

Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura à Paris
Українська Бібліотека імені С. Петлюри в Парижі

6, rue de Palestine 75019 Paris (France) Tél. (33) 1 42 02 29 56 - Fax (33) 1 48 03 14 12

Для переказу грошей
Поштовеkonto : С.С.Р. 8369 06 L Paris
6, rue de Palestine 75019 Paris

Банковеkonto :
Crédit Lyonnais 134, rue de Belleville 75020 Paris
№ 59359 H – Bibliothèque Ukrainienne S.Petlura

Ч.62

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

1999

Скульптор Р.М.Русин
Архітектор І.В.Свистун

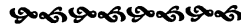
З НОВИМ 2000 РОКОМ

Рада Бібліотеки щиросердечно вітає всіх членів та Прихильників бібліотеки, її Представників, Добродіїв Бібліотеки, Жертводавців і все українське громадянство й бажає всього якнайкращого.

BONNE ANNÉE 2000

La Rada de la Bibliothèque ukrainienne adresse ses meilleurs vœux à ses membres, ses sympathisants, ses représentants, ses généreux donateurs et à tous les Ukrainiens en Ukraine et dans le monde.

HAPPY NEW YEAR 2000

The Library Board extends warm season's greetings to its Members, Associate Members, Representatives, Sponsors and Contributors as well as the whole Ukrainian community, wishing them all the best in this festive season.

З ЖИТТЯ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Цього року було скликано Надзвичайні Загальні Збори з метою зміни деяких статей статуту, щоби він міг відповідати вимогам французького законодавства.

Збори відбулись в суботу 27 листопада 1999 р. Спочатку пропозиції змін викликали у деяких присутніх досить негативне ставлення, бо вони не були ознайомлені з такою формою діяльності. Після жвавої дискусії, прийнято, все ж таки, новий статут.

Після малої перерви зібрання продовжилось Звичайними Загальними Зборами Товариства. Могли голосувати присутні члени і прихильники, які заплатили членську вкладку, або вислали уповноваження.

Після відкриття зборів голова Товариства, Ярослава Йосипишин, зачитала прізвища членів Бібліотеки, які відійшли у вічність і попросила вшанувати їхню пам'ять однохвилинною мовчанкою.

Далі, голова Товариства і директор Бібліотеки, прочитала звіт з діяльності Товариства, а Анна Хрін, бухгалтер, зробила фінансовий звіт подаючи детально фінансові заходи і стан каси Товариства.

Проф. Аркадій Жуковський, голова Контрольної Комісії, дав звіт після контролі книг Товариства.

Голова Товариства згадала також про непорозуміння і прикрі відносини із співвласником будинку, а саме, з Братством Святого Симона, яке без попереднього зговорення зробило пляни перебудови і тим загрожує приміщенню бібліотеки.

Після дискусії було уділення абсолюторії уступаючій Управі.

Згідно з новим статутом, Збори вибрали Раду Бібліотеки, а ця, в свою чергу мала вибрати між собою членів Управи. Це сталось на першій засіданні Ради, яке відбулось 11 грудня 1999 р. Управу вибрано в такій складі:

Голова Товариства -	Др. Ярослава Йосипишин
Заступники Голови -	Проф. Др. Володимир Косик, віце-Ректор Українського Вільного Університету
	- Жан-Бернар Дюпон-Мельниченко, професор-агреже, інспектор Міністерства Освіти
Секретар:	Дарія Мельникович
Скарбник:	Анна Хрін
Члени:	Юлій Лазарчук
	Олекса Смоликевич
	Юрій Лазаренко
Бібліотекарі:	Ярослава Йосипишин
	Дарія Мельникович

Ціллю нової Ради Бібліотеки є нав'язати контакти зі всіма слов'янськими бібліотеками як в Україні, так і в цілому світі з метою співпраці та передання інформацій. Для цього необхідно її інформатизувати, щоби досягнути нормального сучасний рівень. Це має статися в найближчому часі.

Щоби поживити життя Бібліотеки, плянується влаштувати в її приміщенні різні вистави та культурні зустрічі.

Рада Бібліотеки

ВІДЗНАЧЕННЯ 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ І 73-РІЧЧЯ СМЕРТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Франція

Цього року український світ відзначав дві річниці: 120 ліття народження Головного Отамана Симона Петлюри в Полтаві (10 травня 1879) і 73-тю річницю його вбивства на бруку Парижа, у серці латинського кварталу (25 травня 1926 р.).

У вівторок 25 травня, о год. 14-ій 35 (година смерті) представники Бібліотеки поклали вінок на могилі Головного Отамана, де поховані також його дружина Ольга і дочка Леся. Отець Михайло Романюк, парох катедри св. Володимира Великого відправив Панахиду.

В середу 26 травня представники українського Товариства Бувших Вояків армії УНР у Франції, поклали вінок у пам'ять Головного Отамана на могилі Невідомого Вояка під Тріумфальною Аркою, в присутності військових та цивільних, французьких та українських визначних осіб.

В суботу 29, в приміщенні української Бібліотеки, професор Володимир Колянчук, заступник директора Наукового Інституту в Перемишлі, виголосив дуже цікаву доповідь. Він висвітлив ролі Симона Петлюри у польсько-українських відносинах. Головною темою доповіді було інтернування військовиків армії УНР у польських таборах, як Пекульчі, Каліш, Шепйорні та багатьох інших. Доповідач описав, спираючись на архівних документах, тяжкі умови життя у цих таборах, де доходилося до нелюдськості: приниження з боку поляків, погрози з боку большевиків. Доповідач описав також відродження суспільної, культурної, політичної і військової організації, яку відтворили інтерновані, даючи змогу сформувати українські національні осередки, які дозволяли людям вижити та надіятись.

Сьогодні українці в Польщі шукають цей миттєвий час, який їм так довго заховували. Вони реставрують могили, які ще існують, доглядають цвинтарі, роблять заходи перед органами влади на дозвіл повішення меморіальних дошок. Їхня діяльність дуже важлива, бо вона повертає цілу частину маловідомої нам історії України.

В неділю 30 травня у греко-католицькій катедрі св. Володимира Великого, Владика Михайло Гринчишин відправив Службу Божу, присвячену Симонові Петлюрі та його родині.

Жаліємо, що ніякої відправи не відбулось у православної церкви св. Симона.

О 15-тій годині, українська громада та прихильники зійшлися біля могили Головного Отамана, на цвинтарі Монпарнас. Представники Амбасади України у Франції поклали вінок. Об'єднання Українців у Франції, Спілка Української Молоді і представники Українського Товариства

Бувших Вояків УНР у Франції прийшли з прапорами.

Відправлено спільну панахиду. Від УАПЦ правив отець Протопресвітер Борис Хайневський, а від УГКЦ Владика Михайло Гринчишин та отець Михайло Романюк. Злучені хори обох церков співали під керівництвом пані Олександри Кукловської.

Після Панахиди, голова Бібліотеки, Ярослава Йосипишин, промовила кілька слів. Взяв також слово пан Демянюк, постійний Делегат України при ЮНЕСКО, він репрезентував відсутнього Амбасадора.

Рада Бібліотеки

Україна

Київ

1999 рік для різних людей мав різне значення. Для всього людства — це передостанній рік двадцятого віку, тобто другого тисячоліття Христової ери. Для тих, хто дуже хоче прискорити прихід кінця світу, — це початок Апокаліпсису. Для політичної України — це рік перегонів на президентських виборах. Для вішунів і гадальників — це, здається, рік козла. А для будівників нової України, її правдивих, нефальшивих синів і дочок — це рік Симона Петлюри. Бо одному з найвизначніших українських політиків і провідників ХХ століття 10 травня 1999 року виповнилося 120 років від дня народження.

Від 18 вересня 1991 року в українській столиці Києві працює Представництво Паризької Бібліотеки імені Петлюри в Україні. Це суто громадсько-культурницька організація, яка, проте, перебрала на себе ряд питань щодо поширення правди про Петлюру, про Бібліотеку його імені у французькій столиці. Представництво організувало два конкурси на кращу наукову працю молодих науковців про Петлюру; (матеріали опубліковані у двох книгах), щороку організувало урочисті вечори й наукові конференції про Петлюру, як правило, до дня його народження (10 травня) і до дня трагічної загибелі від руки найманого вбивці у французькій столиці (25 травня). І щороку Представництво Бібліотеки, часом разом з іншими громадськими організаціями (Товариством *Просвіта*, Фундацією імені Олега Ольжича, Жіночою громадою імені Олени Теліги тощо), зверталися до органів влади різних рівнів узяти участь у вшануванні Петлюри. І кожного разу — жодної реакції; цілковита мовчанка; в кращому випадку — якісь ухильні, невизначні відповіді. Так сталося і цього ювілейного Петлюрів-

ського року: на жодному з численних громадських заходів щодо відзначення 120-річчя від дня народження Симона Петлюри жодного офіційного представника від влади (президентської, урядової, парламентської, муніципальної) не було ні в Києві, ні в областях України.

Тут і без зайвих пояснень все зрозуміло: Петлюри і досі бояться. І ще: Москва дозволяє незалежній Україні відзначати навіть таких діячів УНР, як Грушевський і Винниченко, але люта ненависть до Петлюри ще в силі; - і молодший київський "брат" пильно поглядає на погрозилив покинування пальця старшого московського "брата"...

Отож, без участі влади, сама лише прогресивна й патріотична громадськість України зовсім непогано, а навіть дуже добре вшанувала цього року ювілей Симона Петлюри. У березні-квітні 1999 р. Представництво Бібліотеки імені Петлюри звернулося до ряду громадських організацій разом вшанувати великого українця. Відгуки звідусіль були, позитивні — і робота почалася негайно. Зокрема, Київський Музей гетьманства у квітні почав готувати документально-речову виставку "Симон Петлюра. Події, факти, документи". Перед відкриттям виставки дирекція цього музею, зокрема, директор пані Галина Ярова і її заступник Петро Аброскин, науковці Сергій Івахно і Маргарита Болгарова опублікували стислий проспект виставки, в якому мовилося:

"10 травня виповнюється 120 років від дня народження Симона Петлюри, Голови Директорії УНР, Головного Отамана військ України, людини, що поклала життя за розбудову незалежної Української Держави. У пантеоні визначних діячів національно-визвольної боротьби 1917-1921 постать С. Петлюри посідає почесне місце.

Колектив Музею гетьманства підготував документально-речову виставку *Симон Петлюра. Події, факти, документи*, яка відкрилася 7 травня 1999 року.

Виставка нараховує біля 250 документів і матеріалів, які висвітлюють життя та діяльність одного з фундаторів Української Народної Республіки.

В першому розділі виставки *Життя й політична та культурна діяльність С. Петлюри до 1917 року* подано фотодокументальні матеріали про його перебування в Полтаві, Києві, Петербурзі, Москві. Експонуються родовід Петлюр, свідоцтво про шлюб С. Петлюри та О. Більської, родинні фотографії, архівні документи про переслідування С. Петлюри поліцією.

В другому розділі *Постать С. Петлюри на тлі Української революції 1917—1921 рр.* подано ілюстровані та документальні матеріали, що висвітлюють в хронологічній послідовності напружену багатогранну діяльність С. Петлюри щодо створення та керівництва Українською армією

добі УНР та Директорії, про титанічні зусилля в обороні незалежної Української Держави.

Протягом багатьох десятиліть в масовій свідомості поширювався міф про відповідальність С.Петлюри за єврейські погроми в Україні в 1919-1920 роки. Експоновані архівні документи засвідчують, що пов'язувати ім'я Петлюри з єврейськими погромами немає жодних підстав. "Чисте діло вимагає й чистих рук", — говорив С. Петлюра у зверненні до старшин і вояків. Головний Отаман вживав усіх заходів, щоб запобігти пограбуванням і вбивствам єврейського населення, але через складні воєнно-політичні обставини подолати до кінця анархію і сваволлю йому не вдалося.

Для третього розділу *На еміграції* використано маловідомі фотографії та документи 1922-1926 років, а також подано інформацію про вбивство С.Петлюри 25 травня 1926 р. та його похорон 30 травня у Парижі.

Четвертий розділ *Я повернуся...* включає окремі видання наукової та публіцистичної літератури про С. Петлюру, друковані збірки його статей, листів, промов; матеріали про вшанування пам'яті видатного українця.

Особливу увагу привертають оригінальні меморіальні речі: орден (хрест) за №94 (яким було нагороджено Л.Сірополка); закордонний паспорт дружини і доньки С. Петлюри, листи Симона та Ольги Петлюр, малюнки їхньої доньки Лесі, жалобні стрічки з могили С.Петлюри (різних часів), фотознімки та інші документи.

Музей гетьманства висловлює щире подяку за сприяння у підготовці виставки голові Представництва Паризької Бібліотеки ім. С.Петлюри в Україні, професору, доктору мистецтвознавства Дмитру Степовику і бібліотеці Всеукраїнського Товариства *Просвіта* ім. Т. Шевченка.

Цей текст отримали ті, що прийшли на відкриття виставки, серед них і журналісти. Відвідувачів зустрічають два малярських портрети Петлюри — давніший пензля Феодосія Гуменюка, і недавно намальований — пензля Федора Глушука. Далі на стенді знамениті слова академіка Федора Корша, який пророчо побачив зіркіше багатьох своїх сучасників велич і унікальність Симона Петлюри на тлі тодішньої персоналії політиків різних держав:

"Українці самі не знають, кого вони мають серед себе. Вони гадають, що Петлюра — видатний редактор, патріот, громадський діяч тощо. Це все правда, але не ціла правда. Петлюра безмірно вищий за те, що про нього думають. Він — з породи вождів, людина з того тіста, що колись, у старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями. Буде він вождем народу українського. Така його доля".

На відкритті виставки 7 травня 1999 року виступили: директор Музею гетьманства пані Гали-

на Ярова, голова Організації і Проводу Українських Націоналістів, колишній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк, голова Представництва Паризької Бібліотеки імені Петлюри в Україні проф. Дмитро Степовик, завідувач відділу історії української революції Інституту історії України Національної Академії наук д-р Владислав Верстюк, професор катедри історії України Київського університету імені Тараса Шевченка д-р Володимир Сергійчук, голова Київської міської й обласної Організації Українських Націоналістів, кандидат наук Сергій Кот. Відвідувачам виставки у Музеї гетьманства був показаний польський телевізійний фільм *Важке братерство: Юзеф Пілсудський і Симон Петлюра*, знятий при підтримці головного редактора паризького польськомовного журналу *Культура* пана Єжи Гедройця і при сприянні Президента Польської Республіки пана Александра Квасневського. (Не один з глядачів у Музеї був вражений тим, що такі високі достойники сусідньої Польщі гідно вшановують Петлюру, в той час, як неначе "свої" всіляко уникають навіть згадувати його ім'я).

Другим визначним актом відзначення ювілею був урочистий вечір в будинку колишньої Центральної Ради (Парляменту й Уряду УНР), тепер це Київський міський будинок учителя при вулиці Володимирській, 57. Представництво Бібліотеки підготувало до вечора широку програму з двох відділів — офіційного і концертного. Чепурненько підготовлене до вечора запрошення прикрашене світлинкою Симона Петлюри з двома датами: 1879 - 1999.

Вечір вів голова Представництва Паризької Бібліотеки імені Петлюри проф. д-р Дмитро Степовик. З доповідями виступили: д-р Владислав Верстюк (тема *Симон Петлюра і доля України у двадцятому столітті*), проф. д-р Володимир Сергійчук (*Нові документи спростовують негативний портрет Петлюри в заангажованій українській і світовій громадській думці*), колишній Президент УНР в екзилі, керівник Фундації імені Олега Ольжича Микола Плав'юк (*Симон Петлюра — політик національної і державницької ідеї*). За тим виступили знані в Україні громадські діячі. В концерті на пошану Петлюри взяли участь соліст Національної опери України, народний артист України Степан Фіщич, драматичний актор і поет, народний артист України Григорій Булах, співачки Галина й Олеся Тельнюк. Державна академічна чоловіча капела імені Левка Ревуцького (мистецький керівник Богдан Антків, диригент Юрій Курач) виконала духовні і стрілецькі пісні (серед останніх — *Хлопці, підемо, Повіяв вітер степовий, Гей, браття-опришки, О, Україно, о рідна ненько*).

Характерною особливістю вшанування Петлюри у 1999 році було значне розширення географії, святкувань. Якщо раніше травневі поминання Петлюри обмежувалися Києвом, Полта-

вою (батьківщиною Симона Васильовича) і обласними та районними центрами західних регіонів України, то 1999 року, поряд з ними Петлюрівський ювілей відзначили Кам'янець-Подільський, Кіровоград, Одеса, Харків, Луганськ, Житомир, Донецьк, Одеса, Січеслав (т. зв. "Дніпропетровськ") і багато інших обласних і районних міст і містечок України.

Кам'янець-Подільський

Однією з найбільших і найвагоміших наукових Петлюрівських конференцій була конференція в місті Кам'янці-Подільському Хмельницької області. В ній взяли участь колишній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк, заступник директора Інституту історії України д-р Станіслав Кульчицький, референти Проводу ОУН Олександр Кучерук і Анатолій Свирадюк, викладачі Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. На конференції була розгорнута виставка книг про українську революцію з фондів Бібліотеки імені Олега Ольжича, що діє в рамках Інституту української археографії і джерелознавства імені Михайла Грушевського Національної Академії наук. Учасники конференції поклали квіти до пам'ятної плити на будинку, де в роки УНР працювала очолювана Петлюрою Директорія УНР.

Кіровоград

Степове місто Кіровоград, донедавна це один із заповідників т. зв. *червоного пояса* України, де особливо багато ратаїв за відновлення Совецького Союзу і втягнення в нього України. Але часи міняються. Молодь бере гору над вічно вчорашніми. Місцева *Просвіта*, Кіровоградська ОУН, студентство педагогічного інституту влаштували у травні урочистий вечір і наукову конференцію пам'яті Головного Отамана військ УНР, Голови Директорії, журналіста і видавця Симона Петлюри. Свого часу Лев Троцький сказав, що більшовизм доти пануватиме в Україні, доки не існуватиме пам'яті про Петлюру. Історія підтвердила, що він мав рацію. Бо вже й сьогодні, коли іменами Володимира Винниченка, Михайла Грушевського називають вулиці, їм ставлять пам'ятники, про Петлюру мовчать. В день його 120-річчя державний телеканал не обмовився й словом про цю дату, а оголошення про урочистий вечір, розклені в центрі Кіровограда, були зірвані. Петлюру й досі бояться, і не дарма, бо його авторитет серед українського народу, зокрема селянства, в часи національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. був надзвичайно високий. Як зазначив у своєму виступі на урочистому вечорі докторант Кіровоградського державного університету Леонід Куценко, "селяни вірили Петлюрі, бо він єдиний роздав їм безоплатно землю, у його військо йшли прямо з мітингів". З Петлюрою доводилося рахуватися. Той же Троцький не раз підкреслював силу його авторитету і впливу. Натомість, навіть у формально незалежній державі ми не бажаємо

проаналізувати причини цього впливу, винести зі своєї історії уроки. Явище петлюрівщини вищі посадові особи держави, зокрема спікер О. Ткаченко, сприймають на рівні тлумачення історії 50-х років. Про це та про гіркий шлях безпам'ятства з болем говорив заступник директора обласного Інституту удосконалення вчителів, в.о. голови обласної організації *Просвіта* Андрій Іванко.

Емоційну насиченість доповідей продовжив концерт, у якому взяли участь володар Першої премії Всеукраїнського молодіжного фестивалю *Перлини сезону-98*, студія сучасної пісні *Глорія* (керівник Тетяна Карпенко), заслужений артист України Володимир Стратьев, студенти кіровоградських вищих шкіл.

25 травня у Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка відбулася науково-теоретична конференція *Симон Петлюра — символ української державности*, в якій взяли участь науковці, письменники, краєзнавці, студенти.

Луганськ

В залі Українсько-канадського культурно-просвітницького центру *Відродження*, відбулися читання присвячені 120-й річниці від дня народження видатного українського громадського, державного та військового діяча Симона Петлюри. З доповідями виступили голова обласної організації *Молода Просвіта*, член Ради ОУН Юрій Кисельов, студент історичного факультету Луганського педагогічного університету ім. Т. Шевченка Сергій Татаренко, студент юридичного факультету Східноукраїнського університету Іван Недвіга.

Львів

На свято Вознесіння Господнього біля церкви *Всіх святих України*, відбулося свято вулиці Симона Петлюри.

На святі виступив член ОУН, доцент кафедри історії України Львівського державного університету ім. Івана Франка Юрій Киричук. Він розповів про життя та діяльність Голови Директорії УНР, 120-річчя якого відзначили 10 травня. В багатолюдному святі взяли участь мешканці навколишніх вулиць, учні середніх шкіл №№18, 40 і 79 та профтехучилища.

Запоріжжя

Ініціативу відзначення ювілею славного сина України перебрало студентство численних навчальних закладів цього великого промислового міста на Півдні України. Доповідачем тут виступив письменник Олександр Виженко, автор щойно закінченої повісті *Головний отаман*, розрахованої на молодого читача. Повість повністю покищо не надрукована як окреме видання, але її уривки друкувала у дні Петлюрівського ювілею полтавська газета *Полтавська думка*.

Це знаменно, що, долаючи сичання недобрих комуно-більшовиків, саме молодь вшанує героїв національно-визвольної борні України різ-

них діб нашої історії — від князівських часів дотепер. Бо і в славній Полтаві, на батьківщині Петлюри, і в Харкові, Одесі, Чернігові, Луцьку, Ужгороді, та й в усій Україні, 120-річчя від дня народження Петлюри відзначала в основному молодь, яка не має досвіду "щасливого" життя за так званого "радянського періоду", тобто за ненависної російської та комуно-більшовицької диктатури над Україною.

Вшанування Симона Петлюри продовжувалося і після весняних травневих днів. В Україні 1999 року випало особливо гаряче літо. Змучені спекою і нестатками люди тікали з великих міст на природу, в села, на поля, в діброви і ліси. Але на Петлюрівських ювілейних заходах все ж було багато людей і в містах України. Так, спекотливого червневого дня, а саме — 11 червня, в самому центрі Києва, при Європейській площі, в престижному будинку Національної Парламентської бібліотеки України була відкрита виставка книжкових та періодичних видань під назвою *Дві по-статі — одна ідея*, присвячена визначним діячам історії України двадцятого століття Симонові Петлюрі та Євгенові Коновальцю. Ініціатори виставки — Представництво Паризької бібліотеки імені Петлюри в Україні і Національна Парламентська бібліотека України. Рідкісні книги, прокламації, журнали, газети, плакати про Петлюру й Коновальця (це понад сто видань) надали Національна Парламентська бібліотека, Бібліотека Інституту історії України НАН, Бібліотека імені Ольжича, Інституту української археографії і джерелознавства імені Грушевського НАН, Фундація імені Ольжича. Тут було багато документів, дбайливо збережених людьми з української діаспори і переданих в Україну після здобуття нею державної незалежності.

На виставку прийшло багато журналістів з газет, журналів, радіо, телебачення. Вони одержали прес-реліз такого змісту:

"В 1999 виповнилося 120 років від дня народження Симона Петлюри (10.05.1879-25.05.1926) — видатного українського державного, політичного та військового діяча, талановитого публіциста. З юнацьких літ він брав активну участь в українському національно-визвольному русі. В період визвольних змагань був першим генеральним секретарем (міністром) військових справ України, Головним Отаманом військ УНР, Головою Директорії УНР, згодом — ідеологом і творцем Державного центру УНР в екзилі (на вигнанні), який до початку 90-х рр. офіційно репрезентував ідею незалежної України на світовій арені. Загинув в Парижі від руки агента НКВД.

Євген Коновалець (14.06.1891-23.05.1938) — визначний український військовий та політичний діяч. З студентських років брав участь в політич-

ній боротьбі за права українців в умовах Австро-Угорської монархії. Учасник Першої Світової війни. В період визвольних змагань був співорганізатором та командиром Корпусу Січових Стрільців який відіграв вагомий роль у збройній боротьбі українського народу за незалежність. Згодом створив і очолив в еміграції Українську Військову Організацію. Один з творців організації Українських Націоналістів і перший Голова Проводу ОУН (1929-1938), організатор низки громадських формацій державницького спрямування в українській діяспорі. Загинув в Роттердамі від руки агента НКВД.

Симон Петлюра і Євген Коновалець були діячами, які в переломний для української історії момент найбільш послідовно та рішуче відстоювали державницьку ідею Незалежної Соборної України, стали об'єднуючими символами визвольної боротьби для багатьох поколінь українців. Ці дві історичні постаті мали багато спільного у своїй долі, принципах боротьби за волю, незалежність та державність українського народу. Схожою виявилася і їхня трагічна загибель в розквіті творчих сил від рук агентів НКВД — такими цинічними і брутальними методами кривавий сталінський режим намагався утримати свої панівні позиції в Україні.

Із здобуттям Україною незалежності до української історії повертається чимало славних імен, незаслужено забутих або свідомо дискредитованих в роки "радянського" тоталітаризму. Симон Петлюра та Євген Коновалець посідають серед них чільне місце як світлі постаті загальноукраїнського масштабу, чий життя та героїчна боротьба створили цілу епоху на шляху національно-державного будівництва українського народу".

Текст цього прес-релізу наступними днями надрукували, повністю або частково, київські газети національно-державницького спрямування; він був переданий в одній з програм Українського радіо, згаданий (в контексті інформації про відкриття виставки в Парляментській бібліотеці) в українській мережі телебачення.

Згадану виставку відкрив вступним словом генеральний директор Національної Парляментської Бібліотеки України Анатолій Корнієнко. Колишній Надзвичайний і Повноважний посол України у Франції, нині науковець Інституту сходознавства імені Агатангела Кримського НАН Юрій Кочубей розповів про традицію відзначення Петлюрівських роковин у Парижі — в будинку Бібліотеки імені Симона Петлюри і на цвинтарі Монпарнас, над могилою Симона, Ольги і Лесі Петлюр. При відкритті виставки виступили знамі історики Станіслав Кульчицький, Павло Сохань, Сергій Кот, директор Бібліотеки імені Ольжича Олександр Кучерук, голова Представництва Паризької Бібліотеки імені Петлюри проф. Дмитро Степовик, головний редактор

журналу *Самостійна Україна* Павло Дорожинський.

Головний редактор видавництва імені Олени Теліги пані Ольга Веремійчик поінформувала учасників відкриття виставки про те, що нинішнього року це молоде, але вже знане в Україні видавництво випустило у світ третій том *Симон Петлюра: Статті, листи, документи* (616 сторінок), монографію Василя Михальчука *Українська Бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі* (656 сторінок). Пані Веремійчик також поінформувала, що відомий історик, секретар Представництва Паризької Бібліотеки імені Петлюри в Україні д-р Володимир Сергійчук видав у видавництві імені Олени Теліги минулого 1998-го року багато документовану монографію *Погроми в Україні 1914-1920: Від штучних стереотипів до гіркої правди, прихованої в радянських архівах* (544 сторінки). А нинішнього, 1999 року, д-р Володимир Сергійчук випустив у видавництві *Бібліотека українця* меншу за обсягом, але цінну за змістом книгу *Симон Петлюра і єврейство* (124 сторінки). Ці праці, засновані на величезній масі архівних документів, які тепер стали доступні науковцям, розкривають всю абсурдність звинувачень єврейської і неєврейської громадськості Симона Петлюри в антисемітизмі, а тим більше — в організації єврейських погромів.

Завершилися Петлюрівські ювілейні торжества в Україні представницькою науковою конференцією в Національній Академії наук України 20 і 21 серпня 1999 року, напередодні восьмої річниці проголошення незалежності України. Крім академічних і університетських науковців, у ній взяли участь представники української діяспори, які прибули в столицю на всенародне національне свято 24 серпня.

Непогано насвітлила 120-річчя від дня народження Симона Петлюри інформативна служба нашої держави. Понад сто газет і журналів надрукували аналітичні статті, а інформаційних матеріалів годі й полічити. Багатосторінковий "товстий" журнал *Пам'ять століть* (головний редактор Анатолій Денисенко) присвятив Петлюрі ціле третє число за 1999 рік. Українська редакція Радіо Свобода з Праги передала, про Петлюру 50-хвилинну передачу. Цей перелік можна продовжувати і продовжувати... Отож, мовчання нинішньої влади в Україні щодо Петлюри—це не "мовчання моря": якщо говорить народ, його інтелектуальна еліта, то прийде час —заговорить і влада. І заговорить не хулу на Петлюру, але—правду!

Ювілей великого сина української нації відзначили й українські мистці. Малюрі й графіки створили упродовж 1998-1999 років кілька портретів Петлюри. Деякі з цих творів потрапили на-

віть до музеїв, як наприклад, портрет пензля відомого київського маляра, заслуженого художника України Федора Глущука, що знаходиться в постійній нині експозиції Музею гетьманства в Києві. Цей муніципальний Музей розташований в центрі Подільського району Києва, неподалік від Києво-Могилянської академії, і набуває все більшої популярності в столиці. А змальований ще 1996 р. киянином Іваном Литвином портрет Петлюри зберігається у фондах колишнього будинку Центральної Ради (теперішньому міському будинку вчителя) і щороку незмінно прикрашає сцену головної зали будинку під час Петлюрівських урочистостей.

І ось 1999 р. львівський маляр і графік Іван Крислач змалював новий портрет Петлюри в техніці гуаші. Благородне і натхненне обличчя Петлюри зображене на тлі українського національного (а від 1991 р. і державного) прапора України. Прапор змальований як такий, що розвівається на вітрі, береться глибокими складками, що надає всьому образу динамізму, відчуттю буремності, тривоги. Контрастом до такого трактування тла є спокійний, сповнений гідності вираз обличчя Петлюри.

Отож, Іван Крислач створив один з найбільш вдалих за останні роки портретів Симона Васильовича Петлюри. Видавнича Спілка у Львові (директор Ярослав Сватко) при спонсорській підтримці відомого українського діяча у Франції проф. д-ра Володимира Косика і народного депутата України, гетьмана Українського козацтва, доктора права, генерала Івана Біласа, репродукувала тисячним накладом малярський портрет Петлюри пензля Івана Крислача на добротному крейдяному папері. Розмір репродукції — висота 56 сантиметрів, ширина 41 сантиметр. Видавнича Спілка і Представництво Паризької Бібліотеки ім. Петлюри в Україні поширило репродукцію портрета Симона Петлюри пензля Івана Крислача серед національно-патріотичних установ і організацій.

...Багаторічні спостереження нашого Представництва за відзначенням петлюрівських дат в Україні вказують на ось таку тенденцію: незважаючи на тривалі брутальні паплюження Петлюри і Петлюрівщини минулою "радянською" владою, незважаючи на дивну мовчанку з цього приводу нинішнього режиму, — ім'я і справа Симона Петлюри поступово дістають визнання і позитивне трактування українського суспільства; і що особливо відрядно — інтелектуальної і молоді частини нашого суспільства, а саме їй належить майбутнє.

Проф. д-р Дмитро Степовик,
голова Представництва Паризької Бібліотеки
імені Симона Петлюри в Україні

Канада - Торонто

Після довгої снігової та холодної зими, вступає у свої права весна, а за нею - квітучий та радісний травень.

Однак, для нас, приходить і сумна згадка, бо ж 28 травня 1926 року - не стало Отамана! Не стало того, який найбільше у 1920-х роках спричинився до відновлення нашої держави. Тяжкий історичний шлях пройшла Україна, бо її географічне положення та багата українська земля була причиною безконечного лиха.

З цим були пов'язані жорстокі монголо-татарські напади на добру, мирну та привітну Україну. Пізніше, нечуване в світі лихоліття царського та тзв. "советського" режимів. Не відставали від них і інші сусіди, часто зазіхаючи на український чорнозем.

Страшно спустошила Україну боротьба гітлерівсько-сталінських виродків людства, які будучи союзниками змагалися за свою здобич. Пізніше, Україна знову попала в попереднє комуністичне пекло. Жорстоко каралися українці за свої національні, політичні та релігійні переконання. Московські ж володарі найбільше боялися за розпад ненависної безжалісної імперії на національно - незалежні держави. Зокрема, і особливо, лякала можливість усамостійнення України, нібито, без якої Росія не уявляла свого існування.

Тяжкою була боротьба українського народу під час Визвольних змагань 1920-х років, який опинився цілковито у ворожому оточенні, вогні революції, внутрішньому неспокої та в негативному відношенні Ліги націй до України. Опинилася Україна між молотом і ковадлом!

І щасливий той народ, коли у час такого лиха знаходяться відважні, ідейні герої.

Ним виявився - Симон Петлюра! Зіслана Богом людина, яка всіма силами старалася врятувати Україну. Були ж і такі, які не витримували внутрішнього і зовнішнього тиску на Україну і залишали поле жорстоких змагань. Та, ніколи не здавався Петлюра!

Він прямував визначеним, упевненим, героїчним кроком до наміченої мети. Організований ним політичний та військовий провід завзято змагався до самого кінця нашої боротьби.

При цьому, утворений уряд забезпечував всіма правами і всі національні меншини, дехто з них були членами уряду України.

Тяжкою була боротьба України за свою незалежність з переважаючими ворогами, однак, Україна не склала зброї, не здалася, а включилася у нову фазу боротьби за свою державу. Ними стали Зимові походи, кількісні повстання нашого народу та героїчний дух Петлюри.

Нова боротьба отримала назву - *Петлюрівщина*, яка будучи популярною ідеєю була великим пострахом для окупантів України. Перебуваючи вже на еміграції С. Петлюра продовжував всіма силами боротьбу до трагічного кінця свого жит-

тя. Втратила Україна велику людину, яка бажала кожній чесній людині найбільшого добра. Боячись популярності Петлюрівського духу, вороги України придумували всякі очорнення, які ж самі виконували. Тепер, із відкритих тасмних документів архівів виявляється вся правда, а цим самим і уневажнюються всі ворожі закиди відносно його особи. Популярність та велич Симона Петлюри помітно зростає в Україні. Розкривається вся правда!

Тому ж і в Торонті, заходами невтомного Братства ім. Св. Володимира та Фундації ім. С. Петлюри, 16 травня відслужилася Панахида та відзначення 120-ліття з дня народження Симона Петлюри. Перед Панахидою, до Катедри увійшли з своїми прапорами, представники: Братства Колишніх Вояків Першої Дивізії Національної Армії /станція Торонта/, Стрілецької Громади, Закарпатської Січі, Козацького Легіону, УНО /Захід/, Королівського Канадійського Легіону, Об'єднання Колишніх Вояків УПА, Союзу Українок Канади, Об'єднання Української Демократичної Молоді. Присутніми також були: Т. Яровенко та М. Суховерська, рідні дочки Сл. Пам. Патріярха Мстислава - близького родича Симона Петлюри.

Урочисто відслужилася Панахида при чудовому співі Катедрального хору під диригентурою маестра Нестора Олійника, в якій взяли участь: о. Б.Сенцьо, о. В.Макаренко. о. Ф.Легенюк та о. І.Констант.

Лунав чудовий церковний спів, а разом з ним і наші думки линули в минуле, пов'язаних з вірним сином українського народу. При цьому, кольоритну згадку про Симона Петлюру, виголосив о. Богдан Сенцьо.

Відзначення 120 ліття з дня народження Симона Петлюри відбулося у вдєкорованій Шевченківській залі. У вічі кидався чудовий, великий, кольоровий портрет Симона Петлюри оповитий українським рушником.

Офіційне відкриття зробив Микола Балдецький, культурно-освітній референт Братства Св. Володимира. Він представив доповідача Мар'яна Горготу, довголітнього редактора журналу *Молода Україна*.

Спокійним, але переконливим тоном виголосувалася доповідь про життєвий шлях Петлюри.

Народився він у свідомій українській родині, на Полтавщині, де в ранньому дитинстві відчув: "щоб стати вірним сином рідної землі, чесним перед світом і своїм народом, слід вже змалку гартувати силу волі, дотримуватися християнської моралі, обрати собі в супутники національну ідею, рідну мову та пісню". Із цими даними, він вирушив у свій життєвий шлях! На протязі цього шляху у нього виявилися нові ідеї, нові форми змагання, нові плани, які він поширював серед українського суспільства, щоб тільки добитися до найважливішого - Української Державності!

У доповіді Мар'яна Горготи, весь життєвий шлях Симона Петлюри проходить, немов, у калейдоскопі. Симон Петлюра, не перебував на одному місці проживання, бо був весь час у русі, відвідуючи різні частини України. Деякий час, він перебував на Кубані, щоб ознайомитися докладно із діями великих предків, придивитися до їхніх правнуків кубанських козаків, зібрати архівні матеріали. Часто перебував С. Петлюра у Львові, при цьому відвідував І. Франка. Співпрацював у *Літературно-Науковому Віснику*. У Києві був секретарем часопису *Рада*, був редактором *Слова*. Завзято працював та гуртував українців м. Петербургу. Найдовше перебував С. Петлюра у Москві, де став редактором журналу *Украинская жизнь*, який видавався російською мовою для інформації росіян про Україну. В цьому журналі підкреслювалися самостійницькі прагнення українського народу. Шукав росіян, які ставилися прихильно до України та ставали в її обороні. Одним з таких був науковець Ф. Корш.

При такій завязтій праці і формувалася особиста та політична індивідуальність С. Петлюри. Під час 1-ї Світової війни, Симон Петлюра працював у *Союзі Земств і городів*. В час вже визвольної боротьби був учасником трьох Всеукраїнських Військових З'їздів та згодом, дійшов до посади Генерального Секретаря Військових Справ, а потім, став головою Директорії. У свій час був організатором Слобідського Коша, та учасником боротьби з "арсенальцями". Не забував С. Петлюра і про стан церкви, про яку висловився так: "Я думаю, що Українська Автокефальна Церква повинна мати власного Патріярха, як цілком логічне завершення національної думки та української церковної ідеології".

Був він готовий скрізь та завжди, щоб боронити Україну в усіх її ділянках. Таким чином, можна ствердити, що С. Петлюра був найпопулярнішою особою, яка була показником національної ідеї під час Визвольних змагань в 1920-х роках. Ця ідея лишилася невмирущою для наступних поколінь! Отож, говорив Мар'ян Горгота про Симона Петлюру як великого борця за Незалежність України, чесну, рішучу, безстрашну людину, якому вона була йому - понад усе!

Доповідь М. Дального була цікава, інформаційна та захоплююча, яка може бути добрим прикладом для інших доповідачів.

У мистецькій програмі взяли участь колишня артистка Львівського театру - Ярина Завадська, яка продеклямувала вірш Михайла Ситника, присвяченого Симонові Петлюрі. Бандуристка Віра Зелінська, одна з тріо *Горлиця* у власному супроводі проспівала три пісні. Під кінець, Петро Юрчак, голова Братства, подякував: о. Б. Сенцьо. о. В. Макаренкові. о. Ф. Легенюкові та о. Й. Константові, за чудову відправлену Панахиду, хорів та диригентів за участь в Панахиді. Була скла-

дена подяка Мар'янові Горготі за прекрасну доповідь, мисткиням Я. Завадській та В. Зелінській, всім представникам комбатанських організацій, Союзові Українок Канади, представникам ОДУМ-у. Висловилися щира подяка Валентині Корженівській та Тамарі Макогон, за смачну перекуску.

Відбулося відзначення в честь Симона Петлюри на високому рівні - бо ж так вшановують національних героїв! А з його ідеєю попрямуємо в наступне тисячоліття!

Віктор Павленко

ЗСА - Вашингтон

В неділю 23 травня ми помолилися під час Панахиди за душу спочилого Голови Держави і Головного Отамана Української Армії Симона Васильовича Петлюри.

Перед входом до церкви діти недільної школи при нашій церкві Св. Андрія Первозваного, в українському одязі, тримали удекоровані кошечки з надписом: "Датки на Бібліотеку ім. Симона Петлюри в Парижі". Вони причіпляли блакитно-жовті жетони з чорною стрічкою. Після панахиди всі парафіяни перейшли до залі, і там відбулася жалібна академія. Перед портретом Симона Васильовича Петлюри, удекорованим рушником і крайкою, діти Ляля Чопівська-Бенсон і Маруся Чопівська зложили вінок з зелених галузок і квітів, а Катя і Леся Чопівські, Софійка Чопівська-Бенсон і Юрчик Іваненко поклали квіти.

Ліда Чопівська-Бенсон відкрила академію з проханням вшанувати пам'ять Петлюри однохвилинною мовчанкою. Далше вона попросила до слова п. Андрія Кушніра, який виголосив докладну і зворушливу промову.

Ліда Чопівська-Бенсон прочитала слова з пісні *Коли ви вмирали*.

Відспіванням національного гімну закінчено це сумне свято.

Ліда Чопівська-Бенсон

Польща

18 квітня 1999 р. на Великому цвинтарі у Варшаві, де спочивають вічним сном петлюрівські генерали Всеволод Змієнко, Мусій Понома-

ренко, Володимир Сальський, Віктор Куш, Марко Безручко, протопресвітер о. Павло Пашевський, полковники, сотники і козаки, отець проф. Маріан Бендза відправив панахиду.

11 травня в залі Інституту історії Академії наук Польщі у Варшаві з ініціативи Товариства Варшава-Київ і Товариства любителів історії організовано вечір для відзначення 120-ліття від дня народження Симона Петлюри.

З доповідями виступили професори Марко Дроздовський і Антін Середницький. Перший представив головні історичні події, які довели до союзу Петлюра-Піلسудський, другий вказав на нетлінні ідеї Симона Петлюри та на шанувальників його пам'яті в Польщі в колах військових, журнальних, літературних і громадських. На вечір прибули секретарі Посольства України Вячеслав Войнаровський і Олексій Платонов, історики, режисер польського фільму про Головного Отамана *Трудне братерство* Євген Любах, члени згаданих товариств та інші особи. Після доповідей розгорнулася жвава дискусія. Збори вів проф. З. Вежбіцький.

ПАМ'ЯТНИК ПЕТЛЮРІВСЬКИМ ВОЯКАМ У ВАРШАВІ

25 червня президенти України Л. Кучма і Польщі А. Квасневський відкрили на цвинтарі на Волі у центрі могил Петлюрівських вояків пам'ятник з чорного граніту. На ньому написано українською і польською мовами: *Борцям за волю України 1918-1920 pp. Żołnierzom URL bronią-
cym wolności Ukrainy i Polski 1918-1920.*

Ззаду на пам'ятнику напис: *Україно, Україно,
ось де твої сини.*

Цього ж дня у Гарнізонному столичному клубі президенти України і Польщі відкрили виставку фотографій до фільму *Трудне братерство* - про боротьбу з більшовиками Петлюри і Піلسудського.

Президент Кучма вручив депутатові до Сейму і голові Комісії національних меншин Яцку Куроню орден Ярослава Мудрого.

Прибулі оглянули виставку, дивилися фільм *Трудне братерство*. На урочистість, крім Президентів, прибув посол України в Польщі Дмитро Павличко, польські офіцери, історики, творці фільму, громадські діячі і журналісти.

Антін Середницький

Рада Бібліотеки ім. Симона Петлюри у Парижі дякує особам, які у всьому світі своєю присутністю або своїми думками взяли участь у відзначенні пам'яті великого Мужа України - Симона Петлюри, щоб його ідеали, за які він віддав життя, вічно жили, і щоб його мрії нарешті могли здійснитися на рідних українських землях.

СИМОН ПЕТЛЮРА ТА ДОБА ДИРЕКТОРІЇ УНР (Міжнародна наукова конференція в Києві 21-23 серпня 1999 р.)

Очевидно не випадково ця конференція працювала безпосередньо перед святом Восьмої річниці незалежності України 24 серпня 1999 року, як і не випадково — в колишньому будинку Уряду й Парляменту УНР, Центральної Ради, хоч тепер цей будинок називається Будинком Учителя. І дата і місце скликання конференції вказують на постать Симона Петлюри як великого державника. За доби Директорії найвищою мірою розкрився державницький талант Петлюри. Це була одна з найвищих точок його політичного служіння Україні. Організатори конференції — Інститут східноєвропейських досліджень Національної Академії наук України, Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. Липинського у місті Філядельфії, штат Пенсільванія, США, при участі ряду академічних дослідних інститутів та установ України, Польщі, Франції, США, в т.ч. й Представництва Паризької Бібліотеки ім. Петлюри в Україні.

В роботі конференції взяли участь доповідачі й дискусанти з України, Польщі, Німеччини, Франції, США, Швейцарії. Пленарне засідання відкрив вступним словом директор Східноєвропейського дослідного інституту у Філядельфії д-р Ярослав Пеленський. Потім з привітанням конференції виступили: від Президії Національної Академії наук України — академік д-р Ярослав Яцків; від Дирекції і Ради Української Бібліотеки ім. Петлюри в Парижі — директор д-р Ярослава Йосипишин (текст її привітання був зачитаний); від Представництва цієї Бібліотеки в Україні — голова Представництва проф. д-р Дмитро Степовик.

У привітанні конференції від Бібліотеки ім. Петлюри, зокрема, мовиться:

"Вельмишановний пане голову,

Вельмишановні пані і панове, учасники конференції!

Від імені Ради Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі надсилаємо Вам найкращі побажання, успіхів цій міжнародній науковій конференції. Можливо, всі присутні не познайомлені з історією нашої бібліотеки. Вона постала з бажання Головного Отамана Симона Петлюри, коли опинився в Парижі, — збудувати в культурній столиці світу Український культурний центр, щоб вільний світ, знав про існування України, її історію, культуру, її політичні натхнення, її боротьбу проти російсько- більшовицького режиму, в момент коли Україна перестала бути самостійною державою.

Його вбивство не дозволило йому здійснити цю мрію, але його ідея не вмерла і члени Українського уряду в екзилі довершили його задум. 1929 р. Українська Бібліотека починає своє існування і швидко стає центром української спільноти у Франції, а згодом цілої української діаспори. Напередодні Другої Світової війни, Бібліотека нарахувала приблизно 20,000 книжок, багато періодичних видань, цінні архіви і музей, присвячений Симону Петлюрі і визвольній боротьбі.

На жаль, під час війни, німецьке Гестапо захопило всю Бібліотеку і вивезло в Берлін на початку 1941 р. Після експертизи вона була включена у Східний відділ Бібліотеки Міністерства для країн Східної Європи, під проводом Альфреда Розенберга.

Через бомбардування Берліну 1943 р. ця бібліотека, з нашою включно, була перенесена до Ратібору (тепер в Польщі). Але 1945 р., під наступом більшовиків, не маючи можливості репатріювати всього, що було накрадено в Європі, все залишилося на місці. Отже, Українська Бібліотека ім. С.Петлюри попала у руки советів.

Українці з діаспори думали, що всі документи пропали. Але несподівано дізналися ми недавно про їх долю.

Дослідник Гарвардського Університету пані Грімштед зробила дуже наполегливий розшук і виявляється, що наші архіви є розпорочені в кількох містах: Москві, в Мінську і в Києві. При допомозі Міністерства Закордонних Справ Франції, Українська Бібліотека в Парижі намагається повернення її майна з Росії.

Щодо архіву, який знаходиться в Києві, просимо Представництво нашої Бібліотеки взяти їх під свою опіку, перевірити їх стан і зробити всі зусилля, щоб були добре впорядковані і збережені.

Завдяки Українській діаспорі, Бібліотека ім. Симона Петлюри стала відновлюватися після війни. Вона продовжувала свою намічену роль: стерегти могилу Головного Отамана і розповсюджувати українську культуру на Заході.

З відновленням Української Держави, праця Бібліотеки пожвавішала, бо українська проблематика зацікавила як західних, і так і українських дослідників. Особлива увага присвячується збиранню документів про Симона Петлюру.

Ми покладаємо великі надії на Представництво і на всіх ширих українців і віримо, що з їхньою допомогою постать Головного Отамана увійде в офіційну Історію України.

Ще раз бажаємо успіхів конференції і залишаємося в думках з Вами".

за Раду Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі—
д-р Ярослава Йосипишин, директор

А в привітанні учасникам конференції від Представництва Бібліотеки мовиться:

"Вельмишановні учасники конференції, вельмишановні гості, пані й панове,

Представництво Бібліотеки імені Симона Петлюри в Україні вітає вас, які зібралися дослідити на науковому рівні життя і діяльність однієї з найвизначніших постатей в українській історії ХХ століття у рік, коли вся державницька й патріотична Україна відзначає 120-ту річницю від дня народження Симона Васильовича Петлюри. Це добре, що ми в Україні вшанували цього року Петлюру на громадському й науковому рівні, тобто на елітарному рівні. Влада відмовилася брати участь у жодному Петлюрівському заході цього року, як і в минулих роках. Цим самим влада зайвий раз демонструє своє ставлення до національної ідеї, промотором і виразником якої найвищою мірою був Симон Петлюра.

Але так все не буде. Прийдуть зміни і придуть швидко. Вчора ганьбили Грушевського, сьогодні відкривають йому пам'ятники, називають його ім'ям вулиці й установи. Завтра те саме буде з Петлюрою.

Наше Представництво за вісім років своєї діяльності (а утворене воно було рішенням Ради Бібліотеки в Парижі 10 липня 1991 року) виконало значну роботу через проведення конференцій, урочистих Петлюрівських вечорів, через видані 5 Петлюрівських збірників, два конкурси молодих дослідників-петлюрознавців і численні інформативні матеріали в засобах масової інформації. Але нинішня конференція особлива, ювілейна і наше Представництво бажає їй найбільшого успіху."

За Представництво Паризької Бібліотеки імені Петлюри в Україні —
проф. д-р Дмитро Степовик, голова

Назвемо деякі важливіші доповіді першого пленарного засідання 21 серпня: *Доба Директорії УНР в структурі української революції* (Владислав Верстюк), *Геополітичні обставини постановлення другої Речі Посполитої й України доби Директорії* (Ромуальд Война), *Історичні джерела про життя й діяльність Симона Петлюри* (Руслан Пиріг), *Політичний розвиток покоління Симона Петлюри до 1917 року* (Ольга Андрієвська), *Спецслужби Директорії УНР* (Володимир Сідак), *Вбивство Симона Петлюри: слідство і суд над вбивцею* (Василь Михальчук), *Симон Петлюра, Директорія і створення Державного*

Центру УНР в екзилі (Микола Плав'юк), *Життя і діяльність Симона Петлюри в новознайдених документах* (Володимир Сергійчук), *Симон Петлюра й українська соціал-демократія 1907-1914 років* (Ігор Гирич), *Українське антипетлюрівство: Борщак—Шелухин—Томашівський* (Ярослав Дашкевич), *Симон Петлюра й українська еміграція* (Сергій Литвин).

Увесь день 22 серпня був присвячений вислуховуванню доповідей і виступів у дискусії на тему: *Польсько-українські стосунки доби Директорії УНР*, де промовцями були Р.Война, А.Новак, Б.Гудь, В.Менжецький, Б.Осадчук, Н.Рубльова. А третій день, 23 серпня, був відведений для дискусії за круглим столом на тему: *Українсько-єврейські взаємини доби Директорії УНР*. Тут виступали В.Сергійчук, О.Заремба, А. Подольський, М.Гон і ряд слухачів, що були на конференції. Заключне засідання 23 серпня зосередилося на питанні: *Доба Директорії УНР*, де промовцями були В. Яблонський, О.Бойко, А.Гриценко, О. Палишин, В.Голубко, О.Щусь, В.Лозовий, Б. Андрусишин, Л.Ганюкова, В.Чумаченко.

Під час конференції відбулися презентації книжок: *Симон Петлюра. Статті, листи, документи* (упорядкування Володимира Сергійчука), *Українська бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі* (автор Василь Михальчук). На конференції були присутні внучатий племінник Симона Петлюри—Ярослав Скрипник з дружиною (з Канади), донька гетьмана Павла Скоропадського — Олена Скоропадська з чоловіком, відомий вчений із Швейцарії Богдан Гаврилишин та інші відомі люди. Учасникам конференції був показаний документальний, фільм *Важке братерство* про взаємини Петлюри й Пілсудського в контексті українсько-польських взаємин 10-30-х років ХХ століття.

Конференція була добре організована. До складу організаційного комітету входила 21 особа: Валерій Смолій, Ярослав Пеленський, Владислав Верстюк, Ігор Ралле, Станіслав Биліна, Іван Дзюба, Іван Драч, Микола Жулинський, Ярослава Йосипишин, Петро Крамаренко, Іван Курас, Лариса Мельник, Василь Михальчук, Володимир Петлюра, Руслан Пиріг, Микола Плав'юк, Павло Сохань, Дмитро Степовик, Володимир Стойко, Євген Федоренко, Ярослав Яцків. Більшість членів організаційного комітету та учасників конференції взяли участь у урочистостях щодо відзначення Восьмої річниці Незалежності України.

Олександр Чекмишев, доцент Інституту журналістики Київського університету ім.Тараса Шевченка, колишній секретар Представництва бібліотеки ім.Симона Петлюри в Україні

СПРАВА ПЕТЛЮРИ І ФРАНЦІЯ

(Звіт з доповіді, яку виголосив 18 листопада 1998 р. Себастьян де Гаске, на запрошення Французької асоціації Українських Студій)

Що означає "справа Петлюри"? Йдеться про всі обставини, які оточували вбивство українського самостійницького лідера, 25 травня 1926 р. в Парижі і процес його вбивці в жовтні 1927 р., перед французьким судом.

Ця делікатна справа була трактована в дуже численних працях, але історики завжди надавали перевагу одному і тому самому аспекту: питання антисемейських погромів. Але тому, що вбивство і судовий процес вбивці відбулись у Парижі, необхідно розглянути "французький контекст" цієї справи, який ще ніхто ніколи, справді, не досліджував.

Про судове слідство Шварцбарда, газета *L'Action Française (Французька Акція)* писала: "головним є шукати правдоподібно існуючих співвідповідальних, дехто казав - безсумнівних, але тут ризикувалось попасти на советську амбасаду і на Раковського"¹. Це не є фантазійні твердження, на які ця газета собі, інколи, дозволяла. Справді, на момент вбивства Петлюри, Франція готувалась до налагодження спорів, у зв'язках між двома країнами, головню що стосувалось російського боргу. В грудні 1925 року Чічерін приїхав до Парижа і запропонував Бріанові організувати франко-советську конференцію, завданням якої був спільний розгляд всіх оспорювань тих двох держав. Французький уряд згодився і конференцію відкрито 26 лютого 1926 р. Раковський, амбасадор ССРСР у Франції від листопада 1925 (він заступив Красіна) став на чолі советської делегації, а Анатоль де Монзі, тодішній Міністр Державних Робіт став президентом конференції. Переговори були дуже делікатні, бо існували розбіжності думок між обома делегаціями. Французький уряд відмовлявся пов'язувати офіційно надання кредитів Советському Союзу з полагодження боргів, як бажав російський уряд. Однак, у травні і червні 1926 р. кожна з делегацій зробила декілька поступок і не було виключено перспектив погодження².

Ось в такому контексті виринула афера Петлюри. Сам факт, що українське середовище в Парижі як і частина французької публічної opinio обвинувачувала Советів у вбивстві, мусив би бентежити французьку владу. Однак французький уряд уважав можливою тезу про советську змову, в якій могли би бути вплетані советські українці, що перебували в Парижі. Факт, що 28 травня 1926 р., тобто два дні після вбивства, міністерство Внутрішніх Справ звернулося до Служби Безпеки із запитом про *Союз Українських Громадян у Франції (L'Union des Citoyens*

ukrainiens en France), українське большевицьке угруповання в Парижі. Ось висновки Служби Безпеки: "Створений, правдоподібно, за намовою українського советського уряду у Харкові, який мав би цю організацію утримувати, він насправді має за ціль "большевізувати" українських емігрантів і зібрати тих, що бажають повернутися на свою батьківщину"³.

Служба безпеки запідозрила *Союз Українських Громадян у Франції* у большевицькій пропаганді, але не уважала його замішаним у справі Петлюри. Два місяці пізніше, 29 липня 1926 р., міністерство Закордонних Справ одержало візиту графа Саурма, секретаря амбасадки Німеччини у Франції. Він хотів довести до відома французького уряду, що німецька Розвідка довідалась, що Шварцбард убив Петлюру за намовою і навіть за вказівками Галіпа. З поміж найближчих співробітників Галіпа німецька Служба Безпеки відмітила такі прізвища, як Боршак, Лучинський, Севрюк, Дюбрей і Пелісіе. Отже, Галіп, член *Союзу Українських Громадян у Франції* був вказаний як безпосередньо замішаний в вбивстві Петлюри. Але на маргінесі звіту з цієї зустрічі занотовано: "Не відповідати графові Саурі, як він буде вдруге настоювати"⁴. Можливо, що міністерство Закордонних Справ (Quai d'Orsay), занадто зайняте перемовинами з Раковським, не бажало чути більше про ці справи?

Звичайно, не можна задовольнятися тільки тими інформаціями щоб твердити, що *Союз Українських Громадян у Франції* брав участь в вбивстві Петлюри. Все ж таки одна деталь доказує, що Шварцбард був у зв'язку з цим Союзом, або хоча цікавився його ідеями. З підручної книги комісара довідуємося, що у хвилині його арешту, Шварцбард мав при собі один примірник *Українських Вістей*, де на першій сторінці був портрет Петлюри. Шварцбард його використав, щоб розпізнати свою жертву⁵. А цю газету видавав *Союз Українських Громадян у Франції* від 1 травня 1926 р.⁶ Поміщену в газеті фотографію супроводжувала стаття, яка доказує, що *Українські Вісті* були так занепокоєні як і советська влада евентуальним зближенням Петлюри з Пілсудским⁷. Стаття була під титулом *Договір Каїна* і пригадувала, що 21 квітня 1921 р. Пілсудски признав уряд Петлюри і незалежність України. Розуміється, на сторінках *Вістей* не можна було знайти заклик до вбивства. Але сам факт, що Шварцбард мав при собі примірник недавно виданої газети, яка виходила тільки в 1000 примірниках, наводить на думку, що вбивця був у

зв'язку зі *Союзом*. Та щоб запідозрювати Галіпа і його товаришів в активній участі в убивстві Петлюри цих даних недостатньо.

І от у червні 1927 р. міністерство Закордонних Справ одержує знову гнітючу нота, яке звинувачує *Союз Українських Громадян у Франції*, представляючи його як "звичайний філіал ЧЕКА в Парижі очолений (...) Авсемом (консулом Советського Союзу в Парижі)"⁸. Згідно з нотою, "Найбільше загальновідомими і найбільше небезпечними агітаторами" з-поміж членів цієї організації є Борщак, Галіп і Дзіковський. Щодо Дзіковського, який був секретарем *Союзу*, нота каже: "Достовірно, він був разом зі Шварцбардом співучасником у вбивстві Петлюри. Він йшов за Петлюрою і слідкував за ним"⁹. Нота заключає, що члени *Союзу Українських Громадян у Франції* є "підозрілі у большевизмі і їх уважається як советських агентів і шпionів в українській колонії Франції"¹⁰. Ця остання замітка не походить з міністерства Закордонних Справ і можна запідозрювати її неавтентичність. Але п'ять днів після її одержання (20 червня 1927 р.), Бюро Контролі чужинців (приналежне до мін. Закордонних Справ) висилає один її екземпляр до Бюро Служби Безпеки з таким коментарем: "Інформації подані тут у залученій ноті були уже одержані з різних джерел Головною контролею Адміністративної Поліції"¹¹. Як бачимо, міністерство Закордонних Справ автентифікувало ці інформації і надало їм інше значення. Отже, в червні 1927 року, французькі урядові чинники запідозрювали *Союз Українських Громадян у Франції* у большевицькій пропаганді і в причетності до вбивства Петлюри. Тоді логічно судові чинники мусили би були провести допити між головними відповідальними за *Союз*, Галіпа, Борщака, Дзіковського, в рамках слідства процесу Шварцбарда і евенуально, їх обвинуватити. Досє не було передане до судового слідства. Натомість, 9 вересня 1927 року п'ять членів управи *Союзу* були виселені за "комуністичну пропаганду". Це Борщак, Галіп, Дзіковський, Орленко, Фурза¹². Оскільки процес Шварцбарда був передбачений у жовтні, не можна стриматися від думки, що момент виселення не був вибраний випадково.

Ставлення Франції до справи Петлюри, як ми вже казали, можна вузько нав'язувати до франко-советських переговорів, які відбувались якраз в цей самий час в Парижі. Ці переговори були перервані в серпні 1926 р., коли творився уряд Пуанкаре і відновились в березні 1927 року. Але літом 1927 р. вони знову перериваються через один інцидент. Як член Центрального Комітету Комуністичної Партії Советського Союзу, Раковський, амбасадор ССРСР у Франції додав свій підпис під заклик керівників партії і зверненням до всіх пролетарів, щоб ці активно діяли в цілі перевороту всіх урядів їхніх країн. На вимогу французького уряду, советський уряд різко засу-

див ставлення свого амбасадора, запевняючи, що ССРСР засуджує будь яке втручання у внутрішні справи інших держав. Одначе французька преса розгорнула антикомуністичну і антисоветську кампанію і вимагала відклик Раковського, якого, до речі, справді відкликано в кінці вересня 1927¹³. Як бачимо, франко-советські зв'язки були в цю пору дуже делікатні і є зовсім правдоподібним, що Франція "позбулася" справи Петлюри, щоби їх не ускладнювати: зважаючи на підозріння, що важили на членів *Союзу Українських Громадян у Франції*, глибше дослідження могло б довести до амбасаді ССРСР і до Раковського. До речі, нота з Бюро Контролі чужинців з датою 17 листопада 1927 р. робить порівняння: "З від'їздом Раковського, большевицьким організаціям столиці бракує грошей і директив"; *Українські Вісті*, колись тижневик, виходять тепер двічі на місяць, а "виселення з французької території активістів Борщака, Дзіковського і Орленка зродило замішання в Союзі Українських Громадян у Франції"¹⁴. Нарешті, лист амбасадора Франції у Москві, висланий до Бріяна 20 вересня 1928 р., ніби підтверджує, що французька влада використав справу Петлюри для поліпшення своїх зв'язків з Москвою. Що стосується польсько-советських взаємин амбасадор пише:

"ССРСР докоряє Польщі, що вона підтримує політику українського сепаратизму супроти Москви. Цих сепаратистів називають як "Петлюрівські банди", хоч Петлюра був убитий і хоч советська влада - пам'ятаймо собі - не знехтувала ніякими засобами, щоби забезпечити виправдання убивці"¹⁵. З цього натяку можна зробити висновок, що французька влада зі свого боку полегшила це звільнення різними прихованими способами, як, наприклад, видалення "незручних" елементів - тих же членів *Союзу*, які могли б показати справу Петлюри в іншому світлі. Отак Франція доказала Советам, що вона зовсім не цікавиться українським національним рухом, що могло тільки задовольнити Москву, зважаючи на побоювання Чубара в 1926 році і тим самим поліпшити франко-советські відносини.

Себстиян де Гаске

ЛІТЕРАТУРА

1. 3 липня 1926 р.
2. Mourin M. *Les relations franco-soviétiques...* P.160-162.
3. Archives de la Police, Dossier DA454, Document 2.
4. AMAE, Europe, 1918-1939, URSS, vol.686, p.223.
5. Archives de la police. "*Main courante*" du commissaire. Quartier 22, 17 octobre 1924-8 novembre 1926.
6. Archives de la police. Dossier DA 454, document 2.
7. *Українські вісті*. Ч.2, 17 травня 1926.
8. AMAE, vol.686. p.200.

9. *Ibid.*
10. *Ibid* p.201.
11. *Ibid.* p.202.
12. *Ibid.* vol.682, p.229.

13. Mourin M. Les relations franco-soviétiques... P.162-165.
14. АМАЕ, vol.686. p.120.
15. АМАЕ, vol.667. p.69-70.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО С. ПЕТЛЮРУ В МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

25 травня 1926 р. Головний Отаман Війська УНР С. Петлюра був убитий в Парижі агентом радянського ГПУ С. Шварцбардом. Ця подія сколихнула більш, як 35-тисячну еміграцію УНР в Польщі - Уряд, військовиків і цивільних. В даній статті неможливо перерахувати провідних діячів еміграції, перебування яких у Варшаві та інших містах Польщі, включаючи Східну Галичину і Західну Волинь, підтвержене численними українськими і польськими джерелами. Але про деяких з них треба сказати. Це, зокрема, наступник Головного Отамана С.Петлюри, Прем'єр-міністр Уряду УНР А.Лівицький, Військовий Міністр ген. В.Сальський, Віце-Міністр Закордонних Справ, секретар Українського Наукового Інституту у Варшаві Р.Смаль-Стоцький, генерали М. Безручко, В. Змієнко, М.Капустянський, В. Куш, М.Омельянович-Павленко, В.Сінклер, П.Шандрук, О.Удовиченко та ін., ад'ютанти Головного Отамана С.Петлюри полк. О. Доценко і С.Скрипник (з 1991 р. патріарх Української Автокефальної Православної Церкви Мстислав), директор Українського Наукового Інституту у Варшаві, проф. Студій Православної Теології Варшавського Університету О.Лотоцький, професори цих Студій, працівники вищевказаного інституту, історики церкви І.Огієнко і В.Біднов, проф. української літератури Варшавського Університету П.Зайцев, проф. Ягеллонського Університету, поет і письменник Б.Лепкий, головний капелан Війська УНР, потім священник Варшавського Православного Собору П.Пащевський, відомі українські поети Є. Маланюк, Ю Липа, поетеси Н.Лівицька-Холодна, О.Теліга та ін.

Належним чином відреагували на цю сумну подію відповідні польські кола, починаючи з урядових. На похороні С.Петлюри в Парижі маршала Ю.Пілсудського представляв полк.Ф.Клеєберг (*За Свободу*, 1926, № 126). Газета *Діло* від 08.06.1926 р. інформувала, що 30 травня 1926 р. у Варшавському Православному Соборі відбулось богослужіння за упокій душі С.Петлюри. На ньому, крім членів Уряду УНР, військовиків і численної української громади були присутні начальник Генерального Штабу Війська Польського, ген. С.Вургардт-Вукацький і полк.Мацежи; директор Східного департаменту Уряду Польщі Ю.Лукаевич; волинський воевода, бувший Віце-Міністр внутрішніх справ Уряду УНР Г.Юзевський, політичний діяч, бувший Міністр рільництва цього ж Уряду С.Стемповський; політичний

діяч, активіст Варшавського Товариства Допомоги Українським Емігрантам, член клубу *Прометей* Т.Голушко та ін.

Друга панахида була відправлена єпископом Олексієм і протопресвітером Військ УНР о.Пащевським у Варшавському Православному Соборі в першу річницю від дня смерті Головного Отамана С.Петлюри. Співав митрополичий хор. З української сторони були присутні Головний Отаман, Прем'єр-міністр Уряду УНР А. Лівицький, члени Уряду та Українського Центрального Комітету, генерали і вояки Війська УНР, українська громада.

Ввечері цього ж дня в офіцерському казино на Празі (район Варшави) відбулась пам'ятна Академія, на якій з доповіддю виступив бувший міністр віросповідань в Уряді УНР, професор Студій Православної Теології у Варшавському Університету І.Огієнко. Від польської громадськості промовляли С.Стемповський і проф. А. Струг. Був присутній редактор варшавського журналу *Przymierze (Союз)*, активний діяч польської громади Києва і учасник Українсько-польських дипломатичних переговорів 1918-1919 рр, Й. Волошиновський¹.

На вечорі, присвяченому пам'яті С.Петлюри в м.Каліші, з промовою виступив відомий український поет і письменник, проф. Ягеллонського Університету в м. Кракові Б.Лепкий. Ця сумна дата була відзначена в польських (Лодзі, Познані, Александрові Куявському) та українських (Луцьку, Кременці, Бересті) містах, що за Ризьким договором 1921 р. відійшли до Польщі, а також за кордоном.

В Академії 1928 р. прийняли участь з польської сторони ген.Ю.Стахович, полк. Венява-Длугошовський, представники Міністерства Внутрішніх Справ Польщі і Варшавського Університету².

Непересічною подією в житті української еміграції в Польщі та інших країнах стало відзначення 10-ліття з дня смерті Головного Отамана С.Петлюри. Як завжди, 25 травня 1936 р у Варшавському Православному Соборі відправлено панахиду за упокій його душі. Того ж дня в залах Міської Ради Варшави і Варшавського Східного Інституту відбулись пам'ятні Академії^{3,4}. В цій, на перший погляд, короткій і скупій інформації заховані непересічність вказаних подій та їх глибинний зміст, причому в рівній мірі для українських і польських учасників. Без сумніву, при-

сутніх об'єднувала велика повага до особи Симо-на Петлюри. Адже більшість з них знала його особисто в буремні 17-20-ті роки, воювала під його керівництвом або співпрацювала на урядовій, дипломатичній чи суспільній ниві. До того ж 10 років, це відрізок часу, що дає можливість оцінити велич особистості. "Його постать роки одягають в бронзу і мармур" - написав поручник Армії УНР, відомий поет Євген Маланюк⁵.

За вдалим висловом когось з учасників перспективи розвитку міжнародних відносин в другій половині 30-х років характеризувались так: "По-вітря над Європою важке і пахне залізом". З наближенням часу удару червоних і коричневих мілітарних сил ставало реальністю відновлення збройної боротьби за незалежність України. Боротьби, на яку два десятиліття чекала українська еміграція". Цю нерозривність минулих і майбутніх визвольних змагань і позицію вояків Війська УНР виклав Є. Маланюк:

"Отже знов,
Поручнику, на нашу батьківщину
Війне вогонь вже близької війни...
Ударить час - і осінь завире
Гарматним гуком, вихором атак,
Стаккатом скорострільів, гострим сиком
Авіабомб, залізним хрипом танків...
Той Великий Льох
Ще вимагає струсів і вулканів,
Щоб обудити викляті скарби.
Аж вибухне в степу готичний пломінь,
І кволе серце крицею налле
Велика Віра..."

Побачення (серпень 1939 - серпень 1941 рр.).

"Хай нерухомо ми стоїм,
Чекаючи страшного знаку
Так сотня крізь гарматний дим,
Готується зустріть атаку..."

Набряклий мязень не тремтить -
Так в кулеметі пружно-звинна,
Чекає на останню мить
Замком затиснена пружина".

Вояки (1931 р.).

Широка участь польської громадськості та військовиків в заходах вшанування пам'яті С. Петлюри, а також значна кількість публікацій про особу Головного Отамана, польсько-український військовий союз і кампанію 1920 р. була продиктована реаліями того часу. В кінці 30-х років міжнародне становище Польщі затиснутої на тисячокілометрових кордонах двома зростаючими військовими потугами - Німеччиною і Радянським Союзом стало загрозливим. До того ж, на політичній і мілітарній силі Польщі не могли не відбитись внутрішні протиріччя, що зросли в суспільстві та війську після смерті в травні 1935 р. маршала Ю. Пілсудського, а також наслідки

великодержавної імперської політики. Спроби польської держави вирішити наболілі питання національної політики в Східній Галичині і Західній Волині шляхом пацифікацій, міліційного і військового терору та релігійних утисків не дали і не могли дати позитивних результатів. Вони привели лише до загострення українсько-польських відносин і зростання спротиву українського нанесення. Демократично настроєні польські інтелігенти та окремі керівники управлінських структур, як-от волинський воевода Г.Юзевський, і частина генералітету Війська Польського вважали ці дії провалом східної політики Польщі. Адже значна частина учасників польсько-російської війни 1920 р., в першу чергу офіцерство, не забула спільні військові дії та героїзм і самопожертву дивізій своїх українських союзників.

Прочитуємо один з документів тих часів - Політичну Інструкцію Міністра Закордонних Справ Є.Сапєги для польських закордонних відділів від 10 вересня 1920 р., яка характеризує дотримання українською стороною союдної угоди:

"... Армія ген. Павленка в значній своїй більшості воювала навіть в найгірших умовах повністю лояльно по нашій стороні і далі захищає важливу лінію Дністра в Східній Галичині. Взяти на себе, виходячи з того, відносно уряду Петлюри певні зобов'язання, яких мусимо дотримуватись, аби не заплямувати доброї слави Польщі. Петлюра, однак, добре розуміє наше трудне політичне положення і приготований на укладення нами миру з більшовиками..."⁶. Необхідно згадати також героїчну оборону 6-ою Січовою Дивізією ген. М.Безручка м. Замость в кінці серпня 1920 р. від 1-ї Кінної Армії С.Будьонного, а також формування українськими частинами рік Дністер і Збруч і успішний наступ на південно-західному відтинку польсько-більшовицького фронту у вересні-жовтні 1920 р.

Отже, 25 травня 1936 р. у Варшавському Православному Соборі відбулась панахида за упокій душі С.Петлюри, а в Міській Ратуші і Варшавському Східному Інституті - пам'ятні Академії. З польської сторони на урочистостях були присутні: директор Східного Інституту С.Седлецький, відомі читачам С. Стемповський, Т.Голувко, А. Струг, Й.Волошиновський, письменник В.Серошевський, відомий українознавець Л.Василевський, ген. Ю.Стахович, полк. Венява-Другошовський та ін. Пам'ять Головного Отамана вшанували представники татарської і грузинської колоній⁷.

Вступну промову в Міській Ратуші виголосив Військовий Міністр УНР, ген. В.Сальський. На Академії у Варшавському Східному Інституті його директор С.Седлецький сказав: "... ясним духом, одним з плеяд добрих духів, котрі ведуть людство до поступу і волі, духовним братом нашого польського генія і провідника Юзефа Пілсудського був Отаман Симон Петлюра. Народив його і виховав таким, яким був, український на-

род... Не кажу про Отамана Петлюру, як про мертво-го, так як і ми поляки не говоримо про Маршала Пілсудського - святої пам'яті - бо належить він до тих постатей, котрі не зходять з того світу після смерті свого тіла"⁸.

В публікації 1936 року ад'ютант Головного Отамана полк. Д.Доценко приводить⁹ такі слова маршала Ю. Пілсудського: "Петлюри породжуються раз на двісті років". В свою чергу, ад'ютант Ю.Пілсудського майор Л.Князьолуцький згадує: "Маршал цинив Петлюру за його відвагу і великі організаційні здібності. Отаман знав своїх людей, знав чого можна від них сподіватися і мав у них величезне признание. Любили його не меншою любов'ю, яку легіоністи мали до особи маршала... Петлюра не мав жалю до Польщі за підписання миру з Советами. Розумів, що не могли ми в такій хвилині поступити інакше..."¹⁰.

В червні 1941 р. українці розпочали новий раунд збройної боротьби за незалежність Батьківщини. І як тут не згадати приведені Варшавським часописом *Wschód-l'Orient* (Схід-Орієнт). (1936, № 23, С.47) слова Головного Отамана: "Визволення України то тільки справа часу, адже боротьба не закінчилась з хвилиною переходу

уряду і армії за кордони батьківщини. Не вважаємо себе за переможених ні морально, ні ідейно".

Ярослав Середницький (Львів)

ЛІТЕРАТУРА

1. Табор. 1927. - № 4. - С. 97.
2. Українська нива. 1928. - № 48. - С. 1.
3. Serednicki A. *Szkice polsko-ukrainske - Towarzystwo Polska-Ukraina*. Warszawa. 1994. - S.1-34.
4. Serednicki A. *Symon Petlura*. Stowarzyszenie Warszawa-Kijow. Warszawa. 1997. -102 s.
5. Петлюра Симон. *Збірник студійно-наукової конференції в Парижі (Париж, 1976)*. Мюнхен-Париж, 1980. С.47.
6. Є.Маланюк. *Побачення*. Вибране. Поезії. Книгозбірня "Просвіти". Львів. 1992. С. 385-387.
7. *Dokumenty i materialy do historii stosunków polsko-radzieckich*; Warszawa. 1963. Т. III, s.374.
8. *Biuletyn Polsko-Ukrainski*. Warszawa.1936. № 23. S. 240-241.
9. Доценко Д. *Найбільша жертва*. Календар "Український Інвалід", 1936, с. 105.
10. *Biuletyn Polsko-Ukrainski*. Warszawa, 1936. № 30. S. 307.
11. *Тризуб*. 1926, № 15.

"СИМОН ПЕТЛЮРА — ЖИВИЙ СИМВОЛ ДЕРЖАВНОСТИ УКРАЇНИ" В КВАРТАЛЬНИКУ *WSCHOD L'ORIENT*

У Варшаві протягом 1930-1939 років виходив за редакцією Єжи Гедройця, а відтак Влодзімежа Бончковського, кварталник *Wschód l'Orient*, як орган Східного інституту. На сторінках журналу містилися статті про країни далекого і близького Сходу, Кавказу, Кубані, а також про країни на Схід від польського кордону, зокрема про Україну. Тут читач знайде матеріали пов'язані з прометейським рухом. Редакція поміщала дописи видатних українських діячів у Польщі, як Романа Смаль-Стоцького, Євгена Маланюка, Олександра Лотоцького, Павла Шандрука, Олександра Шульгина, Миколу Ковалевського та інших. Поміщено також інформацію про бібліотеку ім. Симона Петлюри в Парижі, фрагмент перекладу *Пана Тадеуша* А.Міцкевича пера М.Рильського, інформації про Г.Сковороду, Т.Шевченка, І.Мазепу та інші. Ген.Павло Шандрук надрукував статтю *Генезис польсько-української угоди з 1920 р.* (1935 ч.1-2).

На сторінках журналу належну увагу присвячено Симонові Петлюрі. Тут поміщалися його

фотографії та портрети, як союзницька зустріч з Пілсудським у вагоні в Вінниці 15 травня 1920 р., вдалий портрет-дереворит В.Масютина. Перший матеріал про Головного Отамана появився в 2 числі журналу за 1931 р. під заголовком *Симон Петлюра (в 5-у річницю трагічної смерті)*, автор - Ян Ліповецькі. Допис починається словами: "Минуло вже п'ять років від часу, коли паризький Монпарнас став українською Меккою. Знаходиться там могила, на якій ніколи не в'януть квіти, кам'яна плита з вирізьбленим на ній хрестом і тризубом — гербом державності України та ім'я того, хто під цією плитою знайшов вічний спочинок — Симона Петлюри". Далі автор окреслив роль Головного Отамана в історії й на цю тему писав: "З його ім'ям зв'язана сьогодні ціла епоха в історії Східної Європи, це ім'я прибрала нині ідея, що запалила багатомільйонний український народ, ідея незалежної державності України". Нагадавши оцінку Симона Петлюри, яку колись дав академік Корш, автор писав, що Головний Отаман це "співтворець епохи в історії

України, Петлюра – це сучасність і майбутність, бо в тому слові закладено відродження України, кривава боротьба за незалежне існування, нова боротьба з окупантом, ознаки періоду, в якому український народ веде змагання й буде вести”.

В той час — констатує автор — коли революційна ідея шукала виходу з лабіринту різних автономій, а бо в кращому виданні федералістичних можливостей, "Симон Петлюра може один з перших показав правдиву дорогу, якою має прямувати український народ. Він не тільки її показав, але освітив, поставив на ній дороговкази". Ліповецькі покликається на погляд Петлюри про українську державність і повну незалежність, що волю народу треба сильно зрошувати кров'ю. Пригадав також погляд Петлюри про необхідність створення національної армії та окреслив його роль у її організації. Він далі пише: "з туманного хаосу, з демобілізованої й збільшовизованої російської солдатчини, він виділив патріотичний український елемент, запалив його своїми гаслами, створив з нього українські полки, дивізії, які обдарували його своїм довір'ям і любов'ю, тривали з ним крізь усі воєнні хуртовини та рознесли по всій Україні про нього легенду”.

На думку автора статті, Симон Петлюра вірив у свій народ, у його краще майбутнє і цієї віри ніщо не могло зламати. В найтяжчі хвилини боротьби він говорив, що змагання за незалежність українського народу не закінчилися й не закінчатимуться. Вони триватимуть, чи хоче цього Європа чи ні. Автор відмітив і те, що Симон Петлюра слушно вказував на потребу політичних, технічних і економічних зв'язків України з іншими країнами. Він орієнтувався на Антанту й Польщу, а також шукав зв'язків з Кубанню та Кавказькими державами. Автор повторив погляд Головного Отамана, що визволення України, то лише справа часу, бо боротьба не закінчилася з моментом переходу уряду та армії поза межі вітчизни. На думку Ліповецького, керовані більшовиками постріли на *rue Racine* не були влучні, бо Симон Петлюра живе в серцях і душах численних мас українського народу, живе у великому ділі визволення України, яке він розпочав. Нарис кінчається цитатою зі статті Андрія Лівницького *Україна і Ліга націй* (Тризуб, 1930 від 8.12) про те, що наближається упадок петербурзького деспотизму і визволення українського народу.

В 1936 році у журналі *Wschód l'Orient*(ч.2-3) появилася стаття Ярослава Драгинича *Симон Петлюра*, ілюстрована дереворитом В.Масютина. Стаття появилася з нагоди 10-річчя трагічної смерті Головного Отамана. Автор відмітив, що 25 травня є одним з найбільш трагічних днів в історії України... днем опущених наполовину щогли українських національних прапорів, історичним днем, як історичною є постать Головного Отамана. Автор подав життєпис Симона Петлю-

ри, збагачуючи виклад коментарями до окремих подій у його житті. На думку Драгинича, Симон Петлюра — це живий символ державності України. Все його життя пройшло або на підготовці до боротьби, або на боротьбі за незалежність України. Куля, спрямована з червоного Кремля не здолала вбити ідеї, а навпаки, ідея освячена кров'ю Петлюри зросла. Автор відмітив заслуги Петлюри у формуванні української армії, у боротьбі за незалежність, вказав на його організаційний талант, енергію, витривалість і самопосвяту, за що історія зачислила його до великих людей. Україна так цінує Петлюру — пише автор — як Польща маршала Пілсудського. Обидва мають чимало спільних рис... — хоч один лише з них досяг мети. Я.Драгинич писав про повалення Скоропадського і про роль Симона Петлюри в Директорії. Він дійшов до такого висновку: "Історична роль Симона Петлюри, вождя, ідеолога української національної армії в останній війні за незалежність концентрується в тому, що він усвідомив українському народові конечність боротьби з одвічним ворогом та запалив народ до цієї боротьби, зміцнив підстави української державності і незалежності, тобто доконав те, чого не зробив Хмельницький і що не вдалося Мазепі. І так влучене преступною кулею, перестало битися серце того, хто створив своєму народові велику невмирущу легенду боротьби за незалежність”.

У квартальнику (1936 ч.4) надруковано також *Думу про Отамана* Здзіслава Кунтсмана. Поет стверджує, що Україна Симона Петлюри "не за дев'ятою рікою, не за сороковою горою". Вона розцвіла під гул гармат і рокіт крісів. У завзятих боях зростала надія. Вона мала полки, дивізії й гордо розгорнуті прапори. За її свободу життя платили українські та польські бійці. Хоч на кладовищах сумні могили і болісний плач, але Україна, як у гімні: ще не вмерла...

Головний Отаман "у Парижі в безсонні ночі" ніколи не допускав думки, що Україна не воскресне. І не вмерла, а з козацьких хрестів простягнула до Отамана руки, коли конав на паризькому бруку.

Дума закінчується словами віщими:
Буде ясний, найкращий день,
Сонце золотом блисне на хмарах,
Як Тебе віддадуть рідній землі
Симоне Петлюро, Отамане!

(Переклад А.С.)

Як бачимо, журнал *Wschód l'Orient* гідно вшанував пам'ять Симона Петлюри. Його вірні союзники, редактори і співробітники також, як він, вірили, що раніше чи пізніше постане незалежна Україна. Вони творили легенду про Симона Петлюру на польській та інших землях, бо статті у журналі подавалися змістом французькою або англійською мовами.

Антін Середницький (Варшава)

НАВКОЛО ОДНОЇ ВІДОЗВИ

У віторок 25 травня 1926 року, в центрі старого Парижа на вулиці Расіна, московський наймит, бувший анархіст і чекіст Самуїл Шварцбард сімома пострілами поклав край життю Головного Отамана. Для української еміграції був це великий удар — її позбавлено політичного й духовного провідника. Діяльність бо Петлюри і на еміграції була загрозливою для більшовицького режиму¹.

Другим ударом для українців був судовий процес Шварцбарда і вирок. Для замаскування факту політичного вбивства адвокат підсудного А. Торес вхопився всіх способів і засобів — змобілізовано та спровоковано цілу жидівську суспільність. Всі жидівські організації координували свої дії по захисту, збирали кошти на пропаганду, для адвокатів та родини обвинуваченого. Тискові жидівської громадськості піддався навіть впливовий Всеамериканський жидівський комітет, який початково засудив поступок терориста та відмовився підтримувати його. Хитра поведінка Тореса в судовому залі та поза ним — вміле применшування значення аргументів української сторони, називання їх німецькими агентами, представлення Шварцбарда як захисника Франції у війні з Німеччиною, коли в той час Українська Народна Республіка підписала договір з центральними державами, чисельні інтерв'ю та настроювання преси — все це викликало неприхильність французького суспільства. Торес блискуче замінив ролі позивача і звинуваченого. Відкинено аргументи про те, що вбивця був пов'язаний з советською ЧК і виконував її політичне замовлення, що змова проти Петлюри була спланирована в Москві². Кривди єврейського населення України, постійно й наполегливо підношені А.Торесом, приписано Петлюрі та взагалі українському війську — їх безпідставно звинувачено в толеруванні, а навіть в організації антисемітських погромів на Україні. Своє добавляла також французька преса. Таким способом "з підступного злочинця, жорстокого терориста і огидного найманця більшовицького режиму Шварцбард поступово перетворився на месника, мученика за свій народ, за його приниження і страждання"³.

Ю.Кульчицький в біографії Головного Отамана так про це пише: "Петлюра очоловав український національно-визвольний рух і цим був саме для ворога небезпечний. Більшовики постійно переслідували Петлюру і, уживши дипломатичного тиску, змусили його виїхати з Польщі... Вбивство Петлюри було тільки першим з цілого

ряду політичних вбивств українських національних провідників і йшло також по лінії постанови Комінтерну про політичні вбивства, яка була підписана 9 січня 1926 р. Сам характер вбивства дуже нагадує методи, застосовані більшовиками в їхній боротьбі з українським підпіллям в 1921-1926 рр."⁴.

З черги Т.Гунчак: "Симон Петлюра був глибоко гуманною людиною. На глум історії, саме Петлюрі довгий час приписувалися єврейські погроми на Україні 1919 року. Я це питання уважно вивчив і можу з певністю сказати, що такі звинувачення аніскільки не відповідають правді. В міру своїх сил Петлюра боровся проти погромницьких настроїв і вчинків, і на це існує чимало доказів. Однак дисципліна в його армії не була такою, щоб запобігти знущанню різних отаманів над невинним населенням"⁵.

Так дійсно й було: вчинювали погроми на Україні (крім, очевидно, *білих* та *червоних*) ватажки різних невлених антидержавних банд, над якими Петлюра не мав реальної влади. Не було, однак, антисемітських акцій спланованих і реалізованих українським державним центром. Тут треба додати, що в розпалі війни й анархій, Петлюра й уряд не мали реальної влади і в інших ділянках. Недарма нашішники питали: *Директорія — де твоя територія?* А їй інколи було стільки, що під евакуаційним вагоном.

Тут наведемо кілька прикладів на підтвердження цих слів. Ще у 1918 році уряд Української Народної Республіки схвалив закон про персональну автономію та релігійну свободу для євреїв, а у квітні 1919 року Директорія прийняла закон про єврейське самоврядування⁶. Чи може організувати єврейські погроми влада, яка схвалює такі закони? Всупереч логіці Гольдштайн — у 1919 році керівник Слідчої комісії, до якої входили представники Міністерства єврейських справ, єврейських установ і партій — ствердно відповідає на це питання⁷. Директорія засудила погроми та виділила великі гроші для жертв метушні. Це для Гольдштайна не має значення — за його словами, погромами керував С.Петлюра. Так ось член, а згодом керівник тієї ж Директорії з одного боку нібито керував погромами, а з другого — засуджував їх. Дивна логіка пана Гольдштайна.

Чи якась інша влада утворила міністерство для справ національних меншин? Чи було таке міністерство, для прикладу, у міжвоєнній Польщі для справ українців або жидів? А в Україні покликало таке. За часів Центральної Ради пред-

ставником жидівського суспільства в уряді був Ревуцький. Міністерство єврейських справ відновила й Директорія. У 1919-1923 роках українські уряди мінялися з десятком разів, в усіх існувало Міністерство єврейських справ і весь час незмінно керував ним Пінхос Красний. Також на еміграції, коли проблем для вирішування міністерством вже не було. У 1921 році Красний організував жидівське представництво в щойно утвореній еміграційній раді республіки, брав участь в підготовці групи Тютюнника до походу на Україну, часто конферував в питаннях загальної політики з С.Петлюрою. І ось цей Красний відізався у 1927 році з Советського Союзу, куди у 1925 р. виїхав і вивіз архів свого міністерства. Включився в крикливий хор захисників Шльоми Шварцбарда — обвинуватив Симона Петлюру й цілий український визвольний рух в погромництві⁸. Хочеться запитати: то де ж ви, заступник жидівського суспільства в Україні, тоді були, пане Красний, чому не протестували, чому не покинули лав такого гурту антисемітів? Чому тепер з приводу паризького процесу заперечуєте власним словам? Чи забули слова з *Відозви Правительства до єврейського громадянства і робітництва на Україні?*⁹ Під відозвою, проголошеною у серпні 1919 року в Кам'янець-Подільському з приводу хвилі жидівських погромів, крім голови Ради народних міністрів Української Народної Республіки Б.Мартоса, і ваше міністерське прізвище. У відозві, в якій вказано на справжніх винуватців погромів — російський більшовизм-комунізм (це було ще перед приходом в Україну майстрів погромництва — Добровольчої Армії Денікіна — прим.О.В.) — написано:

"Соціалістичне Правительство, котре стоїть на чолі Республіки, веде разом з Головним Отаманом Петлюрою рішучу боротьбу з погромами.

Для розслідування всіх погромних подій, погромної агітації та передачі винних до надзвичайного військового суду утворена Особлива Слідча Комісія з широкими правами. У комісію входять також представники єврейської демократії.

У армії заведено важливий інститут державних інспекторів з великими повноваженнями, котрий енергійно бореться з погромами і погромним елементом в армії.

Останній З'їзд інспекторів приєднався до позиції Єврейського міністерства, щоб воно мало своїх представників при інспектурі.

Головний Отаман видав низку наказів, у котрих він вимагає знищення в пні всякої спроби до погромів і передачі погромщиків до розстрілу, покладаючи всю відповідальність (за виконання наказів - прим.О.В.) на представників військової і цивільної влади. Надзвичайний військовий суд виніс ряд смертних вироків — багато погромщиків вже розстріляно (...).

Правительство готове активно допомогти Всеукраїнському Центральному Комітетові при Єврейському міністерстві для допомоги постраждавшим від погромів в його діяльності по відбудуванню і упорядкуванню єврейської осілості. Як тимчасову допомогу асигновано з державних коштів більш двадцяти мільйонів гривень.

Уряд твердо стоїть на ґрунті закону про національно-персональну автономію і готовий допомогти її повному здійсненню в житті. Цими днями оголошено новий закон про єврейське самоврядування з широкою компетенцією і правом оподаткування.

Єврейське населення активно підтримує Українську Народну Республіку. У цілому ряді декларацій всі єврейські політичні партії висловились за цілковиту самостійність України.

Єврейська демократія на чолі з Бундом, Об'єднаннями, Поалей-Ціон і Фолкс-Партей підтримує Народне Правительство, представники яких входять в раду Єврейського міністерства і має своїх визначних діячів на відповідальних посадах у міністерствах. (...)

Пам'ятайте погрозу, пам'ятайте, що ви повинні і мусите рятувати Україну від загрожуючої більшовицької анархії і ваші громадянські, політичні і національні права від страшної реакції, котру несе за собою Денікінщина.

Пам'ятайте, що єдина для вас путь — це путь мирного співжиття з українським народом, котрий мусить бути і буде самостійним і ні від кого незалежним."

І знов тиснуть питання. Чому покликується окреме міністерство єврейських справ? Чи для камуфляжу антисемітської діяльності? На паризькому суді А.Торес звинуватив С.Петлюру у тому, що він особисто не підписав жодного документу проти погромів, що був їх організатором. А ви, пане Красний, пишете у відозві що *вів рішучу боротьбу з погромами і видав низку наказів...* То чому не повідомили ви про те паризьких суддів? Або ваші колеги-євреї, які входили до уряду УНР? А взагалі — коли ви говорили правду, пане Красний, у 1919-му, чи у 1927-му? Якщо у 1919-му, то В.Садовський слушно називає вас провокатором?¹⁰ Якщо правду сказали у відкритому листі до головного прокурора Франції у 1927-му, то посипайте голову попелом — ви також винуваті! Незвичайна поважність справи (за словами П.Красного в Україні залишилось двіста тисяч дітей, батьків яких помордовано, а сестер згвалтовано) повинна була викликати з вашого боку на знак протесту складення демісії і уступлення зі складу уряду. Однак ви цього ані разу не вчинили, стверджує військовий міністр УНР ген. В.Сальський¹¹. Він також ставить питання: "чому, пане Пінхосе Красний, про "гайдамаччину", про погроми на Україні та про згаданих двіста тисяч дітей ви заговорили аж тепер, через вісім

років?(...) Невже ви, пане Красний, (...) були звичайним провокатором, що віддав сотки тисяч своїх братів на морд "гайдамаків" за міністеріальні карбованці?"¹²

Відповідь ясна – слова П.Красного це кон'юнктурна брехня. Брехня й наклепи, з яких користав його співвітчизник – А.Торес. Такі то були *докази*, такі свідки покликані на захист Шварцбарда. До речі, Торес не покликав Красного на свідка, мовляв, трохи за пізно себе реабілітує. Бачите, пане Красний, де ваша помилка. Були б ви свідком як би ви покинули міністерський стілець та перейшли до більшовиків трохи скоріше, а ви знайшлись там тільки у 1925-му¹³.

Вернімось ще до 1919 року. Знов розгортаємо сторінки тодішньої преси. *Український козак* надрукував у червні 1919 року статтю *Чому ми повинні боротися з більшовиками-комуністами?* Ось ворог української армії — більшовики, незалежно від того росіяни вони, євреї чи українці. Не знайшовся у цій військовій газеті (ані в інших) заклик до виступів проти мирного єврейського населення. Навпаки – газета пояснювала рядовому козацтву, що "воюючи з більшовиками, треба відрізнити євреїв більшовиків від небільшовиків. З більшовиками ми воюємо, з небільшовиками — не воюємо"¹⁴. А відрізнити одних від других не було легко. Правдою бо є, що незалежні жидівські маси симпатизували більшовикам, жидівська молодь йшла до червоної армії і не раз виступала проти українського війська¹⁵. Тому то редакція *Українського козака* пояснювала: "Євреї з хат, з яких інколи стріляли по нас, коли ми одходили, не винні, що більшовики силою користувалися їхніми приміщеннями", і закликала: "Козаки! Не забувайте, що євреї є населення нашої землі. Коли вони будуть на нашій боці, то це для нас величезна допомога для вигнання московців і збудування незалежної Української держави(...). Більшовики-провокатори навмисно намовляють наших нерозважливих козаків на погром. Серед численних лозунгів читаємо й таке: Товариші козаки! Пильнуйте серед себе провокаторів, які підбивають Вас на погроми. Заарештовуйте їх і представляйте до командантів"¹⁶. Також накази С.Петлюри друкувала тодішня преса. Для прикладу – у червні *Козак* помістив телеграму Головного Отамана Команданту Тилу (*Смерть погромщикам*, з відписом до прем'єра, Міністерства внутрішніх справ і Міністерства єврейських справ) з наказом рішучого поборювання елементів підбурюючих до жидівських погромів. В наказі Петлюра вказував, що у Волочиську після вступу туди військ УНР самі козаки арештували незнаного підбурювача до погрому. За свідченням часопису єврейське мирне населення розуміло, що українські вояки не є їх ворогом. Відомий нам П.Красний і на його сторінках звертається до своїх співвітчизників "боротися за перемогу вільної Української Народної Республіки,

в якій найдуть собі мирне співжиття два свободних народи – українці і євреї"¹⁷.

В газеті *Україна* знаходили інформації про життя на території контрольованій військом УНР у відносно мирний час. Серед інших і про розроблення у жовтні в Кам'янці Подільському Міністерством єврейських справ кошторису видатків на освіту. Єврейські школи якраз підпорядковано цьому міністерству. На різні їх рівні, дошкільну й позашкільну освіту призначено 72 млн.гривень. Розроблено також пляни вчительських курсів, на які призначено 28 млн. гривень¹⁸. Крім того в газеті поміщено повідомлення про єврейське культурне життя, діяльність кам'янецької Єврейської громадської управи, партій тощо. Сказати можна: коли ситуація була хоч трохи устabilізована – на контрольованій УНР території йшло в міру нормальне життя, в тому й єврейське. Підтвердив це швейцарський публіцист Г. Неймарк, що восени 1919 року прибув до Кам'янця-Подільського. Констатував він, натомість, що погроми жидівського населення улаштовує денікінське військо на контрольованій ним території¹⁹.

*

Але у 1927 році в Парижі не знайшовся відважний і чесний єврей, котрий би це посвідчив. Інші були там свідки, інші представили *докази*. У ході процесу євреї створили свого героя, який помстився за їх страждання та допоміг в консолідації єврейського суспільства. Як дивно, що вибрали до цього звичайного злочинця і як прикро, що вчинили це над домовиною С.Петлюри, а при тому спотворили уособлювану ним шляхетну ідею українського визвольного руху. Як прикро було українцям слухати вигуків *Vive la France!* На вістку про визнання вбивці невинним і пережити ще один тріумф більшовицьких гнобителів Батьківщини.

У 1957 році, в тридцяті роковини судового процесу інсценізовано його у паризькому телебаченні. У ролі власної особи виступив Торес. Проти його фарсу виступили нечисленні, м.ін.Є.Гедройць²⁰. Судова французька влада, однак, мовчала й мовчить. Мовчить і французьке суспільство. А чи вже не час відновити процес? Чи не час виправити трагічну помилку – офіційно реабілітувати Петлюру та український визвольний рух? І себе.

Омелян Вішка (Торунь - Польща)

ЛІТЕРАТУРА

1. Д.В.Табачник, *Вбивство Симона Петлюри* [в:] Український історичний журнал, 1992. ч.7-8, с.112-113.
2. Д.В.Табачник, там же, с.120.
3. Д.В.Табачник, там же, с.121.
4. Ю.Кульчицький. *Симон Петлюра*. Мюнхен-Париж, 1980 – цит.за Д.В.Табачник, *Вбивство Симона Петлюри*. Український історичний журнал, 1992, ч.7-8.

5. Т.Гунчак. *Україна – перша половина ХХ століття*. Київ, 1993. С.176. Автор відсилає читача до своєї статті *Чи був Симон Петлюра ворогом євреїв?* [в:] Дзвін, 1991, ч.2, с.102-117.
6. Український альманах, Варшава 1999, с.163.
7. A.S.Kowalczyk. *Pan Petlura?* Warszawa 1998, s.16-17. У такому історичному нарисі автор, на жаль, більше уваги приділяє вбивці, ніж його жертві. Широко розповідає про наростання антисемітизму, зокрема в царській Росії, ледве торкається української революції 1917-1921 рр. Взагалі не розглядає московського сліду вбивства.
8. В.Садовський. *Бруд і провокація* [в:] Українська нива, 1927, ч.57(62), с.1. Відкритий лист П.Красного до головного прокурора Франції помістив 12 жовтня 1927 р. варшавський єврейський *Nasz Przegląd*. Подібні докази й аргументи друкувала жидівська преса і в інших країнах (Українська нива, 1927, ч.70(75), с.4).
9. *Нова Україна*, 1919, ч.2 від 6 серпня, с.1
10. В.Садовський. *Бруд і провокація*.
11. *Українська нива*, 1927, ч.57(62), с.4.
12. Там же, с.4.
13. *Українська нива*, 1927, ч.58(63), с.1.
14. *Український козак*, 1919, ч.за 8 червня.
15. *Українська нива*, 1927, ч.58(63), с.1.
16. *Український козак*, 1919, ч.за 8 червня.
17. *Козак*, 1919, ч.4 за 20 червня.
18. *Україна*, 1919, ч.67(79) за 1 лист., с.3.
19. Там же, с.3.
20. A.S.Kowalczyk. *Pan Petlura?* Warszawa, 1998, s.93.

СИМОН ПЕТЛЮРА І УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ - АРМІЯ УНР У ПОЛЬСЬКИХ ТАБОРАХ (1920-1924 РР.)

Не заглиблюючись у далеке минуле українсько-польських стосунків скажемо, що майже тридцятирічний період поневолення Польщі не спинив мрій значного числа її провідних політиків, підтримуваних суспільством щодо підпорядкування собі етнічно українських земель.

Причому, воєнна діяльність Польщі проти проголошеної 1 листопада 1918 року ЗУНР та політично-дипломатична проти рішень Берестейської угоди в справі визнання Україні Холмщини, Підляшшя та Волині, відбувались в ситуації небезпеки здушення державности як Польщі, так і України зі сторони як білої, так і червоної Росії. Отож, деякі політики вбачали вихід із цього тупика у взаємопорозумінню та спільних протистояннях до вчорашнього окупанта. Однак перешкодою в здійсненні цих задумів була проблема кордонів. Українці будували свою державність за етнографічними принципами голошеними між іншим президентом ЗСА Вільсоном. У поляків в цій справі були розходження від тотального заперечення права українського народу на незалежність, збереження проголошеної державности, але на обмеженій території. Останні хотіли бо мати буферну державу між Польщею і Росією незалежно від її кольору – білої чи червоної, бо території обох відроджуваних держав – України і Польщі Росія вважала власними просторами.

Про розходження з деклараціями чільних тодішніх польських політиків, в тому Юзефа Пілсудського й Ігнаца Дашинського, засвідчує їх практична діяльність. Вже в два тижні після повернення з ув'язнення в Магдебургу, Ю.Пілсуд-

ський вирішив послати до Києва до Директорії УНР спеціальну місію (ген. Густав Остапович, майор Юліуш Клеберг і Ігнаци Матушевський), яка проводила сондажну діяльність в справі військового порозуміння, а 18 січня 1919 року посланці Директорії (В'ячеслав Прокопович і Юліян Волошиновський) зробили візит Юзефові Пілсудському у Варшаві¹. Одночасно з тим, окрім війни проти проголошеної ЗУНР, вже 16 грудня 1918 року² тогочасний начальник Польської Держави Ю.Пілсудський підписав декрет, на основі якого польська держава переймала усе майно православної церкви, до якої належали українці Холмщини, Підляшшя і Волині, депортовані у 1915 році в Росію, і на основі того закону знищено церковні споруди. Відтак від січня 1919 року почалися воєнні дії польського війська на територіях— Холмщини, Підляшшя і Волині та ліквідація там українських культурно-освітніх установ з ув'язненням чільних діячів української адміністрації включно³. Одночасно 22 січня 1919 року в Києві відбувся акт соборности обох українських республік, що також не сприяло українсько-польському зближенню.

Однак тогочасна ситуація УНР була настільки ускладнена, що Польща, незалежно від певних розходжень, була єдиним сусідом України, з яким Симон Петлюра вбачав врятування української державности бодай на обмеженій території. Тому весь час велися українсько-польські переговори. Перша більш-менш серйозна спроба УНР якось домовитися з Польщею була зроблена у травні 1919 року, коли до Варшави прибув спеці-

яльний посланець уряду УНР Борис Курдиновський, а в Любліні вів розмови у штабі ген. Юзефа Галлера полк. Левчук. Українські посланці вели переговори з застереженням, що вони мають уповноваження лише від Наддніпрянської України. В підписаній угоді з прем'єр-міністром і міністром закордонних справ Ігнацим Падеревським, Курдиновський заявив, що він не має уповноважень до розмов в справі Східної Галичини, але немає нічого проти приналежності її до Польщі. Крім цього в умові була стаття, яка паралізувала дії України на мирній Конференції в Парижі, а саме, що Україна не буде робити жодних дипломатичних заходів без узгоджень з Польщею⁴. З цих причин вже після двох днів угоду не було визнано урядом УНР.

В липні 1919 року до Симона Петлори прибув особистий емісар Ю.Піلسудського з листом, що Начальник просить Отамана продовжувати переговори. Наслідком цього був виїзд до Варшави місії, очоленої Пилипом Пилипчуком і підписання 1 вересня 1919 року перемир'я з Польщею. Однак і в ньому представники УНР перевищили свої уповноваження і угоду анульовано.

Кінець-кінцем після засідання 6 вересня 1919 року урядів УНР і ЗУНР затверджено інструкції для чергової делегації, очоленої Андрієм Лівичком. Згідно з нею, місія могла в найгіршому випадку погодитись уступити полякам Холмщину і Підляшшя, і то тимчасово, до часу скликання українського парламенту. Наприкінці жовтня і в листопаді відбувся ряд засідань української місії з представниками польського уряду. Найбільше непогоджень було в справах кордонів. Позиції УНР щодо кордонів за етнографічними ознаками польська сторона безапеляційно відкинула і домогалась кордону по Збручу, а щодо Волині, погодилися, щоб це питання вирішила Паризька мирна Конференція.

Під час переговорів 25 березня 1920 року в Варшавському ресторані "Полонія" відбувся бенкет, на якому один із тодішніх найвидатніших польських політичних лідерів Ігнаци Дашинський висказав слова, які й сьогодні повторюють не тільки політичні діячі України і Польщі а саме: "...В історії читаємо, що не раз і не два лилася зовсім непотрібно польська і українська кров у боротьбі між собою, а ця боротьба знесилила обидва народи і довела до втрати самостійності України і Польщі перед сильнішими ворогами, які тільки чекали нашого знесилення, щоб накинути на вас і на нас ярмо неволі, тяжкі кайдани гніту. Але зараз Польща стає на шлях нового порозуміння з Україною, і я урочисто заявляю, що на мою думку, не може бути вільної Польщі без вільної України і вільної України без вільної Польщі".

Однак чергові зустрічі проходили в несприятливих для України умовах. Адже Армія УНР під командуванням ген. Михайла Омеляновича-Пав-

ленка вела партизанські бої на заплілю більшовицько-денікінським, а на території Польщі за її згодою організувались дві дивізії з українських полонених, які перебували в таборах Польщі та українців-полонених російської армії, які перебували у Німеччині. На їх переїзд до Збірної Станиці українських формацій в Ланцуті Польща погодилась.

В таких умовах польська сторона 21 квітня 1921 року, коли вже було прийнято остаточну версію угоди, запропонувала зміни, яких українська сторона не прийняла і відмовилась від дальших розмов. Тоді в другій половині дня 21 квітня 1920 року відбулася зустріч Симона Петлори з Юзефом Пілсудським і після п'ятигодинної розмови текст швидко був узгоджений і о 1 годині 40 хвилин ночі з 21 на 22 квітня 1920 року підписаний.

"Можна ризикувати твердження, — писав Генрик Юзевський, бувший віце-міністр, прихильник Пілсудського в уряді УНР, в міжвоєнний період волинський воевода, — що якщо б не Пілсудський, не дійшло б до польсько-української єдності. Не дійшло б до неї також, якби не Петлора"⁵. Згідно з умовами Варшавського договору, польська сторона визнавала незалежність УНР та її уряд на чолі з Симоном Петлюрою; українська підтвердила демаркаційну лінію польсько-українського кордону по р. Збруч, встановленому у вересні 1919 року⁶. Однак союз був лише тимчасовим, бо жодна зі сторін на довгий час не могла б відмовитись від Східної Галичини. Петлора інформував своїх близьких співробітників, що передача Польщі західних українських земель — лише вимушене тимчасове поступлення⁷. Незабаром, 24 квітня 1920 року, була підписана і військова конвенція, яка визначала умови спільного проведення антибільшовицьких воєнних дій в Україні.

Після підписання договору Пілсудський разом з Петлюрою розпочав похід на Київ. Оскільки політична і військова конвенції Варшавського договору були таємними, його учасники звернулися з відозвами до українського народу. У цих документах наголошувалось на тимчасовості перебування польських військ на території України з метою надання допомоги українському національному уряду в оволодінні ситуацією⁸. Однак польсько-українська акція не мала однозначної підтримки серед українського населення, тим більше, що поведінка польської адміністрації та військових чинників після підписання в грудні 1919 року спільної декларації щодо українського населення та головноуповноваженого уряду УНР в Кам'янці-Подільському проф. Івана Огієнка включно з поведінкою військових польських командирів та військового духовенства давала до цього підстави. Між іншим 8 травня 1920 року з нагоди здобуття польсько-українськими військами Києва по патріотичній промові польського

священника, насиченій ейфорією походу на "вікові польські землі", яка кінчалась словами "Білий орел вже над Дніпром. Київ повертається до матері!" — уповноваженої уряду УНР на знак протесту покинув мітинг⁹. Підставою до огірчення українського населення був також запис угоди, який відкладав долю польських землевласників в Україні, що одночасно з армією повертали в Україну, до прийняття нової Конституції.

Проблеми арогантної і негідної союзника поведінки польської адміністрації на українських землях були темою Меморандуму до Юзефа Пілсудського від 22 січня 1920 року¹⁰. Вже під час спільної війни з більшовиками і героїських боїв Армії УНР надійшли нові несподіванки. Польща почала переговори з Советською Росією та не гаючись визнала у тих переговорах сателіта Росії — Радянську Україну, а протести уряду УНР залишилися голосом волаючого у пустелі. Ризькі переговори та рішення відносно УНР остаточно перекреслили романтичний візерунок Польщі, яка боролась "За нашу і вашу свободу". Згасла серед українців надія на відродження польсько-українського братерства під час Київського походу. Нічого дивного, що потім Кедрин-Рудницький напише: "Ризький мирний договір є повчальним для України: не йти з Польщею на будь-які угоди з винятком тих, в яких гарантії її дотримання надаватиме українська сторона"¹¹.

12 жовтня 1920 року між Польщею і Советською Росією підписано перемир'я, а 18 жовтня 1920 року Юзеф Пілсудський спеціальним наказом подякував Армії УНР за її участь в спільній війні з більшовиками, пишучи між іншим: "...Від імені польської армії вітаю армію Української Народної Республіки, яка відроджена і зміцнена, ставить собі нові завдання, від яких може залежати майбутнє Європи. Наша армія пам'ятає криваві битви, в яких незмінно брало участь українське військо, як у дні звитяги, так і в години випробувань. Спільно пролита кров і могили героїв заклали наріжний камінь для взаєморозуміння й успіху двох народів. Нині, після двох років важкої боротьби з варварським нападником, я прощаюся з прекрасними військами Української Народної Республіки й стверджую, що в найтяжчі хвилини, в нерівних боях вони високо несли свій прапор, на якому виписане гасло ЗА НАШУ І ВАШУ СВОБОДУ, що є символом віри кожного чесного вояка"¹².

Ще перед прощальним наказом маршала Ю. Пілсудського про героїзм українського вояцтва у війні з більшовиками польський дипломат Каєтан Моравський 16 липня 1920 року в кореспонденції до посла Річ Посполитої у Празі Еразма Пільца писав, що: "...На півдні Ридз Смігли опанував ситуацію і утримує лінію Збруча. Велика в цьому, заслуга українських формувань, які навіть підчас відвороту не втратили холодної крові, і перевищуючи значно наші війська дисципліною,

воюють як герої. У найкритичнішій ситуації український офіцерський легіон стримав наступ червоних гвардій на територію Галичини, оплачуючи свій героїчний подвиг втратою 350 офіцерів вбитих або поранених. Що за іронія подій?" — закінчив дипломат.

Підписання договору з Росією для Польщі означало кінець воєнних операцій. Давало їй мир та визначення східного кордону. Для України-союзниці Польщі у цій війні, на практиці це була зрада союзника та недотримання, як бувало в історії, чергового договору.

Осамітнена Армія УНР, закінчивши 15 жовтня 1920 року ефективно проведеною мобілізацію на зайнятій території (зголосилося понад 15 тисяч осіб, що підлягали військовій мобілізації) продовжувала підготовку до протибільшовицького наступу, наміченого на 11 листопада 1920 року в порозумінні з діючими на майже 200 кілометровому відрізку фронтового тилу партизанськими загонами. Натомість більшовики перегруповували свої війська, що були на фронті та стягали відділи з відлеглого заплілля.

Стан війська УНР на 10 листопада 1920 року: 3888 офіцерів і 35.259 рядових військових¹³, в тому озброєних було 2100 офіцерів, 9713 піхотинців та 2560 кіннотників. Їх піддержували російські відділи, які на основі порозуміння з керівництвом російського політичного комітету Савінкова були підпорядковані командуванню Армії УНР.

Плянований наступ військ УНР на один день випередили більшовики, й українська армія після героїчних боїв з великим власними втратами, винищивши значні сили ворога і взявши сотні полонених, мусіла відступати за Збруч (перш за все через брак боєприпасів), де й була обеззброєна військами вчорашнього союзника.

На еміграції в Польщі налічувалось майже 30 тисяч вояків¹⁴, в тому більше чотирьох тисяч офіцерів і майже сто генералів¹⁵. На еміграції в Польщі опинились також тисячі біженців і всі урядові установи УНР. В Польщі, уже вдруге, опинився Головний Отаман Симон Петлюра. Короткий час перебував у Варшаві, а відтак у Тарнові.

Інтернована і обеззброєна Армія УНР протягом двох місяців¹⁶ була відправлена до переповнених вже таборів майже стотисячною масою більшовицьких полонених¹⁷, і з перших днів поселення змушена була перебувати в дуже поганих житлових умовах, ще до того переносити моральні зневаги зі сторони більшовицьких полонених, а також частини польської табірної адміністрації, яка вважала інтернованих за чергову партію більшовицьких або галицьких полонених.

Війська УНР було поселено в таких таборах¹⁸:

ПИКУЛИЧІ - 1-а ЗАПОРІЗЬКА ДИВІЗІЯ з її командиром ген.хор.Гаврилом Базильським та його помічником ген.хор.Миколою Яшниченком; ШТАБ і культурно-освітній відділ 1-ї КУЛЕМЕТНОЇ

дивізії з командиром ген.хор.Олександром Бурківським, відділи обслуги бронепоездів, технічні частини військ, ряд старшин з різних дивізій та міністерства Військових справ. Кілька тижнів перебували тут також деякі формування ОКРЕМОЇ КІННОЇ ДИВІЗІЇ з командиром ген.хор.Іваном Омелянович-Павленком, яких відтак переведено до Вадовиць.

ЛАНЦУТ - 5-а ХЕРСОНСЬКА ДИВІЗІЯ з її командиром полк.Андрієм Долудом та начальником штабу полк.Василем Чабанівським; СПІЛЬНА ЮНАЦЬКА ШКОЛА з начальником ген.хор.Миколю Шаповалом; КОРПУС ПОГРАНИЧНОЇ ОХОРОНИ з ген.Олександром Пилькевичем; БРИГАДА ПОЛЬОВОЇ ЖАНДАРМЕРІЇ з командиром полк.Михайлом Поготовком; ТРИ СОТНІ КУЛЕМЕТНОЇ ДИВІЗІЇ та деякі формації ЗАПАСНИХ ВІЙСЬК УНР з командиром ген.Наумом Никонівим.

ВАДОВИЦІ - 2-а ВОЛИНСЬКА ДИВІЗІЯ (деякі частини) з командиром ген.хор. Олександром Загородським (перший командант табірної групи військ УНР); ОКРЕМА КІННІ ДИВІЗІЯ з командиром ген.хор.Іваном Омелянович-Павленком, згодом, від квітня також інші формування з Пикулич та Ланцута.

АЛЕКСАНДРУВ КУЯВСЬКИЙ - 4-а КИЇВСЬКА ДИВІЗІЯ з її командиром ген.хор.Юрієм Тютунником та 6-а СІЧОВА ДИВІЗІЯ з командиром ген.хор. Марком Безручком та початково деякі формування запасних військ.

КАЛІШ - 2-а ВОЛИНСЬКА ДИВІЗІЯ (від кінця січня) з командиром ген.хор. Олександром Загородським, 3-я ЗАЛІЗНА ДИВІЗІЯ з її командиром ген.хор.Олександром Удовиченком; АРМІЙСЬКИЙ ШПИТАЛЬ з головним лікарем полк.д-ром мед.Борисом Леонтівим; ВІДДІЛ ОХОРОНИ Головного Отамана та УПРАВА ВІЙСЬКОВОГО ДУХОВЕНСТВА Армії УНР з її начальником о.Павлом Пашевським.

ПІОТРКУВ ТРИБУНАЛЬСЬКИЙ - ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ Армії УНР з начальником ген.хор. Петром Липком; деякі формування КУЛЕМЕТНОЇ ДИВІЗІЇ з помічником командира полк.(потім ген. хор.) Антоном Пузицьким.

БИДГОЩ - ЛЕТУНСЬКА ЕСКАДРА Армії УНР з командиром ген.хор.Віктором Павленком.

ЧЕНСТОХОВА - МІНІСТЕРСТВО ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ УНР з віце-міністром ген.Володимиром Сінклером; САНІТАРНО-МЕДИЧНА УПРАВА Армії УНР з полк.д-ром Олександром Даїном та ПОЛЬОВИЙ ШПИТАЛЬ з головним лікарем Юрієм Янівим, цивільні працівники державної адміністрації УНР різних рівнів.

СТШАЛКОВО - Група вояків ЗАПАСНИХ ВІЙСЬК з культурно-освітнім відділом та українська бригада отамана Лоїохвицького "Іскри", яка боролась з більшовиками в районі Чорнобиля в складі армії ген.Станіслава Балаховича.

Маючи перші інформації про дуже складні соціальні та політичні умови, в яких перебувала

інтернована Армія УНР, 9 січня 1921 року відповідно до закону від 12 листопада 1920 року про *Тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР і Державну Народну Раду*, Симон Петлюра підписав ухвалений Радою міністрів УНР *Закон про Раду Республіки як тимчасовий зверхній орган народної влади, якому належить вся повнота влади*.

Це рішення було дуже важливим, тому що в кінці 1920 року в Польщі знаходилося понад соток тисяч осіб військової і цивільної української еміграції і тільки свідомою співпрацею всіх осередків, особливо згуртуванням свідомого українства на чужині під гаслами боротьби за відновлення національної незалежності можна було допомогти інтернованому українському вояцтву.

Польська влада спочатку схвально поставилася до скликання Ради Республіки в Тарнові, тому що тоді існувала певна невизначеність взаємин між Польщею і Советською Росією. Незважаючи на укладення попередніх домовленостей між обома сторонами у жовтні 1920 року, поляки не виключали можливості використати інтерновані формування Армії УНР для боротьби проти Москви у випадку припинення переговорного процесу. Тим-то державні установи і міністерства УНР цілком легально перебували в Тарнові, майже цілком займаючи найбільший міський готель *Брістоль*.

За короткий час в армії було проведено ряд змін. Вже 4 лютого 1921 року на посаду голови покликаної Вищої Військової Ради затверджено б.професора Російської Академії Генштабу ген. пор.Миколу Юнаківа, а відтак інших її членів, між іншим ген.Михайла Омелянович-Павленка, Сергія Дельвіга, Володимира Сінклера, Володимира Сальського. Введено також ряд змін в організації армії, яка в таборах сховала свої організаційні структури.

Проте, легальне існування Державного Центру УНР в Тарнові тривало недовго. Після підписання у березні 1921 року у Ризі польсько-советського мирного договору Уряд УНР автоматично втрачав свій статус. Ця вістка, а також незвичайно тяжкі житлові умови в таборах інтернованих привели до ряду конфліктних ситуацій з польським командуванням та різного роду протестів на адресу ДЦ УНР, Симона Петлюри зокрема. Це невдоволення підсилювала присутність в таборах ряду більшовицьких та протиунерівських конфідентів.

Для полагодження ситуації табори постійно відвідував спочатку ген. Михайло Омелянович-Павленко та уповноважений Головного Отамана ген. Всеволод Петрів. Згодом в усіх таборах перебував Симон Петлюра в товаристві членів Вищої Військової Ради. Врешті 15 травня 1921 року з командним складом Військ УНР зустрівся в таборі Щипйорно, поблизу Каліша, маршал Юзеф Пілсудський, де висловив часто повторювані йо-

го слова Я ВАС, ПАНОВЕ, ПЕРЕПРОШУЮ, Я ВАС ДУЖЕ ПЕРЕПРОШУЮ. Поки що не знайдено в архівних матеріалах замітки про перебування у тому часі в Щипйорні Симона Петлори.

Наслідком цього візиту було признание Урядом Польщі чисельній групі українських вояків польських орденів за участь у війні з більшовиками у 1920 році. З уповноваження Ю. Пілсудського на вручення зібраним орденів в таборі Щипйорно прибула восени 1921 року група офіцерів Генштабу польського війська. Від імені усіх зібраних за цей жест Уряду РП подякував ген. Марко Безручко, заявляючи одночасно, що ордени було призначено за військові подвиги, але їх не годиться приймати від союзників за табірними дротами. До проблеми цих боєвих нагород було повернено після розпуску таборів і сотні вояків Армії УНР прийняли їх, керуючись різними міркуваннями та будучи найчастіше в складних життєвих умовах.

Перебування українських військ в надзвичайно тяжких умовах інтернування, а особливо в принижуючому гідність духовному стані нагально вимагало піднесення морального духу вояцтва. Лише свідомий патріотично вихований громадянин-військовик Армії УНР міг до кінця витримати всі випробування тяжких поневір'янь на чужині, не піддавшись відчаєві і деградації.

Справа громадсько-національного виховання українського вояцтва мала надзвичайно важливе значення, тому що в його складі, особливо серед булавного старшинства, була значна кількість військовиків колишньої царської армії. Серед них були й такі, які погано володіли українською мовою, не мали стійких самостійницьких переконань, а то взагалі байдуже дивилися на проблеми розбудови Української Армії. Тільки наполегливою і продуманою виховною працею над прищепленням їм національно-державницьких переконань та відповідальності перед Армією УНР після її інтернування, можна було сподіватися на свідоме і сумлінне виконання старшинами функцій командирів і вихователів козацтва.

Великої уваги вимагала також фахова освіта старшинського корпусу Військ УНР, особливо в зв'язку з тим, що зберігаючи в таборах штаби та управління, армія мала стати підґрунтям для майбутнього свого розгорнення на теренах України. Тому наявність у лавах Української Армії значної кількості добре освіченого та національно свідомого старшинства мала першорядне значення.

Нижчого рівня кадрові старшинські потреби почасти весь час, також підчас фронтових дій, виконувала Спільна Юнацька Школа. Після інтернування, вона розгортала свою діяльність в таборі Ланцуті, де у її складі було майже 400 юнаків та майже 50 офіцерів викладацьких кадрів. Однак, через відсутність відповідних умов для ведення навчального процесу, весною 1921

року Школу переведено до табору в Вадовицях. Її начальником був ген. хор Микола Шаповал. Влітку 1921 року в Вадовицях в присутності Голови Директорії і Головного Отамана Симона Петлори тридцять юнаків з піхотного і тридцять шість з кінного загонів було іменовано першою старшинською рангою хорунжого Армії УНР. Одночасно школу переіменовано на Державну Спільну Юнацьку Школу і переведено до табору в Каліші, де створено кращі умови, там вже функціонували інші навчальні структури і зібрано належне число кадрів професійно підготовлених до вишкільної та виховної роботи. Отож, паралельно з *Державною Юнацькою Школою* в Каліші працювала заснована в квітні 1921 року ген. Олександром Удовиченком *Дивізійна Юнацька Школа*, в складі якої було 266 юнаків з 3 Залізної (153), 2 Волинської (84) та Військ Охорони Головного Отамана (29). Начальником Школи був полк. Олександр Годилю-Годлевський.

Одночасно із шкільною мережею відбувався у Каліші перевишкіл старшин на чотиримісячних загально-військових курсах, які вже у 1921 році закінчили 385 старшин, підстаршин та військових урядовців.

Окрім того старанням Головної Управи Військового Духовенства та внаслідок рішень його з'їзду в Тарнові, паралельно велись Псалтирські Курси для поповнення військовими священиками. Відкрились вони за дозволом Варшавського Митрополита Юрія та міністра народної освіти проф. Івана Огієнка. Керівником курсів був Митрофорний протоірей о.Павло Пащевський, а опікуном ген.Олександр Загородський.

Одночасно значну увагу відведено фаховій перепідготовці офіцерських кадрів. Проведена перевірка в таборах виявила, що значний відсоток старшин, в тому також командирів сотні, курнів, полків і бригад, вповні виправдали себе на фронті, але не мали належної як загальної, так і військової теоретичної підготовки. Армія і Уряд УНР своє перебування в Польщі вважали тимчасовим і нетривалим перед періодом подальшої боротьби за державність.

Готуючись до повернення в Україну та розгортання там нових військових частин та з'єднань треба було мати в розпорядженні велику кількість старшин всіх родів військ, а особливо штабних офіцерів. Їхніми зусиллями мала бути творена нова багатотисячна українська армія.

Тому вже в лютому 1921 року покликана у Тарнові Вища Військова Рада під керівництвом ген. полк Миколи Юнаківа, запропонувала вести одночасно із старшинськими школами в Каліші вищі військові курси для майбутніх слухачів Української Військової Академії. Керувати роботою Курсів доручено одному із досвідчених військових фахівців ген. пор. Сергієві Дядюші. Вирішено також, що на потреби Курсів буде використано частину вишкільної бази вже функціо-

нуючих освітніх установ у Каліші. Незалежно від того, що слухачі курсів не мали підручників і змушені були працювати в складних умовах табірної життя, випускні іспити в травні 1922 року показали високий рівень знань усіх тридцяти п'яти перших випускників, а п'ятнадцятьом Комісія запропонувала подальше навчання у Вишій Военній Школі у Варшаві. Була на це згода польського військового відомства, але через відсутність відповідних коштів не увійшла в дію.

В цих обставинах Командування Армії УНР вирішило продовжувати навчальний процес штабних офіцерів, надати їм вищий ранг. Ось тому вже в другій половині 1922 року Курси переіменовано на *Академічні Курси при Генеральному Штабі Армії УНР*, тобто фактично перетворено їх на перший ступінь *Української Военної Академії*.

Одночасно з цим проведено докорінні зміни в рівні, методах навчання та підборі нових викладацьких кадрів. Між іншим, до програми введено інженерну справу, організацію технічних військ, історію військової штуки, воєнну історію, тактику різних родів військ, дві іноземні мови, значення розвідки і контррозвідки, історію визвольної боротьби українського народу¹⁹. Одночасно до складу викладацьких кадрів введено ряд генералів, а між іншим Миколу Юнакова, Михайла Омелянович-Павленка, Миколу Капустянського, Марка Безручка, Всеволода Змієнка, Сергія Кульжинського, Олександра Пороховщиків, Всеволода Петріва, Григорія Янушевського, Миколу Янчевського, Володимира Ольшевського, Олександра Козьму, Павла Шандрука та освітніх діячів проф. Вячеслава Прокоповича, Василя Біднова, Івана Огієнка, Івана Зубенка.

Академічні курси, діяльність яких припинилася тільки з повною ліквідацією таборів інтернованих влітку 1924 року, добре виконали своє завдання підготовки фахових старшин Генерального Штабу АУНР. Були вони згодом використувані в організації Української Армії вже у 1927 році після покликання в Варшаві за згодою Ю. Пілсудського штабу військового міністра УНР в екзилі ген. Володимира Сальського та організації і діяльності вишкільних офіцерських груп при майже 80 відділах покликаного у квітні 1921 року Українського Центрального Комітету в РП²⁰.

Окрім наведених форм удосконалення кваліфікацій офіцерських кадрів інтернованої Армії УНР, слід також згадати військовий факультет Українського Народного Університету в Ланцуті-Стшалкові, де в групі спочатку майже 600 слухачів воєнного ремесла навчалось 62 чоловік, а по переведенні до Стшалкова 235. Почесним деканом факультету був проф. ген. Полк. Микола Юнаків, а дійсним ген. пор. Ілля Мартинюк. Повний курс військового навчання закінчило 170 чоловік. Слід згадати, що навчання в університеті спиралось в основному на власній праці слухачів,

а найкращі роботи були опубліковані в науковому виданні *Військовий вісник*²¹.

Крім наведених військових навчальних закладів загальноармійського значення, при кожній дивізії та установі були засновані повторні старшинські і підстаршинські курси з усіх родів військ. Тільки протягом 1921 року, коли практично усе інтерноване вояцтво перебувало в таборах, курси старшин успішно закінчило майже тисячу вояків, а підстаршинські курси більше тисячі двохсот.

Велику увагу вже з перших днів табірної життя відведено загальному піднесенню рівня освіти усіх вояків, а особливо ліквідації неграмотності та малописьменності. В таборах інтернованих перебувало більше двох тисяч п'ятсот вояків згаданих груп. До праці з ними були залучені найбільш досвідчені старшини, які перед військовою службою працювали в освітніх структурах усіх щаблів. Одночасно на тих курсах та освітніх початкових школах, які працювали на основі спеціальних програм, проводилась інтенсивна виховна діяльність з проблематики українознавства та національної свідомості.

Спеціальними вишкільними програмами охоплено російськомовне старшинство. До праці з цими групами було залучено найбільш досвідчених педагогів, письменників, журналістів, представників вищого Командування Армії та церковні Братства і військових священників.

Найбільш ускладненим було проведення культурно-освітньої діяльності у таборі Пікуличі під Перемишлем, де перебувала 1-а Запорізька дивізія та ряд інших формацій армії. В таборі вже в грудні 1920 року перебувало майже чотири тисячі українських вояків, в тому 820 офіцерів та вісімдесят жінок і дітей. Їх поселено разом з перебуваючою в таборі восьмисотособовою групою більшовицьких полонених, які з перших днів інтернування створили незносиму атмосферу. До того в таборі були найгірші соціальні умови, особливо в дерев'яних неогріваних бараках. Усі інтерновані, в тому жінки і діти, спали повалом на нарах у два поверхи без сінників та будь-якої білизни.

Вже в половині грудня 1920 року в таборі перебував командуючий армією УНР ген. Михайло Омелянович-Павленко і ряд негараздів, особливо між польським командуванням табору і начальником групи військ УНР ген. Гаврилом Базильським було усунено і налагоджено справу організації культурно-освітнього життя.

Вже в кінці грудня 1920 року культурно-освітні відділи 1-ої Запорізької і Кулеметної дивізій організували мережу освітніх курсів, покликано до життя хор полку Чорних Запорозжів, театральну трупу, художню майстерню під керівництвом полк. Бориса Палія-Неїло. Почали видавати журнали *Запорожець*, старшинський руко-

писний журнал *Жало*, політично-літературний журнал *Аванс* та додаток *Волохівщина*.

Після майже чотиримісячного перебування в Пикуличах формування Армії УНР було переведено до Вадовиць, де об'єднано культурно-освітні відділи в загальнотабірний і продовжувано розпочату діяльність, в тому і видавничу. Крім згаданих часописів, виходили у вадовицях *Запорозька думка* та *Комар*.

Значного розвою набула культурно-освітня діяльність в таборі Ланцут, де з перших днів Спільної Юнацької Школи, Українського Народного Університету, розгортали свою діяльність українська гімназія ім. Стешенка, дитячий садок, працювала Студентська Громада, Мистецька студія з художниками Зіновієм Подушком та Олексою Стобуненком, діяв театр ім. Т.Шевченка, ряд товариств, в тому Товариство захисту української мови, Союз Українок-Емігранток, Товариство *Агроном*, спортивні команди. Вже в січні 1921 року старанням військового священника о. Миколи Маринича влаштовано табірну церкву. Старанням старшин, які перебували ще під час функціонування влітку 1920 року Збірної Станції вояків УНР, в часописі *Син України* в справі пожег на перепоховання на спеціальній квартирі міського цвинтаря, кількасот померлих і похованих в різних місцях українських вояків та спорудження при цій квартирі пам'ятника вже в кінці року зібрано відповідні кошти. Протягом січня проведено ексгумацію, і 20 лютого 1921 року з участю військового священника о. Миколи Маринича відбулось врочисте посвячення першої на польській землі української військової некрополії з більше 450 могилами вояків ЗУНР і УНР. По переведенні в липні-серпні 1921 року інтернованих українських вояків до табору Стшалково під Слупцею на Познаньщині, цвинтарна квартира та могили похованих були впорядковані востаннє, старанням Українського Центрального Комітету в РП та секцією охорони цвинтарів і військових могил Українського воєнно-історичного товариства в Польщі у 1938 році. Після II світової війни могили було знищено, а на місці пам'ятника поставлено у 1976 році подібний, з написом, що на квартирі спочивають вояки польського війська з I-ї і II-ї світової війни.

Розпочата культурно-освітня діяльність в Ланцуті продовжувалась в новому місці поселення, а саме таборі Стшалково на Познаньщині. Особливу активність виявили Український Народний Університет, в якому навчалось майже вісімсот слухачів, гімназія ім. І. Стешенка з більше 400-ма учнями (фізкультурного характеру), хор сотника Дмитра Котка, художня студія під керівництвом Олекси Стобуненка, студія народної вишивки під керівництвом Марії Базильської (дружини генерала), видавались часописи *Військовий вісник*, *Запорожська думка*, *На руїнах*, *На-*

ша зоря, *Нове життя*, *Промінь*, *Будяк*, *Блоха*, *Спортсмен*, *Студентський вісник*²².

Багатою за формами була культурно-освітня діяльність в таборі Александрув Куявський. Хоча початок табірної життя був тут трагічним, бо інтерновані прибули сюди в перших днях грудня 1920 року ще перед польською адміністрацією і, мешкаючи у вагонах на залізничній станції, треба було влаштовувати землянки та бараки. Завдяки працьовитості привиклого до злиднів вояцтва та налагодженні поправних стосунків командира групи ген. Марка Безручка з прибулим польським командуванням, в короткому часі налагоджено зносимі умови життя. Одночасно з тим зорганізовано культурно-освітню діяльність ряду художніх колективів, мережу освітніх установ та релігійне життя з короткотривалим використанням місцевої церкви. На жаль, коли на традиційне свято Йордану майже п'ятитисячна група учасників Богослужіння в церкві повертаючись до табору своїм нечуваним в місті співом захопила мешканців, місцеве католицьке духовенство закрило церкву. Завдяки влаштування друкарні 6-ої Січової дивізії в короткому часі почали видаватись ряд табірних часописів як: *Полін*, *Окріп*, *Промінь*, *Гримаса*, *Український стрілець*, *Нове життя*. Останній маючи найкращі журналістські сили друкувався в другій половині 1921 року двохтисячним тиражем, розповсюджувався в таборах Польщі й висилався за кордон, зокрема до Чехословаччини, Румунії, Туреччини, Франції, Англії. Свій пресовий орган *Зірницю* мала також активно діюча в таборі кооперація.

На особливе відзначення заслуговує діяльність табірної священника 6-ої Січової дивізії о. Петра Білона, завдяки якому влаштовано табірну церкву з цікавим іконостасом, засновано спочатку дивізійне, а відтак табірне Братство Св. Покрови. Його членами стало понад 200 чоловік з почесним членом ген. М.Безручком. Члени Братства займались пропагандою християнських засад життя, перекладами релігійної літератури з російської мови на українську. У вересні 1921 року Братство почало видавати *Релігійно-науковий Вісник*, що став першим українським православним журналом. Згодом, по переміщенні 4 і 6 дивізій до Щипйорна б. Каліша з ініціативи Братства було покликано в Каліші Головну Раду Братств, яку очолили о. Павло Пащевський, радниками було обрано ген. Володимира Ольшевського та ген.Олександра Пороховщиківа.

Восени 1921 року з ініціативи Ради Старшин 6-ої Січової дивізії впорядковано місцевий Український військовий цвинтар з майже п'ятиметрової висоти курганом, на якому встановлено чорний Запорозький хрест з викарбуваним тризубом та написом *Борцям за волю України* українською, польською і латинською мовами. У центрі могили було встановлено гранітну таблицю з викарбуваним написом:

Хай ворог знає, що козацька сила
Не вмерла під ярмом Тирана
Що кожна степова могила -
Це вічна непомщена рана.

Відтак цвинтар був місцем щорічних зустрічей б. вояків Армії УНР, які проживали в Польщі та далеко поза її межами.

Після II-ої світової війни його зруйновано, і щойно у 1993 році з ініціативи Об'єднання українців в Польщі реставровано і врочисто посвячено з участю віце-міністра оборони України ген. Володимира Муляви, представницького оркестру Української Армії, представників польського уряду. Православний єпископ Лодзько-Познанський Симон при участі грекокатолицьких, римокатолицьких та протестантських священників і кількох тисяч українців з Польщі відправив Панахиду.

З початком 1922 року Державний Центр УНР виходячи з невдачі II-го Зимового походу Української Армії в Україну та нових умов в Європі і в Україні, вирішують поставити головний наголос на загальну освіту вояків, готуючи їх до майбутнього перебування в умовах еміграції. Це завдання вимагало організаційних і кадрових змін у керівництві культурно-освітньою роботою у військах. Керівництво над цим процесом доручено колишньому Голові Ради Міністрів В. Прокоповичу. Розгорнуто також заходи по організації фінансової допомоги військовикам з боку міжнародних організацій. Позитивно відгукнулись, між іншими Червоний Хрест Франції, Британський Комітет допомоги біженцям з України в Польщі та діючі дипломатичні представництва УНР у Німеччині, Український Червоний Хрест у Відні. Поміч надавали також українські еміграційні організації Польщі, зокрема Українське товариство червоного хреста, Товариство допомоги вихідцям з України, Товариство допомоги студентам, Союз Українок-емігранток, Всеукраїнська спілка військових інвалідів та координаційна громадська організація, покликана по припиненні офіційної діяльності ДЦ УНР в Польщі по підписанні Ризької угоди Польщі з Росією - Український Центральний Комітет в РП.

1923 року, коли вояки усіх формувань Армії УНР, які не перебували в різних регіонах Польщі на роботах або навчались у середніх і вищих школах перш за все Чехословаччини і Польщі, були переведені до двох таборів - Каліша і Щип'юрна під Калішем, - робота табірних шкіл, курсів, художніх колективів та редакції ряду журналів не припинялась. Діяла початкова школа з дитячим садком (згодом як школа ім С.Петлори), українська гімназія ім Т. Шевченка, функціонували різні форми військової освіти. Найбільш вагомою була діяльність літературно-мистецького товариства *Веселка* під головуванням підполк. Олександра Петлори (молодшого брата Симона), яке видавало свій журнал *Веселка*. До його

редакційної колегії входили між іншим Євген Маланюк, Федір Крушинський, Михайло Селегій, Аполоній Листопад, Антоній Коршнівський, Іван Зубенко, а серед співробітників журналу було майже 50 літераторів та журналістів.

На увагу заслуговує діяльність в Каліському таборі Мистецької студії, в якій працювало до ста художників та їх учнів. Серед чільних були Петро Омельченко, Віктор Цимбал, Олекса Харків, Василь Крижанівський, Олекса Стівбуненко, Василь Дядинок, Варфоломій Євтимович, Василь Щербак, Сергій Литвиненко. Крім художніх виставок, в таборі організували виставки в м. Каліші. Однак найбільш розповсюдженою діяльністю була масова продукція картин і їх продаж в сотнях місцевостях Польщі. Прибутки з цієї діяльності доповнювали кошти, які на діяльність майстерні надсилала організація УМСА.

Велику виховну роль в таборі пропаганди українського мистецтва в ряді польських місцевостях, виконували 142 особовий офіцерський хор під керівництвом сотника М. Кальмуцького, колектив українського національного танцю Василя Авраменка, а відтак Наддніпрянський народний хор сотника Дмитра Котка.

Загалом під час табірної періоду інтернованої Армії УНР видавалось понад п'ятдесят часописів, видано в таборах понад 150 книг, в тому більше сімдесяти військової тематики.

Надзвичайно вагомий вклад у справу розшуку і зібрання військово-історичних матеріалів внесло засноване у 1925 році в Каліші (вже за часів покликаної там Української Станиці) Українське Воєнно-Історичне товариство з 180-ма членами та виготовленим збірником матеріалів до історії українського війська *За державність*. Спричинилось воно також до захоронення в належному стані українських військових цвинтарів та могил померлих майже 7-ми тисяч українських вояків на Польській землі, в тому понад 30 генералів Армії УНР.

По розпуску таборів у 1924 році не припинена діяльність ряду покликаних до життя організацій, в тому і військового характеру. Останню до повороту в Польщі на політичну арену у 1926 році можна б назвати утопічною.

Значна радикалізація діяльності української політичної еміграції, особливо у військовому відношенні припадає на 1926 рік. Смерть Симона Петлори, яка за словами ряду польських істориків, мала безпосередній зв'язок з поверненням до влади Ю. Пілсудського, змінила значно статус військових українських емігрантів. Першим проявом цього була у Варшаві траурна Академія по Симоні Петлорі, на якій спеціальний посланець Ю.Пілсудського міністр Ульрих у своїй промові ствердив, що Польща зацікавлена справою української держави і це найважливіша проблема для майбутності Річсполитої²³. Свого роду демонстрацією була також участь в Академії 16 генера-

лів Війська Польського, ряду міністрів, послів Сейму РП та групи відповідальних працівників Міністерства Закордонних справ²⁴. Відтак в короткому часі, в Меморандові від 24 серпня 1926 року скерованому до Ю.Пілсудського, Андрій Лівницький та ген. Володимир Сальський проаналізувавши тодішню міжнародну ситуацію, вказали на потребу помочі українській еміграції в утриманні значного людського потенціалу, який може стати в пригоді у недалекому майбутньому. Згодом після спеціальної зустрічі польських державних представників з представниками ДЦ УНР, вирішено покликати до життя штаб міністра військових справ УНР як штаб здруженої держави, який гостинно перебував на її території і користується матеріальною та технічною підтримкою Генштабу Війська Польського. Вирішено також ряд інших проблем, як служба б. старшин Армії УНР в польському війську, матеріальна поміч українським старшинам та редакції військово-історичного журналу *Табор*. В короткому часі покликано до життя Федерацію товариств б. вояків Армії УНР, яку очолив ген В.Сальський. а покликаний штаб на 1.08.1927 року опрацював стан армії УНР на еміграції. Було 2276 офіцерів та 7110 козаків²⁵. У планах передбачалось, що протягом 30 днів були можливості організувати 100 тисячну українську армію, покликаючи у її ряди українців з території Волині та Східної Галичини, особливо з діючої там організації *Луг*, в якій було згуртовано понад 50 тисяч молоді.

Хоч спалах II світової війни знівечив усі опрацьовані плани відносно відбудови української армії, українська військова еміграція включилась в різні структури визвольних змагань. Старшини і козаки Армії УНР були в рядах Української дивізії *Галичина*, УПА, відтак на провесні 1945 року під проводом ген.Павла Шандрука знаходились в рядах Української Національної Армії, готові до дальшої боротьби за державність.

Олександр Колянчук (Перемишль)

ЛІТЕРАТУРА

1. W.Suleja. *Piłsudski a Petlura*. [w:] Polska i Ukraina, Toruń 1997 s.116.
2. M.Papierzyńska-Turek. *Między tradycją a rzeczywistością...* Warszawa 1989, s.324.
3. В.Дмитріюк. *Спомин з поезій 1918-1927* [в] Нарис історії Холмщини і Підляшшя, Вінніпег-Торонто, 1989, с.363-364.
4. M.Klimecki, op.cit.s.60.
5. H.Juzewski. *Zamiast pamiętnika* (2), *Zeszyty Historyczne* (Paryż), 1982, z.60, s.118.
6. С.Шелухин. *Варшавський договір між поляками й Петлюрою 21 квітня 1920 року*, Прага 1926, ч.13-14.
7. І.Каменецький. *УНР і українська загранична політика між двома світовими війнами*. Український історик, т.30, 1993, ч.84.
8. K.Kumaniecki. *Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty. 1919-styczeń 1924*. Warszawa 1924, s.266,268.
9. A.Serednicki. *Polsko-ukraińskie kłopoty sojuznicze. Wojna polsko-sowiecka*, Warszawa 1991, s.211.
10. С.Петлюра. *Статті*. Київ, 1993, с.194-205.
11. За: J.J.Bruski. *Ryga v perspektywie ukraińskiej, Traktat ryski 1921 roku po 75 latach*, Toruń 1998 s.357.
12. J. Piłsudski. *Pisma zbiorowe*. t.V, Warszawa, s.177.
13. П.Шандрук. *Українська армія в боротьбі з Московщиною*, За державність, Каліш 1934, зб.4 с.207.
14. Там же, с.234.
15. О.Колянчук, М.Литвин, К.Науменко. *Генералітет українських визвольних змагань 1917-1945*, Львів 1995, - passim.
16. CAW. *Zespół Akt, Sprzymierzona Armia Ukraińska*. Sygn.380.3/138 - Список відправлених транспортів УНР по залізницям речі Посполитої в глибину краю.
17. Z.Karpus. *Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918-1924*, Toruń, 1991 s.49.
18. О.Колянчук. *Вояки армії Української Народної Республіки інтерновані в Польщі (1920-1924)*. - Polska i Ukraina, Toruń 1997 s.306.
19. Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie-Rembertowie, (далі: CAW), *Zespół Akt, Sprzymierzona Armia Ukraińska*, sygn.380.7/10 - Арматорний список постійного складу Академічних Курсів при генштабі Армії УНР на 1923 р.
20. CAW. *Zespół Akt, Sprzymierzona Armia Ukraińska*. sygn. 380.2/161 - Список вишкільної офіцерської групи при відділі УЦК в Варшаві.
21. E.Wiszka. *Prasa wojsk Ukrainskiej Republiki Ludowej internowanych w Polsce w latach 1920-1924* [w:] Polska i Ukraina, Toruń 1997 s.318.
22. E.Wiszka. op.cit. - passim.
23. S.Mikulicz. *Prometeizm w Polityce II Rzeczypospolitej*. Warszawa 1971 s.107.
24. Ibidem
25. CAW. *Zespół Akt, Sprzymierzona Armia Ukraińska*, sygn.380.2/76 - Мобілізаційний плян української еміграції та 380.2/26 - Notatka o stanie b.Armii URL na emigracji (1928/1929).

СИМОН ПЕТЛЮРА

Заграйте, Софійські дзвони
І дзвони святого Юра -
Хай живе й жити все буде
Славний Симон Петлюра!

Його дух не змогли скорити
Люті всі вороги України,
Він - борець віри і правди,
Зразок богатирської людини.

За його проводом ішли
І підуть з поколінь в покоління -
Бо ж він посіяв в добрій землі
Наше рідне, найкраще насіння.

Живи, Петлюро! Живи серед нас!
Він таки вічно буде жити,
Адже навчав нас і показав,
Як Україну нам любити!

Не вмер Петлюра! Не вмере ніколи!
Він в Україні і всюди з нами,
І в наших серцях, і в наших душах,
Ми й підемо його слідами.

Хоч ворог думав його скінчити,
Злочинна мета йому не вдалась,
Бо ідея Симона Петлюри
Народові навіки залишилась!

Микола Горішний
Линдгорст, Н. Дж.

ВІДНАЙДЕНО ПЕРЕДВОЄННІ АРХИВИ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ.С.ПЕТЛЮРИ В ПАРИЖІ

Після поразки армії УНР, Головний Отаман Симон Петлюра осів в Парижі, де він мріяв створити в "столиці світової культури" український культурний центр, який міг би доказати існування України, її історії, культури, політичні аспірації та її опір проти русо-советського режиму, що знову викреслив Україну з карти держав світу.

Ббивство Головного Отамана в 1926 році не дозволило йому зреалізувати свою мрію. А це здійснилося завдяки його близького оточення - членів українського Уряду в екзилі, які запряглися до цієї справи. Українська Бібліотека ім. Симона Петлюри побачила світ у 1929 р. Вона швидко стає політичним, культурним, інтелектуальним і суспільним центром не тільки для української громади у Франції, але також для цілої української діаспори.

Напередодні другої світової війни Бібліотека займає 5 кімнат одного з паризьких будинків. Вона начислює приблизно 18 000 книжок і 143 різні періодики. Вона зберігає також велике число архівів багатьох лідерів в екзилі, як Павло Чижевський, колишній міністр фінансів Уряду Центральної Ради і який представляв Україну у кількох європейських столицях, між якими Париж і Женева. На початок 1939 р. Бібліотека ще збагачується документами української дипломатичної Місії на Мирній Конференції в Парижі і тодішнього Пресового Бюро, як також бібліотекою колишнього амбасадора Бонен.

Треба згадати також про музей, де були представлені речі, які належали Отаману, військові відзнаки, прапори, поштові марки, українські банкноти, географічні карти...

Бібліотека була також осідком газети *Тризуб*, заснованої С. Петлюрою, разом з її архівом.

Під час війни Бібліотеку захопило німецьке Гестапо (*Geheimes Feldpolizei, Gruppe 540*). Її опечатано 22 вересня 1940 р. і вивезено 20-21 січня 1941 р. Спочатку Гестапо направило її на Берлін за наказом Георга Ляйббрандта. Після експертизи, українську Бібліотеку включили у східний відділ *Ostbücherei (Ostbücherei)* великої бібліотеки, над якою наглядав Альфред Розенберг.

З причини бомбардування Берліна в 1943 р. Аліянтами, центр дослідів окупованих країн східної Європи разом з *Ostbücherei* евакуують до Ратібору (тепер у Польщі). Тут зберігають книжки і архіви у різних місцях. В 1945 р. перед наступом советів, не маючи часу рапатріювати до Німеччини все, що вони нагарбали в окупованих країнах, німці залишають все на місці. Отак

українська Бібліотека ім. Симона Петлюри попадає в советські руки.

Всі думали, що все пропало в хуртовині війни. Тільки недавно, завдяки впертості і наполегливій праці Пані Патрісії Кеннеді Грімштед з *Harvard Ukrainian Research Institute (Українського Гарвардського Інституту)* вдалося віднайти частину української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Москві і Києві. А завдяки цінній допомозі професора Даніеля Бовуа, який дав нам до диспозиції свою кореспонденцію з Панею Грімштед, я могла зробити заходи при Міністерстві Закордонних Справ Франції, яке веде в цій хвилині переговори з Росією для повернення французьких архівів, між якими наша Бібліотека.

В серпні 1999 року, наша Бібліотека одержала від Дирекції Міністерства Закордонних Справ досить заохочуючого листа: " (...) подаємо вам листу архівних фондів, які походять, правдоподібно, з вашої бібліотеки, яку ми дістали від росіян. Російські урядові чинники нас запевняють, що поворот французьких архівів, які ще є в Москві (між якими архіви Бібліотеки Петлюри) мав би продовжитись в місяці вересні. Ці фонди тепер зберігаються в центрі документальних і історичних колекцій в Москві (колишній склад спеціальних архівів, де Берія тримав всі папери зібрані Червоною Армією по Європі. (...) Що стосується книжок і предметів вашої бібліотеки, яких ви просите поворот, то конституційний Суд подав свою думку щодо закону про культурне майно, якого прийняла Дума. Це дозволить нам почати загальні переговори про цілість французького культурного майна, яке знаходиться в Росії. Я вам не скриваю, що переговори будуть довгі і важкі. Ви будете завжди поінформовані".

За розшуками Пані Патрісії Грімштед у Москві, архіви української Бібліотеки в Парижі є порозкидані по кількох місцях:

- Центр для зберігання історично-документальних колекцій ЦХІДК (Центр Збереження історико-документальних колекцій)

- Російський Державний Військовий Архів РГВА (Российский Государственный Военный Архив)

В березні 1999 р. архів ЦХІДК перенесено до РГВА, але знаки залишилися як попереднє.

- Державний Архів Російської Федерації ГАРФ (Государственный Архив Российской Федерации).

Архіви ЦХІДК складаються з 9 окремих фондів.

1-ЦХІДК, фонд 271, 195 досьє, 1892-1942.

Це найбільший фонд, який складається з різних тем, кореспонденція з емігрантами, документи зв'язків Митрополита Шептицького з українською католицькою Церквою та різні рукописи.

2-ЦХІДК, фонд 270; 106 досьє; 1925-1940. Архіви журналу *Тризуб*, інформаційні бюлетені різних українських організацій.

3-ЦХІДК, фонд 268; 86 досьє; 1917-1919. Документи пов'язані з убивством Петлюри і судовою Комісією українських емігрантів.

4-ЦХІДК, фонд 269; 48 досьє; 1921-1940. Документи про товариство колишніх комбатантів УНР у Франції. Частина їх була мабуть знищена в 1982 р.

5-ЦХІДК, фонд 273; 86 досьє; 1918-1940. Документи про "націоналістичну організацію" українська Спілка Ліги націй.

6-ЦХІДК, фонд 265; 26 досьє; 1933-1939. Документи про Український Народний Союз у Франції.

7-ЦХІДК, фонд 267 ; 3 досьє; 1929-1939. Рукопис трьох поем письменника-націоналіста Тимофія Котенка.

8-ЦХІДК, фонд 272; 8 досьє; 1919-1926. Архіви Міністра Фінансів Павла Чижевського, який став згодом офіційним представником української торговельної Місії у Франції, Бельгії, Італії, Швейцарії.

9-ЦХІДК, фонд 297; 16 досьє; 1922-1938. Цей фонд стосується українських організацій у Чехословаччині. Книжки і періодики Бібліотеки не входять до цих фондів. Вони знаходяться разом з іншими друками в бібліотеці ЦХІДК.

Архівні документи на літературні теми були перенесені до *Російських Державних Архівів мистецтва і літератури*. Дуже можливо, що там знаходяться також особисті папери Бориса Александровича Лазаревського. Він часто вважався російським письменником, але жив у Парижі, а його брат брав активну участь в еміграційному русі, і по його смерті в 1937 р. передано його архіви до української бібліотеки в Парижі.

Архіви ГАРФ начисляють 6 окремих фондів. Вони носять знак РЗІА.

1 - *Бібліотека Симона Петлюри в Парижі* (фонд Р-7008 ; 1 інвентар ; 141 одиниць 1909, 1914-1917; 1919-1920, 1922, 1924-1939). Приналежність до Бібліотеки є явна, спочатку було там тільки 64 досьє, тепер додано 77 інших "з помішаними фрагментами".

Цей великий фонд зберігає велике число документів, як статuti Бібліотеки, офіційні документи про її заснування, реєстри, рукописи, каталоги книжок, документи її філій, кореспонденція, листи пожертв.

2 - Пресове досьє газети *Тризуб*, Париж, фонд Р-7498 ; 9 одиниць ; 1918-1944.

Це є друга частина досьє ЦХІДК. Тут знаходяться уривки з кореспонденції, статті, вирізки з

газет, головню що стосується справи Шварцбарда.

3 - *Комітет вшанування пам'яті Петлюри, Париж*, фонд Р-7437 ; 9 одиниць ; 1926-1929.

4 - *Українська Громада у Франції, Париж*, фонд Р-9107; 1 інвентар ; 14 одиниць ; 1924-1936.

Протоколи засідань, реєстри та кілька публікацій.

5 - *Товариство бувших Вояків Армії УНР у Франції*, фонд р-6406; 667 одиниць ; 1918-1940.

8 - *Найвища Рада Української православної Церкви у Франції, Париж*, фонд Р-9305 ; 1 інвентар ; 14 досьє; 1919-1936.

Є можливим, що книжки Бібліотеки є помішані з книжками Бібліотеки Тургенєва в бібліотеці Леніна – Російській Державній Бібліотеці.

Також, сім інших фондів , записаних в ГАРФ, можуть належати до архівів Бібліотеки :

- фонд Р-6275; 1 інвентар ; 27 одиниць ; 1917-1921, 1926 *Дипломатична Місія УНР в Парижі, 1920-19??*

- фонд Р-7027; 1 інвентар ; 40 одиниць ; 1918-1921. *Делегація УНР на Мирній Конференції в Парижі, 1919-1920.*

- фонд Р-5889; 1 інвентар ; 36 одиниць ; 1918-1926 *Амбасада Української Демократичної Республіки в Німеччині.*

- фонд Р-7526; 1 інвентар ; 16 одиниць ; 1920-1930 *Секретаріят УНР.*

- Ось фонд є дивно записаний. Фонд Р-6087; 1 інвентар; 17 досьє 1918-1923. *Міністерство Закордонних Справ Української Республіки 1918-1923, Турново (Болгарія)!*

- Фонд 7050 ; 2 інвентарі ; 2011 досьє; 1902-1944 *Бюро газети "Україна" з Льозанни.*

Після війни, частину українських архівів вивезено до Києва і Харкова, а також до Мінська. У 1972 р. архів з Харкова був перевезений до Києва. Пані Грімштед згадує, що ці фонди були роздріблені і знайти їх стає досить тяжко.

Центральні Архіви Києва - ЦДАВО, зберігають 400 фондів періоду УНР. Деякі з них походять з української Бібліотеки в Парижі.

- Фонд Р-4362; 31 досьє. *Українська Бібліотека Симона Петлюри в Парижі, 1929-1940.*

Це досьє заховує різні документи, як інвентарі Бібліотеки зроблені тодішнім головою І.Рудичевом, листи і фотографії, листи зі співчуттям смерті дочки Симона Петлюри - Лариси 1941 р., бюджет бібліотеки.

- Фонд Р-3537; 6 досьє; 1933-1934. *Архів української газети "Тризуб", Париж.*

- Фонд Р-3890; 23 досьє; 1919-1927. *Легальна Комісія українських емігрантів включно з документами Протестаційної комісії проти вбивства голови Директорії, Головного Отамана військ УНР в Парижі 1926-1927 .*

- Фонд 4176; 1 досьє; 1933-1936.

Товариство бувших Вояків Армії УНР у Франції.

- Фонд 3534; 8 досьє; 1924-1935. *Рада еміграції в Парижі.*

- Фонд 3901; 11 досьє; 1928-1938. *Українська Громада у Франції.*

- Ще один фонд зберігає 11 фрагментів досьє, що дають інформації про членів, протоколи засідань, листування, видання Бібліотеки. Здається, що частина цього фонду була вивезена в Москву у 1957.

- Фонд Р-3535; 5 досьє; 1923-1936. *Асоціація українських прихильників Ліги Націй в Парижі.*

- Фонд Р-3534; 23 досьє; 1919-1926. *Павло Іванович Чижевський.* Недавно кілька книжок і

журналів маючи печатку Бібліотеки вислано до Києва з Мінська.

Накінець, деякі фонди київського архіву зберігають приватні папери Симона Петлюри, але точно не знаємо, чи вони походять з Бібліотеки.

- Фонд 3809; 2 інвентарі; перший 1907-1919; 6 досьє, другий 1920-1923, 11 досьє.

Росія дала нам тільки одну листу з семи фондів, які знаходяться в ЦХІДК. Це мало в порівнянні до цього, що віднайшла Пані Грімштед, але ми покладаємо велику надію на переговори між Францією і Росією, щоби ми могли одержати, що нам належить.

Ярослава Йосипишин

ВИДАННЯ НАДІСЛАНІ ДО БІБЛОТЕКИ В 1999

від БАБОВАЛА Романа (Бельгія)

БАБОВАЛ Роман. *Мандрівники ймовірного.* Поезії, Київ, "Дніпро", 1993, 336 ст.

БАБОВАЛ Роман. *Пам'ять фрагментарна.* Поезії, Шарлеруа (Бельгія), 1994, 159 ст.

СОРОКА Петро. *Роман Бабовал або однокрилий янгола.* Літературний портрет, Тернопіль, 1998, 160 ст.

Від БЕЗПАЛЬКА Петра (Україна)

БЕЗПАЛЬКО, Петро. *Шахтісти Української діаспори.* Київ, 1998, 200 ст.

від БЕНФУАЛ Тетяни (Франція)

НІКОЛАЄВА Тамара. *Історія Українського костюма.* Київ "Либідь" 1996, 175 ст.

від БІЛОШПЕЦЬКОГО І. (Україна)

З піснею на устах. Ювілейний збірник на честь 50 ліття хору ДНІПРО Київ 1999, В-во ім. Олени Теліги, Т-во Приятелів хору "Дніпро" Олдгам, Лондон, Париж. 278 ст.

від БОЛАБОЛЬЧЕНКА Анатолія (Україна)

ХОТКЕВИЧ, Гнат. *Про Шевченка з архівних джерел.* Київ, 1999, "Літопис", 80 ст.

БОЛАБОЛЬЧЕНКО, Анатолій. *Гнат Хоткевич - біографічні нариси з фотографіями,* Київ, "Літопис" 1999, 288 ст.

БОЛАБОЛЬЧЕНКО Анатолій. *Три долі Модест Левицький, Петро Стебницький, Максим Славинський,* біографічні нариси, Київ, "Літопис", 1999, 86 ст.

від БОТУШАНСЬКОЇ О., Одеська державна наукова Бібліотека ім.М.Горького (Україна)

Намогильні хрести Запорозьких козаків. том 1, невичерпні джерела пам'яті, серія збірок наукових статей, матеріалів та публікацій, Одеса 1998, 220 ст.

Задунайська Січ Том II, Одеса "ОКФА" 1998, 390 ст.

від БРИЗГУН-ШАНТА Лесі (Канада)

Золотий горішок. Збірка казок і оповідань Київ, 1996, видавництво "Рада", 86 ст.

Родина Качуровських. Торонто, 1987, ст. 20.

Мандрівка Курчатка-Жовтенятка. Торонто, 1989, ст.27.

Слава курчатку- жовтенятку. Торонто, 1990, 40 ст.

- Курчатко-Жовтенятко вчиться рідної мови. Торонто, 1993, 49 ст.
- На хуторі дядька Марка. Торонто, 1990, вид. "Карпати", 39 ст.
- Галло! Галло! Галло! Отож, слухайте! Оповідання з природи. Торонто, 1992, вид. "Карпати", 73 ст.
- Катруся летить в країну жовто-золотистої зірки. Казка-фантазія, Торонто, 1993, вид. "Карпати", 63 ст.
- Родина бобрів. Оповідання з природи, Торонто, 1984, 43 ст.
- Родина вивірковських. Оповідання з природи, Торонто, 1997, вид. "Карпати", 55 ст.
- Родина ведмедів. Оповідання з природи, Торонто, 1998, вид. "Карпати", 56 ст.
- ХХУ - 337. Оповідання для молоді, Торонто, 1991, вид. "Карпати", 80 ст.
- Моя таємниця. Оповідання, Торонто 1988, вид. "Карпати", 182 ст.
- від ВАКУЛЕНКА Сергія (Україна)
"Збірник Харківського історико-філологічного товариства" нова серія, Том 8, Харків 1999, 256 ст.
- від ВЕРГУНА Івана (Франція)
ВЕРГУН, Іван. Чи Козаки Хмельницького брали участь в облозі Дюнкерка в 1646 році? - Характеристика Козацької України та її гетьманів французькими істориками і дипломатами 18-20-го ст. Збірник статей, накладом автора, Дюнкерк 1998, 53 ст.
- ВЕРГУН Іван. Белзчина. Збірник статей, накладом автора, Дюнкерк 1999, 43 ст.
- від ВІНТОНЯКА Олексі (Німеччина)
НИЧ, Степан. "Душа і Бог" докази, Львів-Київ, 1998, 120 ст.
- від ВІШКА Омеляна (Польща)
ВІШКА, Омелян. Козацька могила на Куявах. Львів, 1993, 12 ст., відбитка.
- ВІШКА, Омелян. Симон Петлюра в Польщі й у Франції/1920-1926/. In: Polska i Ukraina, sojusz 1920 roku i jego następstwa, Toruń 1997, ss. 163-175.
- від ВОЛЬВАЧА Павла (Україна)
ВОЛЬВАЧ, Павло. Кров зухвала. Поезії, Київ, 1998, "Український письменник", 130 ст.
- від ГЕНИКА Миколи (Україна)
Українське питання у діяльності польських політичних партій, 1920-1926. Реферат, Чернівці, 1997, 17 ст.
- від ГЕРАСИМ'ЮКА Василя (Україна)
ГЕРАСИМ'ЮК Василь. Космацький узір. Поезії, Київ, "Радянський письменник", 1989, 136 ст.
- від ГИРИЧА Анатолія (Україна)
КРИВЕНКО, Дмитро. Принат і принатика. Фундаментальна онтологія людини і типологія людей. Харків, "Фоліо", 1996, 272 ст.
- від ГЛАДИЛОВИЧА Адольфа (Канада)
Пластова Станиця в Монреалі, осередок Праці Уладу Пластунів Сеніорів, "Пласт у Монреалі 1948-1998", Фотоальбом у 50-ліття Монреальської Пластової Станиці, Монреаль, 1998, 60 ст.
- від ГОДІЮ Ірини (Франція)
СТРУТИНСЬКИЙ Василь. Пізня ожина. Ліричні вірші, Чернігів РВК "Деснянська правда" 1998, 80 ст. /4 примірники/
- від ГОРБЕНКА Сергія (Україна)
ГОРБЕНКО, Сергій. Ярослав Осмомисл - реконструкція антропологічна та історична. Львів-Винники, 1996, Центр антропологічних досліджень м. Полтава, 210 ст. додаток - ілюстрації, генеалогічні таблиці, карта.
- від ГРЕККІ Анжеліна (Німеччина)
РОГАЧ, Петро. Розвіяні по чужині - Полтавці на еміграції. Полтава, "Верстка", 1998, 162т.
- Від ГУСЕЙНОВА Григорія (Україна)
"Кур'єр Кривбасу", Кривий Ріг
- від ГУК Тані (Україна)
ГУК, Таня. Моя веселка, спогади, дорожні нотатки, оповідання для дітей. Київ, В-во ім. Олени Теліги, 1998, 224 ст.
- від ДАШКЕВИЧА Ярослава (Україна)
Боплан і Україна. Збірник наукових праць, Львів 1998, Брандонський. Університет, Манітоба, Канада, НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського, Львівське відділення, 320 ст.
- від ЕПШЕЛЬ Веніаміна (Україна)
ЕППЕЛЬ, Веніамін. Нові матеріали до словника українських псевдонімів. Київ 1999, 116 ст.
- від ЖУКОВСЬКОГО Аркадія (Франція)
ЖУКОВСЬКИЙ, Аркадій. Петро Могила й питання єдності церков. Київ, "Мистецтво", 1997 304 ст.
- ЖОУКОВСЬКИЙ, Arcady. Abrégé de l'Histoire de l'Ukraine. Paris 1997, 55 pages et 7 cartes.
- від ЗАРЕМБИ Володимира (Україна)
Січеславський край. Газета виходить з 1 грудня 1994 р. Дніпропетровськ, редактор В. Заремба.
- від КОЛЯНЧУКА Олександра (Польща)
ПЕТИК, Ольга Ми без хати і За землю Руську. Львів, "Олір", 1995, 64 ст.
- КОЛЯНЧУК, Олександр. Незабутні могили. Львів, "Основа" 1993, 48 ст.
- від КОНОВАЛА Олексія (ЗСА)
Українська Революційно-демократична партія УРДП-УДПР. Збірник матеріалів і документів, упорядник Олексій Коновал, Чикаго-Київ 1997, Фундація ім.Івана Багряного, 850 ст.
- РОГАЧ, Петро. Розвіяні по чужині, Полтавці на еміграції. Полтава 1998, 162 ст.
- від КОТА Сергія (Україна)
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ ІМ.В.В.ТАРНОВСЬКОГО. Відеокасета 86хв. "Скарби музеїв України" фільм І, авторський цикл Сергія Кота, "Соборна Україна" 1996
- від КУЛАКОВСЬКОЇ Лариси (Україна)
ТОЛОЧКО, Петро. Володимир Святий- Ярослав Мудрий. Київ, "Артек", 1996, 216 ст.
- Первобытная археология - материалы и исследования. Сборник научных трудов, Київ "Наукова думка", 1989, 184 ст.
- Археология, ч. 1- 1997, Інститут археології НАН України.
- від МАЛИНОВИЧА Володимира (Франція)
ГОЛУБЕНКО, Петро. Україна і Росія у світлих культурних взаємин. Нью-Йорк, Париж, Торонто 1987.
- від МАРИНОВИЧА Мирослава (Україна)
МАРИНОВИЧ, Мирослав, ГЛУЗМАН, Семен, АНТОНЮК, Зиновій, Листи з Волі". Київ, "Сфера", 1999, 400 ст.
- від МАРТИНЮК Зеновії (ЗСА)
МАРТИНЮК, Микола. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи /1914-1939рр./ Матеріали до бібліографії, Львів 1998, ст. 295.

- від МАРУСИКА Тараса (Україна)
КОСТЕНКО, Ліна. *Берестечко*. Київ,
"Український письменник", 1999,
160 ст.
- від МАТВІЄНКА Теодора (Канада)
МАТВІЄНКО, Теодор. *Заповідник мрії*. Торонто,
1998, 239 ст.
- від проф. МАЦЬКІВ Теодора (Німеччина)
Prof. MASZKIW Teodor. *Zborowski traktat pokojowy
w prosie angielskiej z 1649 roku*. In: *Sgrawozdania z
czynności i posiedzeń Polskiej Akademii
umiejetności*, Kraków 1997, tom LXI, pp. 146-155.
- Від МУДРИКА Степана (Україна)
МУДРИК-МЕЧНИК, Степан. *Закордонні частини
організації Українських Націоналістів*. Львів, 1995,
"Галицька Видавнича Спілка", 150 ст.
МУДРИК-МЕЧНИК, Степан. *Спогади про
Степана Бандеру*. Львів, 1999, Галицька
Видавнича Спілка, 48 ст.
- від НАЗАРЕНКА Анатолія (Україна)
різні летючки і вірізки з газет
- від НОВОСАД Миколи (Польща)
У пошуках правди про Акцію "Вісла. Збірник
доповідей і матеріалів конференції, Перемишль
1998, 192 ст.
- від ОМЕЦІНСЬКОЇ Олени (Україна)
ШЛЯХОВИЙ, Марко. *Записки повстання*.
Київщина 1920, Київ 1999, 46 ст.
- від ПАНФІЛОВА Владислава (Україна)
ПАНФІЛОВ, Владислав, "Короткий Російсько-
український словник електротехнічної
термінології", Київ 1998, друге видання, 52 ст.
- від ПАПІЗ Р. (Велика Британія)
КАМІНСЬКИЙ, Анатолій. *Василь Охримович,
біографічний нарис*. Торонто, Нью-Йорк, Лондон,
1999, вид. ПР ОУНз і Середовища УГВР, 152 ст.
- від ПАТРИЛЯКА Богдана (Україна)
"Молода Україна" альманах ч. 10 і 11, 1999, Київ,
"Смолооскип".
Родовід. Наукові записки до історії культури
України ч.16, Київ 1997
- від ПАШКО Людмили (Україна)
5 номерів журналу "ПІК" - Політика і культура"
- від ПИЛИП'ЮКА Василя (Україна)
ПИЛИП'ЮК, Василь. *Піста в камені*. Львів,
"Світло й Тінь", 1995, ст.175.
ПИЛИП'ЮК, Василь. *Львівщина*. Львів, "Світло й
Тінь", 1998, ст. 225.
ПИЛИП'ЮК, Василь. *Древній Галич*. Львів "Світло
й Тінь", 1998, ст. 144.
- від ПЛЮЩА-МАСЛЮКА Олеся (Франція)
ПІДМОГИЛЬНИЙ, Валеріан. *Історія пані Івги*.
Київ "Веселка" 1991, 175 ст.
ПІДМОГИЛЬНИЙ, Валеріан, *Місто*. Роман
оповідання, Київ, "Молодь" 1989, 448ст.
ПІДМОГИЛЬНИЙ, Валеріан. *Невеличка драма*.
Дніпропетровськ, "Промінь", 1990, 328 ст.
- від ПОКАЛЬЧУКА Юрія (Франція)
НЕБОРАК, Віктор. *Епос про тридцять п'яту
хату*". Книга віршів, Львів, "Аз-Арт" 1999, 99 ст.
ПОКАЛЬЧУК, Юрко. *50 ліття Пласту у Великій
Британії*. Львів, "Кальварія", 1999, 260 ст.
ПОКАЛЬЧУК, Юрко. *Двері в...* Львів, "Кальварія",
1999, 32 ст.
8 номерів журналу "ПІК" - Політика і культура"
ЧУБАЙ, Грицько. *Плач Єремії*. Львів, "Кальварія",
1998, 320 ст.
- "Сучасність", ч. 9, вересень 1999
- від ПОЛЗІКОВОЇ Тамари (Україна)
ПОЛЗІКОВА, Надія. *Париж, а в ньому Україна*.
Мемуар учениці ІІ А класу Миколаївського
муніципального колегіуму, Миколаїв, 1998, 28
ст. фотокопія.
- від ПОПОВИЧА Михайла (Україна)
БРИЦЬКИЙ, П. *Україна у Другій Світовій війні
1939-1945*. Чернівці, 1995, 114 ст.
*Конституція України прийнята на п'ятій сесії
Верховної Ради України*, 28 червня 1996 р. Київ
1996, 64 ст.
Історія України. Для студентів вищих навчальних
закладів керівник авт. кол. Ю.Зайцев, Львів, "Світ",
1996, 488 ст.
- від ПОРОВСЬКОГО Миколи (Україна)
3 номери журналу "Вісті тижня" ч. 13 липень, ч. 14
і 15 серпень 1999
- від РАДОВИЧА Романа (Україна)
ДАНИЛЮК Архип. *Музей в Шевченківському гаї*,
нарис, Львів, "Край", 1993, 40 ст.
Українська ікона, XV-XVII Століть, Музей
народної архітектури та побуту у Львові, Львів,
1994, 50 ст.
Наукові записки. Випуск І, Музей народної
архітектури та побуту у Львові, Львів, 1998, 142 ст.
- від РИМАРУКА Ігора (Україна)
РИМАРУК, Ігор. *Упродовж снігопаду*. Поезії,
Київ, "Молодь", 1988, 120 ст.
- від РОМАНІВ Степана (Австралія)
СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
АВСТРАЛІЇ, "Українці в Австралії" Мельбурн
1998, 1104 ст.
- від САВЧАКА Володимира (Австралія)
Дивосвіт художника із синіх гір. Книга-
фотоальбом присвячена творчості українського
мистця з Австралії Володимира Савчака, Дрогобич
1997, "Відродження" 192 ст.
- від САПОЖНИКОВА Ігора (Україна)
САПОЖНИКОВ, І.В. Матеріали з історичної
географії та етнографії дельти Дунаю до 170-річчя
скасавання Задунайської Січі, Іллічівськ 1998, 72
ст.
САПОЖНИКОВ І. САПОЖНИКОВА Г.В.,
*Запорожские и черноморские казаки в Хаджибее и
Одессе*. Одеса 1998, 272 ст.
- від СВДЕРА Петра (Велика Британія)
"Звіт із діяльності Союзу Українців у Великій
Британії - 1987" Лондон 1988, 88 ст.
"Проповідник" - Священне писання, книги
поетичні - переклав о. д-р Володимир Дзьоба, Рим-
Манчестер 1944-1962, 46 ст.
МИСЕВИЧ Остап. *Український весільний обряд у
Бойківщині з партитурою*, Нью-Йорк, 1979, "В-во
Чарторийських", 96 ст.
Наша боротьба. Ч. 2, березень 1987, Міннеаполіс.
БАЧА Юрій. *Листи самому собі* - документарна та
інша проза-Пряшів 1997, 326 ст.
Послання Оріян Хозарам. Київ, 1995, "Індоевропа
7503, ч. І.
Фотобуклет "Державний заслужений академічний
Український народний хор ім. Г. Г. Верьовки"
Київ, 1983, 36 ст.
БАЧА Юрій, КОВАЧ Андрій, ШТЕЦЬ Микола.
*Чому, коли і як? запитання й відповіді з історії і
культури русинів-українців Чехо-Словаччини"*

- Пряшів-Київ, 1992, серія "Українська етнічність в сучасному світі", 84 ст.
 "Український мішаний хор Карпати Кошиці", буклет презентації, Пряшів 1995, 44 ст.
 "Дукля", ч. 3, Пряшів 1997
 Пороги. Квартальник Ради Об'єднання Українців в Чеській Республіці, Прага, ч. 3, липень-вересень 1993.
 "Український історичний календар 1996", Київ ОЛПР, 1995.
 БРЕЗІЦЬКИЙ Роман. *На олівній горі*. Львів, "Місіонер", 1995, 175 ст.
 "Урочистий прийом-обід з нагоди III річниці проголошення незалежності України - 3 вересня 1994 року - Вальдорф готель -. Лондон"
 ЗАГАЧЕВСЬКИЙ Є. *Спогади фронтовика*. Без видавництва і дати, 239 ст.
- від СЕРГІЙЧУКА Володимира (Україна)
 СЕРГІЙЧУК, Володимир. *Симон Петлюра і Єврейство*. Київ 1999, 124 ст.
- від СЕРЕДНИЦЬКІ Антоні (Польща)
 "Церковний Календар 1999 рік", видання Перемишсько-Новосанчівської Єпархії, "Санок", 280 ст.
- від СЕРЕДЮКА Олександра (Україна)
 СЕРЕДЮК, Олександр. *Скарбниця історії Волині*. Історико-краєзнавчий нарис про Народний музей історії сільськогосподарства Волині, Луцьк, 1998, 124 ст.
- від СІРИКА Григорія (Канада)
 СІРИК, Григорій. *Кінь буланій - то мій брат*. Київ, "Українська книжка", 1999, 160 ст.
- від СТЕМПЕНЯ Станіслава, Директора Південно-Східного Наукового Інституту у Перемишлі (Польща)
 ЛИПИНСЬКИЙ, Вячеслав. *Релігія і Церква в Історії України*. Переклад польською мовою, Перемишль, 1999, 156 ст.
Народ безсмертний. Юзеф Лободовський про Українців і Поляків. Перемишль-Львів, 1999, 120 ст.
- від СТЕПОВИКА Дмитра (Україна)
Полтавська Петлюріана, матеріали четвертих Петлюрівських читань, Полтава 1999, "Рік" 160 ст.
- від ТАРНАВСЬКОЇ Марти (ЗСА)
 ШЕКСПІР, Вільям. *Сонети*. З англійської переклав Остап ТАРНАВСЬКИЙ, "Мости", Філядельфія 1997, ст. 321.
 ТАРНАВСЬКА, Марта. *Автобібліографія*. "Мости", Філядельфія 1998 ст. 245.
- від ТОЛСТОУХОВА Анатолія (Україна)
 ХРОНІКА 2000. Київ, ч. 2-3, 1995, Україна-Франція.
 ч. 23-24, 1998, Український Парламентаризм.
 ч. 27-28, 1998, Держава, Культура, Право.
- від ТРАЧА Ігора (Німеччина)
 ПАВЛІВ, Ігор. *Безкрилої любові не буває...* Париж, Львів, Цвікау, "Зерна" 1998, 30 ст.
 МУРАШКО, Тарас. *Поезії та інтерпретації*. Париж, Львів, Цвікау "Зерна" 1998, 48 ст.
 УГРИН, Любомир. *Імена осені*. Париж, Львів, Цвікау, "Зерна," 1998, 48 ст.
 ФЕЛЬБАБА-КОСАЧ, Ольга, П. Л. Ц. "Зерна", 1998, 34 ст.
 УГРИН, Злата, *Поезія*, УГРИН, Анастасія, *Приходьте спочатку*, П. Л. Ц. "Зерна" 1998, 50 ст.
 КОВАЛЬ, Зореслава. *Пісня Кришталю*. П.Л.Ц."Зерна", 1998, 23 ст.
- КУЧАК, Наапет. *Сто і один айрен або Увійти в сад у переспівах Ігоря Калинця*, П.Л.Ц."Зерна", 1999, 106 ст.
 "ЗЕРНА", Літературно-мистецький альманах українців Європи, число 4-5, 1998.
- від ФІНБЕРГА Леоніда (Україна)
 "Дух і Літера" ч. 1-2, Київ 1997, Національний Університет "Києво-Могилянська Академія", 464 ст.
- від ХОТКЕВИЧ Галини (Франція)
 ХОТКЕВИЧ, Гнат. *Про Шевченка - з архівних джерел*. Київ, 1999, 80 ст.
- від ШУПТА Дмитра (Україна)
 ШУПТА, Дмитро. *Жінка і ніч*. Поезії, Одеса вид. "Чорномор'я" 1998, 64 ст.
- від ШТУЛЬ Катерини (Франція)
 САМЧУК, Улас. *Так як бачило око і відчувала душа*. Зі споминів і вражень 1941-1943, Київ "Центрмузінформ" 1998, 359 ст.
- від ВИДАВНИЦТВА КАНАДСЬКОГО ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ (Канада)
 КОСТЮК, Григорій. *Зустрічі і прощання*. Спогади, книга друга, Торонто, 199, ст.
- від ВИДАВНИЦТВА "НОВИЙ ШЛЯХ" (Канада)
 Календар-Альманах "Нового Шляху" 1999, Торонто, 222 ст.
- від ТОВАРИСТВА "УКРАЇНА" книжки передані Іваном ДРАЧЕМ
 ВИННИЧЕНКО, Ігор. *Українці Берестейщини, Підляшшя й Холмищини в першій половині ХХ століття*. Київ, 1997, 288 ст.
 ДЗЮБА, Олена, ПАВЛЕНКО, Ганна. *Літопис найважливіших подій культурного життя в Україні*. Київ, "Артек", 1998, 200 ст.
 КРИСАЧЕНКО, В. С. *Історія Криму - навчальний посібник*. Чернівці 1998, 264 ст.
 МИЗАК, Нестор. *За тебе свята Україно* Архів-документи УПА. "Чернівці, "Буковина", 1998, 448 ст.
 ОНОПРИЄНКО, Валентин. *Історія Української науки ХІХ-ХХ століть*. Київ, "Либідь". 1998, 302 ст.
 СЕРГІЙЧУК, Володимир. *Десять буремних літ, Західно-Українські землі в 1944-1953 роках*". Київ, "Дніпро" 1998, 442 ст.
 СЕРГІЙЧУК, Володимир. *Етнічні межі і державний кордон України*. Тернопіль, 1996, 184 ст.
 СЕРГІЙЧУК, Володимир. *Українська соборність*. Київ 1999, 416 ст.
 СТОРОЖЕНКО, І. С. *Богдан Хмельницький і воєнне мистецтво*. книга перша, Дніпропетровськ "В-во Дніпропетровського державного Університету", 1996, 320 ст.
Чорні Тюльпани - Афганський мартиролог України. Київ, "Столиця", 1999, 560 ст.
 ДРАЧ, Іван. *Політика, статті, доповіді, виступи, інтерв'ю*". Конгрес української інтелігенції, Київ 1997, 389 ст.
 ІВАНИЧУК, Іван. *Благослови душе моя Господи...* щоденникові записи, спогади, роздуми. Львів, "Просвіта", 1993, 272 ст.
 КОВТУН, Володимир. *Іван Драч - спроба портрету Українського політика*. Київ, 1998, 80 ст.
Україна на межі тисячоліть. Збірник, Київ, "Т-во Україна", 1998, 202 ст.

- "У співпраці та єднанні увійдемо у ХХІ століття"
- матеріали другого Всесвітнього форуму
Українців, Київ, "Фенікс", 1997, 400 ст.
ПЕРІГ, Любомир, *Медицина і українське
суспільство*. Київ 1998 472 ст.
ПУЛЮЙ, Іван. *Молитовник, псалтир*. Збірник
праць, Том III, Київ "Рада" 1997, 272 ст.
ПУЛЮЙ, Іван. *Пантелеймон Куліш*. Подвижники
Нації, Київ, "Рада", 1997, 288 ст.
ШИЛОВ, Юрій. *Брама безсмертя*. Київ, "Укр.
Світ", 1994, 385 ст.
ЯЦЮК, Володимир. *Таїна Шевченкових світлин*.
Київ "Т-во Україна" 1998, 88 ст.
Зарубіжне Українство. Інформаційний каталог,
Київ "Т-во Україна" 1997, 150 ст.
АЛЪОХІНА, С.В., ОНКОВИЧ Г. В., ШУТЕНКО,
Я. *Українська мова для іноземних студентів*. Київ
"Артек" 1998, 152 ст.
ОЛІФІРЕНКО В.В., ЧУМАЧЕНКО В.К. *Козак
Мамай*. Київ-Донецьк-Краснодар, "Т-во Україна"
1998, 224 ст.
ЮЩУК Іван. *Практичний довідник з української
мови*. Київ, "Рідна мова", 1998, 224 ст.
Українсько-німецький словник. 2 примірники, Київ,
"Укр. Світ", 1994.
СЕРГІЙЧУК Володимир. *Трагедія українців в
Польщі*. Тернопіль, 1997, 440 ст.
- від ТОВАРИСТВА "УКРАЇНА-СВІТ" (Україна)
"Український вісник" незалежний часопис
Українців Республіки Комі ч. 7 1998
"Промінь" Просвітанський листок-додаток
часопису "Український вісник" ч. 4-6 липень-
грудень 1998
"Український форум"
- Від УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В
КАНАДІ (Канада)
"Рідна Нива" Український Православний
Календар-альманах,
на 1998, Вінніпег 1998, 291 ст.
на 1999, Вінніпег 1999, 335 ст.
в українській та англійській мовах
- від УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ
ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ ім. Леоніда Глібова (Канада)
ХРАПЛИВА, Леся. *На весь Божий рік*.
Декламатор для дітей, Львів, 1998, 128 ст.
Ми і наші діти бюлетень-каталог УПЛДМ,
Торонто, осінь 1997, 48 ст.
Рідношкільник ч.40, осінь 1998, Комісія
шкільництва при Онтарійський провінційний раді
КУК, Торонто.
Відгукніться! Ч.13 осінь 1998, Світова
Координація Виховно-Освітня Рада при
Світовому Конгресі Українців, Торонто
Афіша
- від ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНО-
ГО АРХІВУ УКРАЇНИ У ЛЬВОВІ
ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРТЕОГРАФІЇ ТА
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ІМ. ГРУШЕВСЬКОГО НАН
УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКОГО ГЕРАЛЬДИЧНОГО ТОВАРИСТВА
АНДРІЯ СОДОМОРА (Україна)
У півстолітніх змаганнях. Вибрані листи до
Кирила Студинського (1891-1941). -К.. 1993.
*Листи Михайла Грушевського до Кирила
Студинського (1894-1932)*. - Л. -Нью-Йорк, 1998.
- Mapra Mundi*. Збірних наукових праць на пошану
Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя. - Л. -
К. -Нью-Йорк, 1996.
Український археографічний щорічник. Вип. 1. К.,
1992.
Листування Михайла Грушевського. т. 1. К-Нью-
Йорк-Париж-Львів-Торонто, 1997.
ГРУШЕВСЬКИЙ М. С.. *Щоденник (1888-1894)*. К.,
1997.
Слідами пам'яті. Літописний календар, т. 1. -
Варшава. 1996.
БАЛУШОК В. *Обряди ініціації українців та
давніх слов'ян*. - Л.-Нью-Йорк. 1998.
СОФОКЛ. *Трагедії*. - К., 1989.
ЕВРІПІД. *Трагедії*. - К., 1993
Науковий часопис українознавства "Україна"
(1907-1932), Показчик змісту. - К., 1993.
Знак. Вісник УГТ, чч. 1-17. Л., 1993-1998.
ВІНТОНЯК О. *Україна в описах
західноєвропейських подорожників Другої пол.
XVIII ст.* - Львів-Мюнхен, 1995.
ФЕДОРУК Я. *Зовнішньополітична діяльність
Богдана Хмельницького і формування його
політичної програми (1648-серпень 1649 р.)*. - Л.,
1993.
КРИП'ЯКЕВИЧ І. *Львівська Русь в першій пол. XVI
ст.* - Л., 1994.
ГАРАСИМЧУК В. *Матеріали до історії
козаччини XVII в.* - Л., 1994.
*Михайло Грушевський і Львівська історична
школа*. - Нью-Йорк-Львів, 1995.
ФЕДОРУК Я. *Міжнародна дипломатика і
політика України 1654-1657*. Ч.1. -Л., 1996.
РУДНИЦЬКА Мілена. *Статті, листи,
документи*. - Л., 1998.
- de BABOWAL Roman (Belgique)
BABOWAL Roman. *Voyage au quotidien*. Poèmes,
Bruxelles, "Art Pluriel", 1992, 32 pages.
BABOWAL Roman. *Résiduelles*. Poèmes. Amay
(Belgique) L'arbre à paroles. 1991, 60 pages.
- de BEAUVOIS Daniel (France)
Polska-Ukraina : trudne pytania. Tome 4, actes du
quatrième séminaire international historique 1998.
Varsovie, 1999, "Karta", 367 pages.
*Les confins de l'OTAN, l'espace mer Baltique-mer
Noire*. In revue "Nouveaux Mondes", n° 9 Automne
1999, "CRES, l'Inventaire".
- de DZIARNOVIČ Aleh (Belarus)
LALKOU Ihar. *Documents du département des
manuscrits de la Bibliothèque nationale de France
comme sources de l'histoire des relations entre la
France et le Grand-Duché de Lithuanie (XVI-XVIII)*.
in ATHENAEUM n° 1, Minsk, 1998, 90 pages, en
français et en biélorusse
WISZKA, Emilian. *Prasa wojsk Ukrainskiej Republiki
Ludowej internowanych w Polsce w latach 1920-1924*.
In: Polska i Ukraina sojusz 1920 roku i jego
następstwa, Toruń 1997, pp 309-327.
WISZKA, Emilian. *Udział 6 dywizji Ukrainskiej
Republiki Ludowej w obronie Zamoscia w sierpniu
1920 roku*. In: Od Armii Komputowej do narodowej
(XVI-XX w.), Toruń 1998, pp. 267-282.
WISZKA, Emilian. *Prasa obozowa żołnierzy Armii
URL internowanych w Polsce w latach 1920-1922*. In:
Rocznik Przemyski, t. XXXIV, 1998 z. 4 Historia, pp.
57-66, 2 ex.

- de FIORATO Adelin (France)
 FIORATO Adelin. *Art, Amour et Fantaisie : souvenirs d'Italie dans le Journal de Marie Bashkirtseff*. in "Chroniques italiennes" n° 58/59 1999, Université de la Sorbonne Nouvelle, 62 pages.
- de HOUZAR-UHRYN Kaléna (France - décédée en 1999)
 UHRYN Kaléna. *La notion de "RUSSIE" dans la cartographie occidentale (XVIe-XVIIIe s.)*. 3 exemplaires, Paris-Munich, 1975, 144 pages.
 BREHERET Yves. *Les cosaques*. Paris, 1972, 365 pages.
Our song. 41 ukrainian songs for voice, piano, organ and guitar, compiled, arranged and edited by Rostyslawa Buczacka Browar. Music studio, Gary 1973, 42 pages.
Історія міст і сіл УРСР. Чернівецька область. Carte de l'Ukraine à l'époque cosaque, facsimilé.
 Carte de la Méditerranée de François Ollive de Marseille 1664, facsimilé
Chrétiens d'Ukraine, un peuple écartelé mais invincible. Aide à l'église en détresse, 1983.
Chrétiens de l'Est, faits et témoignages. N° 23, 1979.
Les affiches de la glasnost et de la perestroïka. Flammarion, 1985.
- de KABAKOVA Galina (France)
Aux origines du monde. Contes et légendes d'Ukraine. Textes réunis annotés et traduits par Galina KABAKOVA, Paris 1999, Flies France, 222 pages.
- de KAMIANECKI Michel (France)
 KAMIANECKI Michel. *Anne de Kiev, Reine de France, Reine de Melun*. Tome 1, Melun, 1999, 102 pages.
- de KARPUS Zbigniew (Pologne)
 KARPUS Zbigniew. *Wschodni sojusznicy Polski w wojnie 1920 roku*. Toruń, 1999, 230 pages.
 KARPUS Zbigniew. *Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918-1924"*. Toruń, Adam Marszałek, 1997, 209 pages.
Polska i Ukraina - sojusz 1920 roku i jego następstwa. Materiały z konferencji naukowej, Toruń 1997, 562 pages.
 KARPUS Zbigniew. *Traktat Ryski a Polscy sojusznicy z okresu wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku*. Toruń, 1978, (photocopie), 12 pages.
 KARPUS Zbigniew. *Emigracja rosyjska, ukraińska i biatoruska w Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939)*. Stan badań i postulaty badawcze. Toruń, 1996, 8 pages.
- de KOLANCZUK Aleksander (Pologne)
 KOLANCZUK Aleksander. *Internowani żołnierze armii UNR w Kaliszu 1920-1939*. Kalisz-Przemysl-Lwow, 1995, 96 pages.
 BIULETYN N° 3. Poludniowo-Wschodni Institut naukowy w Przemyslu, 1997, 164 pages.
 "TRUDNE BRATERSTWO". cassette video. Warsowie, 1998, Production Media Kontakt.
- de KOULYK Oleksandr (Ukraine)
Ukraine. A tourist guide, compiled by Osyp Zinkewych and Volodymyr Hula, translated and edited by Marta D. Olynyk, Smoloskyp Publisher Kyiv, Baltimore, 1995, 448 pages.
- de LAZARENKO Georges (France)
 VILLEMAREST (de) Pierre et MARAVAL Denis. *Les Pourvoyeurs du goulag*. Le NKVD dans la guerre et. les guérillas contre les croyants. Genève, 1978, 254 pages.
- de LECHIW Michel (France)
 GRZEBIENIOWSKI Tadeusz. *A concise Polish-English Dictionary*. Warszawa, 1967.
 RESZKIEWICZ Alfred. *English for polish students*. Warszawa, 1965.
Langenscheidts universal-wörterbuch Polnisch, Polnisch-Deutsch, Deutsch-Polnisch. Berlin & Munchen, 1981.
 SZWYKOWSKI Ludwik, TOKALAK Jerzy. *Mały słownik francusko-polski, polsko-francuski*. Warszawa, 1970.
 KROTKIEWSKI Andrzej, Dr. *Nadciśnienie tetnieze*. Warszawa, 1961, pp. 50.
 CZYŻYK Artur, Dr. *Co to jest skleroza*. Warszawa, 1963, pp. 64.
 MANCZAK Witold. *Gramatyka francuska*. Warszawa, 1961, pp. 159.
 ZARACH Alfons. *Parlez-vous français ? Podręcznik jesyka francuskiego dla doroslych*. Kurs I, Kurs II, Warszawa, 1969, pp.320 & 268.
 POZNIATOWSKI Tadeusz. *Mężczyzna po czterdziestce*. Warszawa, 1962.
 KUZNICKA Barbara, DZIAK Artur. *Zioła Lecznicze*. Warszawa, 1963, p. 144.
 KOCZNOROWSCY Halina i Henryk. *Uroda i Zdrowie*. Warszawa, 1962. p. 208.
 FISCHER-DUCKELMANN Anne. *Kobieta lekarka domowa*. Wiedeń, 1912, p. 856.
 Kuchnia polska. Warszawa, 1966, 775 p.
 PLATKOW Antoni. *Rozmowki francuskie*. Warszawa, 1970, p. 279.
 SZWYKOWSKI Ludwik, TOMALAK Jerzy. *Mały słownik francusko-polski, polsko-francuski*. Warszawa, 1973, 346 p.
 МИНКЕВИЧ ЮРІЙ. *Англійський самонавчитель*. Провідник для емігрантів. Львів, 1927, 136 st.
 Methode d'apprentissage de la .lecture "Pigeon vole". Livres I & II.
- de MALYNOVYTCH Volodymyr (France)
 DZIOUBA Ivan. *Internationalisme ou russification*. Montréal-Paris, 1980, 350 pages.
- de MELNYKOWYCZ Daria (France)
 SCERBANENCO Giorgio. *Les enfants du massacre*. Roman policier, Paris, "10/18", 1984, 279 pages.
- de PILET Christian (France)
Archéologie de la Mer Noire - La Crimée a l'époque des Grandes invasions, IVe-VIIIe. Catalogue de l'exposition, Caen, 1997, 92 pages.
- de SELANSKA Wira (Brésil)
 SKOVORODA Ghryghory. *Fabulas*. Rio de Janeiro, 1978, 60 pages.
 CHEVTCHENKO Taras. *O Sonho*. Curitiba, 1980, 58 pages.
Seleta em Prosa e verso. Rio de Janeiro, 1998, 55 pages.
 JYLENKO Iryna. *Solo na Flauta*. Rio de Janeiro, 1999, Editera Velha Lapa, 59 pages.
- de SEREDNICKI Antoni (Pologne)
 SEREDNICKI Antoni. *Słowniczek polonofilow ukraińskich*. Warszawa, 1999, Stowarzyszenie Warszawa-Kijov, 40 pages.
 SEREDNICKI Antoni. *Z uzatku Polsko-Ukraińskiego*. Warszawa "Stowaryszenie Warszawa-Kijów, 1999, 54 pages.
 SEREDNICKI, Antoni. *Mickiewicz a Ukraina*. Warszawa 1999, 26 st.

- de SWIDER Peter (England)
A survey of Ukraine. Dossier spécial dans "The Economist", volume 331 n° 7862, 7 mai 1994, 18 pages.
Ukraine Air Power. Dossier avec tableaux et photos dans "AFM - Air Force Monthly", Mars 1994, pages 16-23.
- DEUTSCHER Isaac. *The Unfinished Révolution - Russia 1917-1967*. London-Oxford-New York, "Oxford University press", 1969, 115 pages.
- Suzanne LABIN. *Promise & reality - 50 years of Soviet-Russian "Achievements"*. London, 1967, "European Freedom Council-British section", 32 pages.
- 40th Anniversary annual report 1958-1998*. in Ukrainian-American Archives, Museum & Library, vol 31, Detroit.
- de VERHUN Jean (France)
 VERHUN Jean. *Revue des Ecrits français concernant l'Ukraine*. Dunkerque, 1996, 36 pages.
 VERHUN Jean. *L'Eglise d'Ukraine - recueil d'articles*. Dunkerque, 1996, 20 pages.
 VERHUN Jean. *Les liens historiques et culturels entre l'Ukraine et Dunkerque*, in "Revue de la Société dunkercquoise d'Histoire et d'Archéologie, n° 24, novembre 1990, tiré à part, pp. 235-238.
 VERHUN Jean. *L'évangéliste slavon de Reims, dit Texte du Sacre (XI^s)* in "Mémoires de la Société d'agriculture, commerce, sciences et arts du département de la Marne" tome 74, Chalon sur Marne, 1959, tiré à part, pp. 29-33.
 VERHUN Jean. *Les Scythes - ancêtres des Ukrainiens. A propos du livre de Lesur sur les cosaques*. In "L'Est européen" n° 173, sept-oct. 1980, tiré à part, pp. 25-32.
- de WISZKA Emilian (Pologne)
Kronika naukowa. Photocopie de "Zapiski historyczne". Tome LXII, 1997, 9 pages.
- WISZKA Emilian. *Prasa obojowa żołnierzy armii uł internowanych w Polsce w latach 1920-1922*. Photocopie de "Rocznik Przemyski" t. 34, 1998, 10 pages.
- de YAKEMTCHOUK Romain, prof. (Belgique)
L'Ukraine et la stabilité de l'Europe. Actes du colloque du 7 déc.1994, Institut royal Supérieur de Défense, Centre d'Etudes de Défense
 YAKEMTCHOUK Romain. *Les hydrocarbures de la Caspienne*. Bruxelles, 1999, 173 pages.
 ZLENKO Anatolij. *Ukrainian viewpoint of Europe at the dawn of the 21 st century*, in "Studia Diplomatica" vol. XLVI, 1993 n° 6, Institut royal des Relations internationales, Bruxelles, pp. 3-10. Introduction de prof.R. Yakemtchouk.
 UDOWENKO Hennadiy. *Ukraine's Foreign Policy*. in "Studia Diplomatica" vol. L, 1997, n° 2, Institut royal des Relations internationales, Bruxelles, pp. 31-41.
- de ADG France
 CD "Liederkreis & Dichterliebe" de Robert Schumann par Monsegur Vaillant.
- de INSTYTUT EUROPY SRODKOWO-WSCHODNIEJ-LUBLIN (Pologne)
 POTOCKI Robert. *Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920-1939)*. Lublin, Instytut Europy Srodkowo-Wschodniej, 1999, 383 pages.
- de INSTITUT LITTERAIRE "KULTURA" (France)
 "TRUDNE BRATERSTWO". cassette video. Warsowie, 1998, Production Media Kontakt.
- De OSCE Prague Office (République tchèque)
OSCE Handbook. 3-eme edition, Vienne 1999, 198 pages.
- de UKRAINISCHE FREIE UNIVERSITÄT - Bibliothèqu (München)
 LABUNKA Miroslav. *The legend of the Novgorodian white cowl. The study of its "prologue" and "epilogue"*. München, 1998, UFU série monographies vol. 56, 339 pages.

РІЗНІ ПОДАРОВАНІ МАТЕРІЯЛИ

- Від ЛЮТИЙ-ЛЮТЕНКА Юрія (США)
 2 родинні фотографії і фото могили Миколи Лівницького, президента УНР в екзилі
- Від МИХАЛЕВИЧА Мирослава (Україна)
 2 компакт-диски "Музики зі Львова" 1999
 Українська народна музика
 Народна музика Західної Європи
- Від ІЩЕНКА Михайла (Україна)
 2 фотографії Патріярха Мстислава в Каневі в 1990
- від СЕМЕНКА Юрія (Німеччина)
 листи, статті, фотографії, архівні матеріали Наталії Павлюшкової
- від ВІНОГРАДНИКА Володимира (Франція)
 архівні матеріали: документи, фотографії, статті інж. Василя Виноградника
- від "Об'єднання Українців у Франції" через Представництво Бібліотеки в Києві
 20 репродукцій портрета Симона Петлора пензля львівського мистця Крислача
- Від НН
 "Свята Євангелія", Рим, 1946, 509 ст.
 ПОПОВИЧ Володимир. *Софія Левицька - 1874-1937*. ОМУА у Філадельфії, 1968, 12 ст.
 Євшан. Каталог українських видань 1999.
 "Харків" серія/16 листівок, Москва, 1981.
 медалі : Симон Петлора 1966, Тарас Шевченко 1961
 віньети : Леся Українка, ОУЖ 1971
 3 жовто-блакитні стяжки
- від КРУП'ЯКА Івана, голови Українського Товариства ім. Тараса Шевченка в Альгранж /Франція/
 передвоєнна картотека української Бібліотеки в Альгранж.
- Від Катерини ПОЧИНОК /Велика Британія/

копія статуту "Українського Вільного Козацтва" з 1943, затверджений в 1969.

наказ Українському Вільному Козацтву від 14 жовтня 1975

грамота і воєнний Хрест видані в 1966 Пилипові Череху

2 листи

4 військові медалі

4 фотографії сотника інж. Григорія Когукало*

гроші, 4 банкноти, гривні і карбованці видані в 1913

*Сотник Гр. Когукало

Народився 17 листопада 1898 р. на Чернігівщині. Його батько працював митником в Росії на китайській границі, мати була дочкою українського священника.

В дитинстві разом з сестрою жив у бабці і діда на Волині. Від бабці перейняв любов до України, до рідної церкви Христової, до церковних традицій. Потім жив з родичами в східній Україні, вступив до гімназії. Коли вибухнула Перша світова війна, не закінчивши навчання, вступив добровольцем до Української Армії козачого полку. Наприкінці війни захворівши на тиф, його покидають в стайні одного господаря на селі, як невиліковного. Господиня

змилосердившись, бо її син теж десь воював на фронті, допомогла видужати, врятувала.

Освіту здобув у Чехословаччині, потім переїхав до Польщі, де працював землеміром, одружився з україною, мав сина і дочку.

Коли вибухнула Друга світова війна, рішив виїхати на Захід, але дружина відмовилась покинути Польщу, залишившись з дочкою. Разом з сином пробирається на Захід, та на поїзд, в якому їздили вони, налітають бомбардувальники, в результаті чого син важко ранений помирає у лікарні.

Після війни жив у таборах ДП у Німеччині. Після смерти дружини у Варшаві одружується вдруге з галичанкою Варварою Петруняк, бувшою медсестрою при Січових стрільцях під час Визвольних змагань 1918 р.

У 1948 р. переїхав до Англії в Олдгам, працював у бавовняній індустрії, включився у активне громадське життя українців. У 1952 р. стає головою Парафіяльної ради Української православної Церкви в Олдгамі. У 1975 р. його відвідує дочка з Варшави, але залишитись з ним не бажає.

Помер інж.Григорій Когукало, сотник української армії, вірний син землі української у 1978 році.

Вічна Йому пам'ять!

Катерина Починок

ЖУРНАЛИ, ГАЗЕТИ, БЮЛЕТЕНІ ЯКІ БІБЛОТЕКА ДІСТАЄ БЕЗПЛАТНО JOURNAUX, REVUES, BULLETINS RECUS GRACIEUSEMENT

En français/по французькому

UKRAINE-INFORMATION, bulletin de presse publié par le service ukrainien de presse, Paris

BULLETIN DE L'ASSOCIATION DES ETUDES

UKRAINIENNE (AFEU), Paris

BULLETIN D'INFORMATION, service economique et

commercial de l'Ambassade d'Ukraine en France, Paris

L'EST EUROPEEN, revue d'actualite et d'histoire, Paris

LETTRE DU CENTRE D'ETUDES SLAVES, Paris

LE KALEIDOSCOPE UKRAINIEN, bilingue ukr/fr.

Kyiv

en polonais /по польському

KULTURA, Paris

en anglais /по англійському

THE UKRAINIAN QUARTERLY, a journal of Ukrainian

and international affairs, Ukrainian congress committee of

America, New York

JOURNAL OF UKRAINIAN STUDIES, Canadian

Institute of Ukrainian studies, Toronto, Canada

THE UKRAINIAN WEEKLY, Parsippany, USA

по українському і двомовні

УКРАЇНЬСЬКА ДУМКА, Лондон, Англія

УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО /LA PALABRA UCRANIA/

Буенос Айрес, Аргентина

НАШ КЛИЧ, Буенос Айрес, Аргентина

ХРИСТИАНСЬКИЙ ГОЛОС, Мюнхен, Німеччина

ПРАЦЯ /PRACIA/ Прудентополіс, Бразилія

ХЛБРОРОБ /LAVRADOR/ Курітіба, Бразилія

НОВИЙ ШЛЯХ /THE NEW PATHWAY/ Торонто,

Канада

ГОМІН УКРАЇНИ/HOMIN UKRAINY/, Торонто,

Канада

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС /UKRAINIAN VOICE/,

Вінніпег, Канада

ВІСНИК /THE HERALD/, Вінніпег, Канада

НАЦІОНАЛЬНА ТРИБУНА-ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ,

Нью-Йорк, США

НАРОДНА ВОЛЯ /NARODNA VOLYA/, Скрантон,

США

УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ/UKRAINIAN NEWS/, Детройт,

США

МЕТА, Філадельфія, США

УКРАЇНЬСЬКЕ ПРАВОСЛАВНЕ СЛОВО

/UKRAINIAN ORTHODOX WORLD/, Баунд Брук,

США

АМЕРИКА/AMERICA/, Філадельфія, США

СВОБОДА/SVOBODA/ Парсіпані, США

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ, Київ, Україна

УКРАЇНСЬКИЙ

ФОРУМ, Київ

ВІРУЮ, Київ

СІЧЕСЛАВСЬКИЙ КРАЙ, Дніпропетровськ, Україна

НАША ВІРА, Київ

УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО, Київ

УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО/LA PAROLE UKRAINIENNE/,

Париж

НОВИНИ З АКАДЕМІЇ

видає УВАН у США , Нью-Йорк , США
ПАТРІЯРХАТ, за єдність Церкви і народу, Нью-Йорк,
США
ПІСЛАНЕЦЬ ПРАВДИ
Орган всеукраїнського Євангельського Братства,
США
ОБІЖНИК СВІТОВОГО КОНГРЕСУ, Торонто, Канада
ПРОМІНЬ
видає Союз Українок Канади, Гамільтон, Канада
РІДНА ШКОЛА
видає шкільна Рада при УККА, Нью-Йорк, США
РІДНОШКІЛЬНИК
комісія Шкільництва при Онтарійській провінційній
Раді КУК
Торонто, Канада
РОДИНА
журнал Українців Канади, Торонто, Канада
РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ
незалежний аналітичний науково-практичний часопис,
Київ, Україна
САМОСТІЙНА УКРАЇНА
Орган Організації Державного відродження України
/ОДВУ/ Київ-Чикаго
СЛОВО ПІДГАСЧАН
Головний комітет Підгасчан, Клівленд, США
СМОЛОСКИП УКРАЇНИ
бюлетень для творчої молоді України і ЗНАК, його
літературний додаток, Київ, Україна
СОНЯШНИК
бюлетень суспільної служби Українців Канади,
Торонто, Канада
УКРАЇНКА У СВІТІ
видає світова федерація Українських жінок
організацій /СФУЖО/
Торонто, Канада
УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК
журнал українського історичного товариства, Нью
Йорк, Торонто, Мюнхен
УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Київ, Україна
УКРАЇНСЬКИЙ МІСІОНАР
релігійний місячник для Українців католиків,
Прудентополь, Бразилія
ХРИСТИЯНСЬКИЙ ВІСНИК
орган українського євангельсько-баптистського
об'єднання Канади
Торонто, Канада
ЦЕРКОВНИЙ ВІСНИК
українська католицька парафія святих Володимира і
Ольги, Чикаго, США
ШТУРМ
військово-політичний журнал легіону імени Симона
Петлюри
Міннесота, США
БЮЛЕТЕНЬ

Українського Біблійного Товариства, Київ, Україна
ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ
Суспільно-політичний, науковий і літературний
місячник, Київ/Лондон
ВІДГУКНІТЬСЯ
видає Світова Координаційна Виховна-Освітна Рада
при СКУ
Торонто, Канада
ВІДОМОСТІ
УАПЦ й Епархального правління у Великій Британії,
Лондон, Англія
ВІРА
Українська православна Церква у США, Лівінгстон,
США
ВІСНИК
Квартальник, Літератури, Науки, Мистецтва, видає
ООЧСУ, Нью Йорк, США
ВІСНИК
Інституту дослідження діаспори, Київ, Україна
ВІСТІ
Допомогового Комітету Бельгії, Брюссель, Бельгія
ВІСТІ КОМБАТАНТА
Об'єднання б. вояків Українців в Америці, Братства
кол. вояків 1-ої УД-УНА, Торонто/Нью Йорк
ГУЦУЛЯ
Гуцульське товариство "Чорногора", Чикаго, США
ЖІНОЧИЙ СВІТ
Організація Українок Канади, Вінніпег, Канада
ЗОРЯ
видає громада ім. Лесі Українки Рідної Української
Національної
Віри, Етобікок, Канада
КІУС
Канадський Інститут Українських студій, Едмонтон,
Канада
КРИЛАТІ
Журнал української молоді, СУМ, Нью Йорк, США
КУР'ЄР КРИВЕАСУ
Література, культурологія, політика, народознавство,
Кривий Ріг, Україна
ЛЕМКІВЩИНА
Організація оборони Лемківщини в Америці,
Клімфтон, США
ЛІТОПИС БОЙКІВЩИНИ
Товариство "Бойківщина", США/Канада
МОЛОДА УКРАЇНА
Журнал Української демократичної молоді /ОДУМ/
Торонто, Канада
НАШ ГОЛОС
видає Асоціація Українців Америки, Нью Джерзі,
США
НАШЕ ЖИТТЯ,
видає Союз Українок Америки, Нью Йорк, США
ЮНАК
Пластовий журнал, Нью Йорк, США

ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ І ПОЖЕРТВИ -1999

Франція		Пред. ДЦ-УНР в Австралії
500 фр.фр.	САЛІЙ Женевієв	учасника Визвольних Змагань 1918-
по 400	ДЯЧЕНКО Анна, МЕЛЬНИКОВИЧ Дарія	21 років в рядах Армії УНР сл. п. генерала Сави ЯСЬКЕВИЧА
по 300	ПЛЮВАК Іля, СКОРОПАД Іван, СМУК Павло	
по 200	ЙОСИПИШИН Ярослава, КОСИК Володимир, ЖУКОВСЬКИЙ Аркадій, МАЛИНОВИЧ Володимир	
	ЛАЗАРЕНКО Юрій, ЛЕХІВ Михайло, МОГИЛІВСЬКА Зоя, КОРЧАК Омелян, ДЮПОН-МЕЛЬНИЧЕНКО Іван-Бер., КОШОЛАП Василь, ЯСИНЧУК Назар, МІЖІНЯК Мирослава, ОСНОВИЧ Анна, ГОМОЛА Михайло, анонім, ВІТЯС Борис, СВІРКО Іван, МИГАЛЬ Надя, ЕКЧИНСЬКИЙ Дмитро, ПОПОВИЧ Володимир, БОЙКО Олекса, КУКЛОВСЬКА Олександра, ЛАЗАРЧУК Юлій, ЯНІВ Софія, ДРАТВІНСЬКА Віра, Отець ХАЙНЕВСЬКИЙ Борис, ЛЕВІЦЬКИЙ Андрій, МИТРОВИЧ Кирило, МИТРОВИЧ Богдан, СМОЛИКЕВИЧ Олекса, ПИЛИПЧУК Іван-Павло.	
По 100	ПАРНО Ліза, ПЕТРЕСКО Михайліна, ШТУЛЬ Катерина, ВІРСТА Леся, СТЕПАНЕНКО Павло, НАУМЯК Віталій, ГАЙДА Іван, ВІЗОТТО Андрій, ВЕРГУН Іван, † ГУЗАР-УГРИН Калина, МІКІТЕНКО Ніна, ЖУРАКОВСЬКА Ольга, СУЛИМА Микола, ДЮПА-КУДРИК Оділь, ХРІН Анні, КАРАБІНОВИЧ Сандра, МАЛАНЧУК Марія, ЛЕНС Юрій, КОПЧУК Іван-Петро, ФОРСІК Олекса	
Данія		
400 Дат. Крон і 50 фр.фр.	МАЛИНОВСЬКИЙ Федір	
Німеччина		
80 нім.марок	СЕМЕНКО Юрій	
300 фр.фр.	ВІНТОНЯК Олекса і Гала	
Велика Британія		
2000 авст. шіл. і 200 000 іт.лір	СВІДЕР Петро	
80 ам.дол.	ПОЧИНОК Катерина в пам'ять свого покійного чоловіка Марка Починка	
Австралія		
11.563,23 фр.фр.	Ліквідаційна Комісія Крайової Фондації ім. Симона Петлюри в Австралії схвалила 27 липня 1999 в Сідней : припинити діяльність ФСП в Австралії і доручила голові комісії п. І.Завада прислати оставшу суму грошей	
800 фр.фр.	ЗАВАДА Іван, Ліквідаційна комісія Представництва ДЦ-УНР в Австралії ці гроші були зібрані в часі трапези на похорон довголітнього голови	
		Канада
		СУСПІЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНЦІВ КАНАДИ, філія Тандер Бей (Онтаріо) 500 кан.дол. в тому:
	290 кан. дол.	ССУК філія Тандер Бей
	По 50	ДЖУРА Володимир, ПЕТРИШИН Олександр, МИХАЙЛИШИН Ольга
	По 20 -	ВЕРСТЮК Андрій, ДУБЕН Михайло, КОВАЛЬСЬКИЙ Роман
	200 кан. дол.	Пожертви були зложені для Української Б-ки ім. С. Петлюри в Парижі з нагоди 120-річчя від дня народження і 73-ої річниці трагічної смерти Голови Директорії УНР Симона Петлюри, яка була створена для увіковічення його св. пам'яті.
	25 кан. дол.	ФІЛІЯ СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ В ГАМІЛТОН з нагоди 120-ої річниці від дня народження Симона Петлюри
		ГАЙДУК Іван
		США
	6867,65 фр.фр.	ЛЮТИЙ-ЛЮТЕНКО Юрій на десяту річницю блаженої пам'яті дорогого батька Отамана Івана Лютий-Лютенко
	250 ам.дол.	Пластовий курінь "Верховинки" Ніна САМОКІШ Олександра ЮЗЕНІВ в 120-у річницю народження св. п. Головного Отамана Симона Петлюри
	200 ам.дол.	БЕН Константин, в імені свого батька, Василя БЕН, бувшого ад'ютанта Симона Петлюри
	175 ам.дол.	ця сума була зібрана дітьми пані ЧОПІВСЬКОЇ-БЕНСОН Ліди під час панахиди і академії які відбулися при церкві Св. Андрія Первозваного у Вашингтоні на Річниці Головного Отамана С.Петлюри
	100 ам.дол.	БАКУМ Володимир
	По 50 ам.дол.	БЕЛЕНДЮК Михайло, МИРОШНІЧЕНКО М., КІКТА Степан, ВІТВИЦЬКІ Ігор і Дарія в пам'ять бл. пам. д-ра Степана Витвицького
	40 ам.дол.	КІТКА Семен і Євгенія
	По 30 ам. дол.	АНДРІЄНКО-ДАНЦУК Павліна, ЧОПІВСЬКА-БЕНСОН Ліда
	27 ам.дол.	ГОРШНИЙ Микола на славу і пошану великого сина України Симона Петлюри
	25 ам.дол.	САМІЙЛЕНКО Іван
	По 20 ам.дол.	МАРКУСЬ Василь, ДИТЮК Іван
		Польща
	95 фр.фр.	КОЛЯНЧУК Олександр

В попередньому бюлетні (ч.60/61) були пропущені деякі імена або ціль пожертви. Просимо вибачення за ці недоліки.

Рада Бібліотеки висловлює сердечну подяку всім ласкавим і щедрим жертводавцям грішми, книжками та різними матеріалами. Просимо і на майбутнє не забувати про Бібліотеку-Музей ім. Симона Петлюри в Парижі.

Складайте щедро свої датки на Монумент Головному Отаманові Симонові ПЕТЛЮРІ - Бібліотеку-Музей Його імені. Спричиніться до їх забезпечення, функціонування й розвитку. Нехай і Ваше ім'я буде вписане в золоту книгу Добродіїв Бібліотеки.

Просимо всі видавництва і авторів присилати свої видання до всеукраїнської національної Бібліотеки, якою є Бібліотека ім. С. Петлюри.

Українці з Діаспори, присилайте чи передавайте Ваші Документи, архіви до Бібліотеки, щоб цінні для історії України папери не пропадали, щоб Ваші імена не зникли безслідно.

Для переказу грошей:

Поштове конто: С.С.Р. 8369 06 L Paris

Банкове КОНТО: Bibliothèque Ukrainienne S.Petlura

Crédit Lyonnais № 59359 H

agence 457 - 134, rue de Belleville 75020 Paris

Неперіодичне видання Ради Української Бібліотеки ім.Симона Петлюри в Парижі

Редакційний комітет:

Директор: Ярослава Йосипишин

секретарі: Дарія Мельникович, Юлій Лазарчук

Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura à Paris
Українська Бібліотека імені С. Петлюри в Парижі

6, rue de Palestine 75019 Paris (France) Tél. (33) 1 42 02 29 56 - Fax (33) 1 48 03 14 12

Шановні і Дорогі приятелі Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри

Ви маєте в руках черговий бюлетень нашої Бібліотеки.

Хочемо звернути Вашу увагу, що Українська Бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі живе лише з членських внесків і пожертв. Вона не дістає ніяких субвенцій. Щоб жити, розвиватися, модернізуватися, видавати бюлетень, потрібні кошти.

Просимо не забувати про наше існування. Українська Бібліотека ім. Симона Петлюри скромна, але вона є однією з видатніших інституцій в Українському світі.

Щиро дякуємо Вам за Вашу щедрість.

Рада Бібліотеки

Членські внески за рік 2000:

- звичайний член: 100. ФФранків або рівну вартість в чужій валюті
- добродійний член: 200. ФФранків і більше
- член прихильник: вільна пожертва

Хочемо звернути Вашу увагу: наш банк або пошта беруть за чеки в іноземній валюті великий податок /найменше 90 ффранків на чек/ то просимо взяти це під увагою, або прислати чек вже у франках. Дякуємо.

✂-----

ЧЛЕНСЬКИЙ ВНЕСОК

Прізвище _____ Ім'я _____

Адреса _____

звичайний член добродійний член член прихильник

вношу /суму/ _____

дата

підпис

для переказу грошей: Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura

- Поштове конто : C.C.P. 8369 06 L Paris

- Банкове конто : Crédit Lyonnais № 59359 H agence 457

Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura

6 rue de Palestine 75019 Paris France